

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K

8
2014

**Ob stoletnici
prve svetovne vojne**

Zgodbe s Krna

INTERVJUJI

**Peter Podgornik
Isabelle Patissier
Martin Žumer**

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,40
EUR

917703501434008

AKCIJA 50 % POPUST

Planinsko-izletniški vodnik Kamniška Bistrica

Na 160 straneh je v vodniku predstavljenih 19 opisov poti različnih zahtevnosti: dostop v osrčje kamniških planin (Koželjeva pot, po Kamniški Bistrici, slap Orglice, Sv. Primož), obiski »zelenega predgorja« (Krvavec, Velika planina, Kamniško in Kokrsko sedlo, Korošica, Greben, Konj, Vodotočno jezero) in vzponi na sive očake (Grintovec, Skuta, Brana, Planjava in Ojstrica).

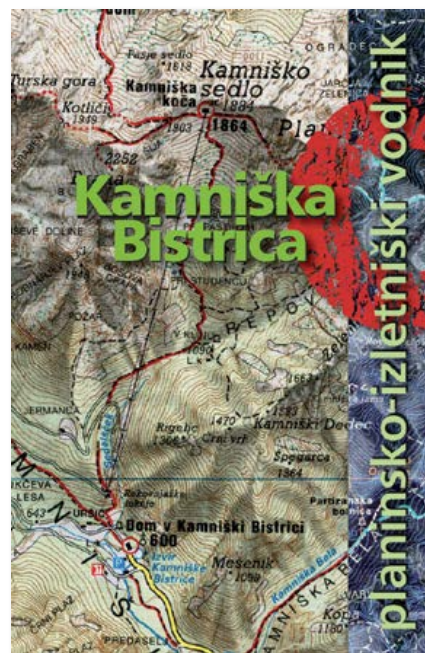
Večina opisanih tur poteka po označenih poteh, nekaj pa tudi po neoznačenih poteh in brezpotju. Vendar so vse poti, razen tiste do Sv. Primoža, planinske.

V vodniku so opisane ture teh težavnosti: lahka pohodniška oz. izletniška, lahko sredogorska, zahtevna sredogorska, zelo zahtevna sredogorska, zahtevna visokogorska in zelo zahtevna visokogorska tura. Kaj pomenijo te težavnosti, si lahko preberete v vodniku.

Format: 110 x 170 mm, obseg: 160 strani, vezava: broširano, šivano

V času od 15. 8. do 15. 9. 2014 lahko planinsko-izletniški vodnik Kamniška Bistrica kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 8,97 €* (redna cena: 17,95 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

Tekstilni izdelki

V planinski trgovini PZS je poleg kart, vodnikov, strokovne literature in drugih edicij možno kupiti tudi tekstilne izdelke. Na voljo so T-shirt majice (modre, ženske in moške, različnih velikosti), polo majice (modre, ženske in moške, različnih velikosti), majice Craft (različni modeli), kape z znakom PZS in podkape Craft. Več o tekstilnih izdelkih si lahko pogledate na: <http://www.pzs.si/trgovina.php?kat=22>.

Vabljeni k nakupu!

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: narocilo@pzs.si ali spletna trgovina PZS, <http://trgovina.pzs.si>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, faks: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si.

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik),
mag. Marjan Bradeško, Marta Krejan,
dr. Andrej Mašera, Zdenka Mihelič,
dr. Irena Mušič Habjan, dr. Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Moja Volkar Trobevšek, Marta Krejan,
Katarina Marin Hribar, Mira Hladnik

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 6000 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva.
Kopiranje revije ali posameznih delov brez
privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

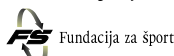
Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je
05100-8010489572, odprt pri Banki, d. d.,
Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino,
posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za
člane A vključuje naročnino. Reklamacije
upoštevamo dva meseca po izidu številke.
Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov.
Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra
za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS,
Fundacija za financiranje športnih organizacij
v RS in Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Skrivnostna korita Soče, foto: Dan Briški

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno
preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih
opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na
nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal
pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se
objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz
dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije
in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti
nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali
materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi
hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Okno

Noč je še, ko se ves krmežljav zbudiš. A vendarle. Danes je dan! Stopiš k oknu in se ozreš v nebo. Je zvezdnato? Menda je, takšno bi moralo biti, da bo tura lepa. Okno je dejansko naš prvi stik z gorami, ko še doma skozenj preverjamo vreme, tisti, ki žive bolj v vznožju gora, se vanje skozi okno lahko tudi ozro. Na obzorju uzrejo vsaj bled obris gora, ki vstajajo v obetajoče jutro.

In potem je pot, navzgor, na vrh, do koč. In spet je tu okno. Če se v kočo zatečemo pred slabim vremenom, morda le pred popoldanskimi oblaki, je okno tisto, skozi katerega opazujemo vremensko dogajanje. Če v koči prenočimo, je okno tisto, skozi katerega v večernem mraku počasi ugaša dan. V naše utrujeno telo v prihajajoči noči prileze prepotrebni počitek. Okno je tisto, ki nam ponoči kaže najčistejše zvezde, najbolj izrisan mesec na nebu, najgloblje temine vesolja. In okno je tista linica, skozi katero se zjutraj pritajeno pritipa prva slutnja svetlobe, je tisto mesto, ki nam da vedeti, kaj nas čaka. Prihaja jasen, sončen dan, ki ga nakazuje vse bolj blede nočno nebo, z vse manj zvezdami, ki jim moč jemlje jutranja zarja. Lahko je pogled skozi okno tudi sporočilo, da se nikamor ne mudi, saj je zunaj megleno, neprijazno, nespodbudno za planinsko turo.

Mar niso gore same kar eno samo veliko okno? Okno, ki je velikansko, ki je odprto na vse strani, ki je ena sama svoboda brezkončnega neba, ena sama širjava belega apnenca prečudovitih oblik, en sam preplet vrhov, grebenov, senčnih dolin in - neskončnih obzorij. In so gore tudi okno, ki nas ščiti, kot veliko panoramsko okno, na katerega eni strani so vsakodnevene norosti sveta, in na drugi strani tišina in umirjenost gorskega prostora. Pa čeprav je le-ta povsem odprt in brez konca.

Gore so tudi okno do sočloveka. Dostikrat se prav pri napornih vzponih in umirjenih postankih človek odpre sočloveku, v skupnih naporih za doseg nečesa lepega, velikega. Gore so okno, skozi katerega spoznavamo nove ljudi, tiste, s katerimi nas družijo ljubezen do narave, do pristnega sveta višin, do svobode gorskih prostranstev.

Predvsem pa so gore okno, skozi katerega pogledamo vase. Skozi najčistejše steklo, brez dolinskih madežev, brez prahu. V dolgih urah, ko smo sami s seboj, s svojimi naporji, z željo priti više, doseči cilji! Ko dolinsko breme preprosto izgine, saj zanj v tistem svetu ni prostora. Gore so okno, ki omogoča jasen pogled vase, ki zbližuje prijatelje in naključne sopotnike na poti. Kajti tam gori, visoko nad dolino, je pogled jasnejši, seže dlje, ga ne zastira prav nič več. Tam gori je ena sama jasnina - zunaj in v srcu.

Dragi bralci! Na poletnih planinskih poteh vam želim mnogih jasnih pogledov, naj se pred vami razkrivajo razgledi, kot se razkrivajo ob odpiranju oken, naj skozi odprta okna zaveje svež veter, ki ohladi razgreta čela. Naj svežina odprtosti zbistri vaše misli. Da bi ob vrnitvi svet videli v lepši luči in pred seboj jasno pot. Naj bo pri tem naša revija tudi tako odprto okno v gorski svet. Srečno.

Marjan Bradeško

4 Stoletnica prve svetovne vojne

Zgodba navadnega vojaka

Dušan Škodič

UVODNIK

Okno

Marjan Bradeško

INTERVJU

Pogovor s Petrom Podgornikom

Žarko Rovšček

GEO-IZLET

Geološki sprehod po Fužinskih planinah

Nina Rman, Dejan Šram

S KOMNE NA KRN

Km 2012

Rafael Terpin

NAD JEZERSKO DOLINO

Jerebica/Cima del Lago

Olga Kolenc

AMERIČAN V JULIJCIH

1 Triglav po neobičajnih poteh 28

John Boyd

POLPRETEKLA ZGODOVINA

Zakaj smo morali včasih zaključiti izlet že pod vrhom hriba?

Dušan Škodič

INTERVJU

14 Pogovor z Isabelle Patissier 34

Martina Čufar Potard

JAMARSTVO

22 Kaninski kras 38

Franci Horvat

VELEBIT

25 Vonj po minskih poljih 40

Robert Logar

RAZMIŠLJANJE

No pain, no gain 43

Mateja Pate

VZHODNA SRBIJA

Od Donave do Stare planine 44

Tomaž Žganjar

INTERVJU

Pogovor z mladim alpinistom Martinom Žumrom 48

Mira Hladnik

IZ DNEVNIKA GORSKEGA VODNIKA

Mont Blanc po klasični smeri 54

Klemen Gričar

POTOPIS

Pot GR20 56

Marko Kabaj

30 Za ščepec plezanja

Na Mrzlo goro po severnem grebenu

51 Turno smučanje

... v zatrep doline
Val Savarenche

Uroš Prelovšek

ZGODBE S CAMINA

**Vallée d'Ossau
in njen Pic du Midi** 60

Tina Balant

HIMALAJSKI TREKING

Lobuche East Peak 67

Jana Vogelник Kranjc

BOTANIKA

Najlepši otrok naših gora 70

Tomaž Marolt

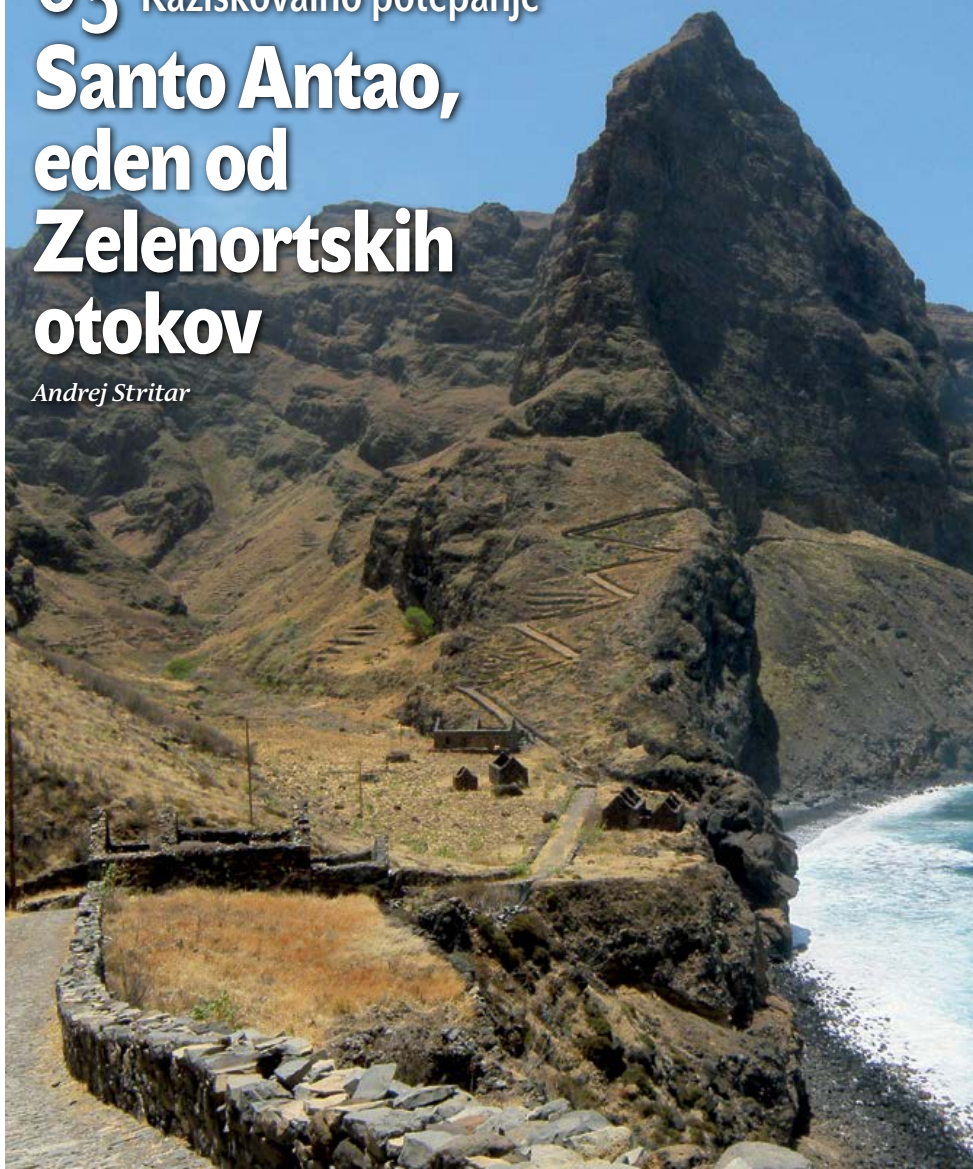
Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

63 Raziskovalno potepanje

Santo Antao, eden od Zelenortskih otokov

Andrej Stritar

Neizstreljeni naboj

Zgodba navadnega vojaka

Med poležavanjem si je ogledoval preostale tri prste na roki. Mesto amputacije je bilo svetlordeče, brez mezinca in prstanca pa je bila levica videti presneto klavrna. Madžara na sosednjih posteljah sta se tako razgovorila, da sta mu šla že na živce, zato je vstal in odšel na zrak. Pred vojaško bolnišnico je s težavo kresnil vžigalico, prižgal cigareto in s pogledom preletel sosednje objekte.

Vojaško taborišče *Erzherzog Eugen Lager*¹ nad Komno je bilo polno vrvenja. Okoli več kot dvajsetih barak in zidanih objektov so se premikali vojaki, hrzali konji, žvenketala vojaška oprema, z roba taborišča pa je brnela tovorna žičnica. Zrak je zaudarjal po konjski scalini in dimu iz dimnikov, ki je zaradi nizkega tlaka zastajal v kotlinici. Okoliški vrhovi so ždeli v megli, iz katere je pršelo. Iz oficirske menze je rahel veter prinašal sproščen smeh. Lahko njim, je pomislil. Oficir je oficir, *kanonfuter*² pa

nima za *futer*! Zbadljivka, ki mu je šinila v glavo, ga je kljub krulečemu želodcu spravila v boljšo voljo.

Srečanje na Komni

"Vojak Nagode," ga je dosegel klic. Ozrl se je in zagledal konjevodca Polajžarja, ki se je režal, da je imel usta raztegnjena do ušes. Ta presneti pavliha je bil nepoboljšljiv optimist, zato se je Nagode nasmehnil in mu stopil naproti. Že skoraj dve leti se nista videla ... "Kje si jo pa staknil?" se je zresnil Polajžar in pokazal na njegovo roko. "Na Batogniškem sedlu. Lahi so nas ob-streljevali, šlo je za vsakdanjo izmenjavo ognja, ki običajno mine brez posledic. Kot kaže, sem bil jaz na vrsti, in kos granate mi je odnesel prste. Skoraj nič

Dušan Škodič

nisem čutil. Na hitro so me povili in bil sem spet dober za v rov. Večje težave sem imel pozneje, ker se je rana zastrupila. Ampak roko so mi dohtarji rešili in pojutrišnjem bom šel že nazaj," je kisló razložil Nagode. "Kako pa ti?"

Polajžarjev se je zarežal: "Prav nič mi ne manjka. Čeprav imam na skrbi le tole mulo, sem ves čas na konju! Bojišči na Krnu in na Tolminskem zahtevata veliko materiala. Dela mi nikoli ne zmanjka." Malo je pomislil. "Saj res, kdaj sva se že midva nazadnje videla?"

"Predlani je bilo, ko smo gradili konjski *feldban*³ od Bohinjske Bistrice do Ukanca," mu je osvežil spomin Nagode. "Še vedno na njem vlačiš vagončke?"

Bohinj kot zaledje soške fronte

"Nič več, dragi moj kamerad. Bili smo prepočasni in tudi krme za konje je stalno primanjkovalo. Pri Savici so zgradili elektrarno in zdaj električna lokomotiva vleče vrsto vagončkov,

¹ Planina Na kraju, še danes so vidni ostanki objektov. Vojaška bolnišnica je bila po vojni preurejena v planinsko kočjo pod Bogatinom.

² Topovska hrana. Gre za vojaško skovanko iz nemščine in pomeni "pogrešljivo" vojaško pehoto.

³ Vojaška ozkotirna železnica. Na začetku sta štiriosne vagončke vlekla po dva konja, z vsakim so lahko prepeljali po 2,5 t tovora, tj. kar šestkrat več kot z vozovi.

1 Vojaška bolnišnica na planini Na Kraju je bila prezidana in leta 1932 izročena v uporabo planincem kot Koča pod Bogatinom. Kamnita piramida desno nad njo je spomenik umrlim vojakom.

Foto: Peter Strgar

2 Na planini Na Kraju blizu Komne je med prvo svetovno vojno zraslo največje vojaško taborišče v tem območju. Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Slovenije

3 Med Bohinjsko Bistrico in Ukancem je bila zgrajena ozkotirna železnica, ki so jo v začetku vlekli konji. Kasneje je bila pod slapom Savica zgrajena hidroelektrarna in progo so elektrificirali. Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Slovenije

konjevodci pa smo pri železnici ostali brez posla. Ampak jaz sem se kar znašel. Konja sem zamenjal za mulo, z njo pa imam manj dolgočasno delo kot prej z vleko vagončkov. Od *fassungsstelle*⁴ tovorim, kamor mi naročijo.”

Polajžar je nato obmolknil, kakor bi bil v dvomu, ali naj pove še kaj več. A je malo tišje vendar nadaljeval: ”Povem ti, Nagode, da se mora nekaj pripravljati. Čeprav sem samo mulovodec, nisem zabit. Zadnji mesec se tu čez tovari kot še nikoli prej. Saj si menda opazil, da tu še nikoli ni bilo toliko konj? Hrana pride k vam le še na njihovih hrbtih, ker žičnice že deset dni vozijo samo topovske granate. Pravijo, da je v njih plin. Seveda pa – od mene tega nisi slišal ...” Vojak Nagode je pokimal. ”Mi je pa tako kar prav,” je nadaljeval Polajžar in počohal mulo po temenu. ”Bolj ko me bodo potrebovali kot mulovodca, bolj bo fronta zame oddaljena.”

Nagode mu je bil nevoščljiv. Vsak od nosačev je nepogrešljiv, da se vojna na gorskih bojiščih sploh lahko odvija. V Bohinj kot zaledje fronte so po železnici prepeljali velike količine materiala in vojakov za popolnjevanje enot. Tovor so v Bohinjski Bistrici spravljali v velika skladišča, iz katerih so ga do Ukanca dostavljali po ozkotirni železnici. Od tam so ga s konji tovorili dalje na Komno po široki poti, ki so jo zgradili ruski ujetniki. To ni zadostovalo, zato je bila kmalu postavljena tovorna žičnica od Savice do Bogatinskega sedla, ki so jo z dvema krakoma podaljšali proti Peskom na krnsko stran in proti Mrzlemu vrhu na tolminsko bojišče. Polajžar je tovoril od pretovornega mesta do točke, kjer so tovor prevzeli vojaki, ki so ga spravili dalje do svojih enot.

⁴ Oskrbovalno mesto.

Mulovodec prinese strah in skrbi

”Sedaj pa moram vzeti pot pod noge,” ga je iztrgal iz misli mulovodec.

”Na planino Govnjač morava nesti pošto in kvas za kruh. Ampak prej moram še Lojzko pripraviti. Taka vendar ne more pred tamkajšnje

gospode oficirje, hehe. No, le pridi Lojzka!” je potegnil mulo za uzdo, da je rahlo prhnila in stopila za gospodarjem. ”Heh, Lojzka, tadva pa sta posrečen par,” je pomislil Nagode in jima pomahal v slovo. Cigareta mu je dogorela in vrnil se je v zgradbo.

Večerja je bila borna. Kos trdega kruha je nadrobil v grenko cikorijo in počasi žvečil neokusno hrano. Polajžarjev mu je dal misliti. Čez dva dni se bo moral vrniti v enoto, mulovodec pa pravi, da se nekaj pripravlja. Govorice je res slišati že skoraj en mesec, ampak - kakšna bi bila to vojska, če ne bi bilo govoric? Še vsakodnevno čepenje v rovu je nevarno, kar je sam izkusil. Če pa generali pripravljajo ofenzivo, bo bistveno huje. Branilcem je vedno lažje kot tistim, ki se morajo poganjati proti njim. V želodcu ga je tiščalo, pa ni vedel, ali je to strah ali živci. Vojna se vleče in ni ji videti konca. Koliko možnosti sploh ima, da se živ vrne iz te morije? Na Batognici mu je odneslo dva prsta, toda to je bilo še najmanj ...

Nagodetov ognjeni krst

Ko so ga vpoklicali, je šel skoraj z veseljem od doma. Eno leto so jim polnili ušesa z junaštvii naših fantov v Galiciji in na srbski fronti, nato pa so Italijani iz koristoljubja zabili nož v hrbet monarhiji, da bi se polastili pristanišča Trst in obljubljenih ozemelj ob jadranski obali. Fantje, ki so sicer na vzhodna bojišča odhajali zlovoljni, ker do oddaljenega srbskega in ruskega naroda niso čutili nobenega sovraštva, so se sedaj spremenili. Kajti šlo je za domačo zemljo. Te pa Lahom že ne bodo prepustili. Nasuli jim bodo svinca in bežeče riti!

Streznjenje ga je doletelo na Doberdobski planoti, kamor so ga jeseni leta 1915 poslali naravnost s trdega dvomesečnega usposabljanja v ljubljanski kasarni. Tam na Krasu je bilo že tako obupno, saj jih je neprestano pestila strašna žeja.

Poleg stalno prisotnih uši sta se med vojaki širila tudi tifus in griza zaradi pitja smrdljive vode iz mlakuž, nastalih v kraterjih, ki so jih izkopalne granate. Nobena prepoved jim ni mogla preprečiti, da je ne bi pili. Nekaterim se je od žeje celo zmešalo.

Nato so Italijani nekega dne sprožili veliko ofenzivo. Zasil jih je ogenj iz italijanskih 10-centimetrskih havbic, ki je bil topniška priprava pred napadom. Vendar je bilo kaverno, izkopanih v živo skalo, tedaj še malo. Večina vojakov, ki takrat na glavah se niso imeli jeklenih čelad, se je le nemočno stiskala v plitvih rovih in za zasilnimi kamnitimi zakloni. Ti so se ob direktnih zadetkih sesipali, razbito kamenje pa se je spremenilo v tisoče nevarnih šrapnelov. Ognjeni krst je bil prehud, saj česa takega nihče od novih vojakov ni pričakoval. Žvižganje granat je paralo živce, nekaterim je bilo celo grozljivejše kot same eksplozije. Salve so rezale zrak druga za drugo, pri tem so se eksplozije pomikale naprej ter nato spet vračale, vsakič nekoliko zamaknjene vstran. Tako so jim narekovali topničarji in pokrajina je izginjala v ognjenih valovih, s katerimi so skušali vreči v zrak vsako ped kraške zemlje. S puško, s katero se proti prihajajočim granatam ni mogel zoperstaviti, je nemočno ležal v rovu, in ko se je zlomil, so se mu po licih med histeričnim smehom vlile solze obupa.

Junakov v resnici ni

"Kaj se dereš!" je zavpil nanj narednik, ko se je ogenj nekoliko oddaljil. "Dokler žvižgajo, je samo drobiž. Počakaj, da začnejo tuliti!" Nagode se je čudil, toda vedel je, da je narednik izkušen borec, ki je začetek vojne preživel v Galiciji, kjer je bil dvakrat ranjen.

Za prvimi so privršale težje, 15-centimetrske granate in pol ure kasneje je zatulilo. Italijani so aktivirali največje topove in možnarje, s katerimi so sistematično rušili utrjene položaje nasprotnikov pa tudi objekte v nekaj kilometrov oddaljenem zaledju. Ko je priletela prva "tridesetica", je silovito zagrmelo. Še nekaj trenutkov so se majala tla, nato pa se je stemnilo zaradi dima in prahu v zraku. Zdrobljeno kamenje je pršlo po rovih kot dež med nevihto, vmes tudi večji kosi, ki jih je neslo nekaj sto metrov daleč. Vmes so kot sršeni brneli jekleni drobcii granat. Ležeči v rovih so si pokrivali glave s telečnjaki⁵ in vsak pri sebi molili ...

4 Še posebno v zimskih razmerah, so bile žičnice praktično edina možna oskrba težko dostopnega krnskega bojišča.

Fototeka Muzeja novejše zgodovine Slovenije

5 Prenos tovora s konji. Po nekaterih izračunih so bili za vsakega vojaka na visokogorskem bojišču potrebni še štirje ljudje, da je bil lahko stalno oskrbljen z živežem, opremo in strelivom. Fototeka Muzeja novejše zgodovine Slovenije

6 Ostanke utrjenih strelskih jarkov na grebenu Krnčice, pogled proti Vrhu nad Peski. Zadaj v njegovem zavetju je bilo taborišče avstro-ogrske 15. gorske brigade. Foto: Peter Strgar

⁵ Telečnjak - vojaški nahrbtnik.

6

Zdelo se je, da topniški ogenj traja neskončno dolgo, saj so jim živci trepetali na zadnjih končičih. Nato pa je nenadoma vse potihnilo. Branilci, ki so topniški pekeli preživeli, so začudeno pokukali iz ostankov rovov na pokrajino, ki je bila sedaj vsa spremenjena. Razbita, razrita in čisto prazna, saj se ni obdržal niti najmanjši grm ali šop trave. A proti njim so že drveli prvi jurišniki, da bi presenetili pretresene branilce. Domače topništvo je odprlo zaporni ogenj, ki pa jih ni ustavil, saj so morali odnehati, ko so granate začele padati že v bližino njihovih lastnih položajev. Narednik je vpil kot zmešan, vendar vseeno nihče od njih še kar ni dojel, kaj jim je storiti. Nagode je kot v transu opazoval, kako je neki visok in koščen Lah takoj po tem, ko je odvrzel dve granati v sosednji rov, skočil v nastali oblak prahu in planil na prvega presenečenega soborca čisto blizu njega. Spretni napadalec je že med skokom izza pasu potegnil dolg nož in jeklo v naletu do konca potisnil v prsi nesrečnega vojaka. Rezilo je v telesu zasukal okoli osi, da je razširil rano, in truplo brezbrizno odrinil vznak. Nato se je s črnimi očmi že zapičil in skočil še nanj, ki je lahko le še nemočno dvignil puško v bran. Da bi obrnil cev v sovražnika, ni bilo časa. Zamižal je. Vtem pa je že topo mljasknilo in predrzni Lah se je s presekanim vratom sesedel tik pred njegove noge. Nad njim je zrasla temna narednikova senca. Z nabrušeno vojaško lopatico je z enim udarcem pokončal napadalca. Nagode je že slišal

o tem preprostem in strašnem orožju za bližnji boj, ki so ga uporabljali prekaljeni stari vojaki. In sedaj ga je videl tudi na delu.

Ofenziva

"Vstani vendar! Prihajajo!" je kričal narednik in ga z okrvavljeno roko pograbil za ovratnik. Nagode se je ovedel in ozrl na bojno polje ter opazoval množico, ki je tekla proti njim. Nato so se izza njegovega hrbta oglasili njihovi mitraljezi in tista množica se je lomila, padala in vpila v grozi. Končno so zapokale tudi puške v prvih linijah. A za padlimi je že vstajal nov val napadalcev, da prestreže točo krogel ...

Več dni se je italijanska pehota neuspešno zaganjala vanje. Oboji so zelo hudo krvaveli in bojišče se je prekrilo s trupli in umirajočimi. Na pomoč so jim prišle okrepitev z drugih bojišč, italijanskih generalov pa se je po dveh tednih končno polastil obup in prekinili so ofenzivo. Pretresene, neprespene, sestradane in psihično uničene so vojaka Nagodeta in soborce zamenjali ter umaknili na počitek v zaledje. Prvo noč, ko je spet spal v postelji, se je razvnela nevihta in nekajkrat je močno zagrmelo. Ko se je prebudil in se zavedel, da je v spanju norel, so mu že štirje s koleni čepeli na prsih. Zvezanega so odpeljali v okrevališče. Glava se mu je tri tedne tresla kot starčku, bil je napol gluha od trušča eksplozij in vrtele se mu je. Le njegov voh ni bil prizadet. Ekrazit iz granat, kri raztrganih teles,

pomešan z vonjem po zemlji in človeškem dreku, ki jim je nekontrolirano spolzel v hlače, je tvoril smrad, ki ga ne bo nikoli pozabil. Pa še nečesa - vpitja vojaških zdravnikov v okrevališčih, ki so jih zmerjali s simulanti in strahopetci. Tedaj je prvič podvomil, da v tej vojni v resnici obstajajo junaki, kakršne je prikazovala propaganda.

Po dveh mesecih so ga, *oficielno* ozdravljenega, poslali nazaj v enoto, ki je bila med tem že premaknjena na krnsko bojišče.

Soočenje z lastnimi strahovi

Odložil je prazno skodelo in žlico na mizo ter zakopal obraz v dlani. Spomini so ga hudo preplavljali. Pa vendar mu na krnskem bojišču, v nasprotju s pričakovanji, ni bilo več tako hudo. Res so jih pestile hude gorske razmere, a vojna je bila pozicijska, z manjšimi spopadi in obstreljevanji. V glavnem so ždeli v rovih, ki so jih po najboljših močeh utrdili. Potek fronte se praktično ni več spreminjal, saj so Italijani spoznali, da preko gora ne bodo uspeli. Težišče nadaljnjih bitk so zato premaknili na Kras, Banjšice in okolico Gorice, kjer so se trudili vzpostaviti mostišče čez Sočo. Misli so mu vznemirjale govornice o prihajajoči ofenzivi. Italijani so jih doslej sprožili enajst, pa se fronta vseeno skoraj ni premaknila že od začetka vojne. Zima se bliža, Bogatin in Lanževica sta pobeljena, Krn, ki se skriva v oblakih, pa ima zagotovo že zimske razmere. Le kaj bo?

Tisto noč ni zatisnil očesa. Premetaval se je na trdi žimnici in se potil, čeprav je bila soba mrzla. Zrak je bil zelo slab. Med smrčanjem spečih in stokanjem ranjenec z bolečinami, mu je v nos silil vonj po jodu za razkuževanje ran, pomešan z neprijetnimi človeškimi vonjavami.

Nič ne pomagaj, treba bo nazaj na fronto

Bilo ga je strah. Pregarjala ga je misel, da mu je bilo dvakrat prizaneseno, v tretje pa se bo znašel med tisoči padlih snopov, ko bo bela starka zamahnila s koso. Toda kaj sploh lahko stori? Kam lahko pobegne in kam se lahko skrije vojak sredi vojne? Mnogi so poskušali dezertirati, a to ni bilo enostavno in marsikdo se je opekel. Če bi bežal proti notranjosti, bi moral čez mnoge hribe in mimo nešteti straž. Tudi dolinske ceste in kolovozi so bili pod najstrožjim nadzorom. Niti Bohinja ne bi uspel zapustiti. Brez ustreznih papirjev v žepu bi ga postavili pred vojaško sodišče, kjer bi mu najstrožje sodili. Ko je tako pretehtaval možnosti, je nazadnje raje izbral fronto. Še vedno je bilo mogoče,

da bo imel srečo in bo preživel. Pred strelnim vodom, ki uperi puške v dezerterja, pa še nihče ni ostal živ ... Na poti čez Bogatinsko sedlo je gazil dvajsetcentimetrsko novozapadlo snežno odejo. Šel se je javit v taborišče *Lager Krn*, na komando 15. gorske brigade Na Peskih. Novica, ki jo je istega dne izvedel od tovarišev v enoti, ga ni več presenetila. Za 22. oktober je bila napovedana velika ofenziva, ki naj bi predrla fronto med Tolminom in Bovcem. Šele tedaj pa je izvedel, čemu so žičnice nekaj tednov predtem prevržale tiste plinske granate. Pri preboju se jim bo namreč pridružila nemška vojska, ki je imela s plinskimi napadi že izkušnje z zahodnih bojišč. Na Sočo je poslala dva korpusa svojih vojakov, da bi pomagala zagotoviti uspeh. Strah, da bi se avstro-ogrška obramba med italijanskimi ofenzivami sesula in s tem ogrozila Nemčijo z juga, je bil zelo velik.

Spet v svoji enoti

Vzdušje v Nagodetovi enoti je bilo v trenutkih velikega pričakovanja čudno napeto. Dve leti so utrjevali položaje

in jih uspešno branili pred Italijani. Prišlo jim je v zavest prepričanje, da si bodo nasprotniki vsakič polomili zobe. Tokrat pa je bilo zelo drugače. Oni bodo splezali iz varnih rovov in se zagnali v nasprotnika, ki bo po njih tolkel z mitraljezi!

Vreme se tiste dni ni oziralo na načrte generalov, bilo je slabo in šlo je še na slabše. Začelo je deževati in dež v gorah je ponovno prešel v sneg. V hladnih rovih in kavernah je bilo vlažno, vojaki so kašljali, veliko jih je huje zbolelo – a kdo vojaka v rovu sprašuje po zdravju? Tudi na drugi strani ni bilo bolje.

Na Batogniškem sedlu, kjer so si bile linije najbližje, so lahko slišali kašelj nasprotnikovih sotrpinov. Napetost na obeh straneh je polagoma popuščala, saj se je v takem zdela ofenziva neizvedljiva. Italijani so bili o vsem seveda pravočasno obveščeni; bili so pripravljene briniti tisto malo, kar so s silnimi žrtvami zasedli.

Dan pred napovedanim datumom je prišel ukaz, da je napad odložen za štiriindvajset ur. In naslednjega dne je bil ponovno prestavljen še za en dan. A tokrat zadnjič.

Preboj

Na 24. oktobra 1917 ob dveh ponoči je zažarelo nebo, ko je tisoče topov začelo bruhati ogenj. Streljale so vse cevi, kar

7 Atraktiven posnetek nočnega napada na Mrzli vrh med italijansko 11. ofenzivo, ki je skoraj zlomila soško fronto. Nočno nebo so razsvetlili žarometi in stotine svetlobnih raket. Vir: Museo Civico del Risorgimento Bologna

8 Italijanski vojaki v pripravljenosti na utrjenih položajih na grebenu Krnčice. Vir: Museo Civico del Risorgimento Bologna

9 Z južnih pobočij Krna in mimo malega jezera v Lužnici nas planinska pot pripelje na Batogniško sedlo, kjer so bile utrjene linije nasprotnikov le lučaj vsaksebi.

Foto: Peter Strgar

jih je premoglo topništvo. Najprej so bile na italijanske položaje v najkrajšem možnem času izstreljene vse zaloge plinskih granat, nato so prišle na vrsto rušilne. Streljanje je bilo tako silovito, da je nekaj topov razneslo in pobilo ali ranilo njihove posadke. Manjši gorski topovi, skriti v skalnih kavernah, so se znesli nad sovraženimi položaji v bližini, kamor so že podnevi namerili cevi. Do jutra je ogenj potihnil in smrtonosni plin se je razkadil.

9

Vojaki so počasi zlezli iz rogov in se previdno odpravili čez nikogaršnje ozemlje. Plin je bil marsikje presenetljivo učinkovit, saj se iz nasprotne strani ni razlegel niti strel. Drugje je ob plinu zavladata panika in italijanski vojaki so se skušali reševati z begom.

Del 15. gorske brigade je v bliskoviti akciji zavzel Batognico in se soočil z branilci, ki so se držali na vrhu Krna. Tem je že kmalu grozilo, da bodo odrezani od svojega zaledja. Vsi ostali so medtem brez težav sestopali mimo jezerca v Lužnici proti planini Kuhinja, kjer so začudeni naleteli na popolnoma prazne italijanske rove. Ti so bili očitno zapuščeni na hitro, saj je v njih ležalo polno odvržene opreme. V bližnji poljski kuhinji so prestradani borci naleteli na kotel kuhanega fižola, pod katerim je še tlela žerjavica. Hlebci kruha so padli iz prevrnjenih košar, nekdo je od nekje privlekel še lesen zabojček, poln steklenic sladkega likerja. Lačnim vojakom se je kar mešalo, trpali so hrano v usta in v nahrbtnike ter splakovali grla s sladko, opojno pijačo. Grozilo je, da bo vse ušlo izpod nadzora, zato so oficirji po

potešitvi najhujše lakote glasno ukazali premik, kar pa ni bila lahka naloga. Stotnik je izvlekel pištolo in s strelom v zrak zdramil vojake, da so se ponovno postavili v bojne formacije in krenili za bežečim nasprotnikom. Mudilo se je, saj je bila pot proti dolini nepričakovano odprta in tega niso smeli za nobeno ceno zamuditi.

Megla pomaga napadalcem

Ves čas jim je živce parala gosta megla. Sovražnik bi bil lahko čisto blizu, pa ga ne bi niti opazili. Ščasoma so spoznali, da je megla njihov zaveznik. Če ti ne vidiš njih, tudi oni tebe ne! Šele čisto v dolini, pri vasi Kamno, so se vojaki 15. gorske brigade s Peskov prvič srečali z nemškimi zavezniki.

Vse je teklo po načrtu. Združeni z 12. šlezjsko divizijo so sredi dneva napadli Kobarid. Italijani so jih pričakali za hitro postavljeno in neutrjeno obrambno linijo, ki je takoj razpadla. Ko so branilci gledali svoje bežeče soborce, se je tudi njih polastilo malodušje in drug za drugim so se podali v brezglavo bežanje. Nekaj dragocenega

časa so si kupili, ko so vrgli v zrak kobariški most čez Sočo. Napadalci so v zapuščeni Kobarid stopili le pol ure po njihovem odhodu.

Z nekaj izjemami se je fronta na vseh odsekih razkrajala. Pozno ponoči so bili že v Robiču, boji zgoraj na Matajurju so se tudi umirjali. Cesta je bila polna zajetih italijanskih vojakov, ki so jih spremljale redke straže. Nihče ni niti pomislil na beg, kajti zanje je bilo vojne konec.

V naslednjih dneh je vojak Nagode skupaj s preživeliimi soborci stopil na italijanska tla. Pred njimi se je širila nepregledna in nebranjena ravnina. Za njihovimi hrbti pa se je po več kot dveh letih bobnenja topov v Soško dolino prikrdel neobičajen mir, saj je bilo vse civilno prebivalstvo takoj po začetku spopadov izseljeno.

Nenavadno uspešen prodor

Vse so imeli na dlani in prodirali so neovirano. Ceste so bile polne prestrašenih beguncev, ki jih je njihovo hitro napredovanje presenetilo. Oboji so se spotikali ob odvrženo vojaško opremo

10

11

10 Italijanska vojska je med brezglavim begom proti reki Piavi za seboj puščala vse, kar bi jo pri tem lahko oviralo. Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Slovenije

11 Prizor, na kakršnega so naleteli avstro-ogrski vojaki v dneh po preboju fronte blizu Vidma (Udine). Civilisti, ki jih je presenetil hiter prodor, vojakom ponujajo vino. Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Slovenije

in hiteli naprej. Hrane je bilo naenkrat dovolj, kašče so bile jeseni vse polne in njihove zaloge na milost in nemilost prepuščene zmagovalcem. Cilj napada je bila reka Tiltmed, a Italijani so bežali še dlje preko, tako da so jim morali slediti. Po dveh tednih po preboju so dosegli reko Piavo, kjer se je brezglavi beg pregnanih končno ustavil. Porušili so vse mostove čez reko in zasledovalcem ni kazalo drugega, kot da se tu zaradi

prihajajoče zime vkopljejo. Le dan hoda jih je še ločil od Benetk ...

Pozimi in spomladi so imeli Italijani dovolj časa za pripravo obrambe, pri čemer so jim precej pomagali njihovi zavezniki. Do zgodnjega poletja, ko se je avstro-ogrška ofenziva po ukazu ambicioznih generalov nadaljevala, se je razmerje moči že bistveno spremenilo. Po nekaj dneh so morali zaradi velikih žrtev odnehati. Bili so tudi brez vsake volje, med vojaki se je širil nemir, dogajala so se številna dezertstva in kar je bil bistveni vzrok za zasuk situacije – domača monarhija je razpadala po vseh šivih.

Jeseni niso bili več niti senca zmagovalcev, podobnim tistim, ki so oktobra 1917 Italijane stresli iz hlač in jih pretepeno porinili preko Furlanije in čez polovico Benečije. Na samo obletnico preboja, 24. oktobra 1918, je prerोजना italijanska armada skupaj z zavezniki

krenila nad napadalce, ki so še vedno čepeli na levem bregu Piave. Pisma od doma so jih medtem popolnoma dotokla. Monarhije, za katero so krvaveli štiri leta, ni bilo več. 29. oktobra je bila razglašena Država Slovencev, Hrvatov in Srbov. Že dan prej so v Pragi razglasili Češkoslovaško, nekaj dni za tem se je odcepila tudi Madžarska, poleg Avstrije edina državotvorna dežela monarhije. To jih je zlomilo. Za koga naj še vztrajajo in držijo glavo na tnalu?

Beg domov

Vojaki so se masovno uprli in Nagode se je že kmalu skupaj z vso razsuto vojsko umikal proti vzhodu. Vloge so se zamenjale in sedaj so bežali oni. Popolnoma neorganizirani so na poti kot razbojniki plenili za preživetje in mnogi tudi za lastno korist. Bežali so pred ujetništvom, a mnogim ni uspelo.

Po nekaj tednih brezglavega tavanja proti domu, ko jih je bilo za vsakim krajem in za vsakim križiščem manj, se je Nagode vračal v domačo vas popolnoma sam. Ni bil več tak kot prej, a bil je vsaj živ in večina življenja je bila še vedno pred njim.

Pred Razdrtim je zadnjič zgrabil puško. Pomeril je na srno, ki se je pasla ob cesti. Dolgo je meril, nato pa mu je šinilo v glavo, da je vojne konec in da mora življenje ponovno pridobiti veljavo. Spustil je svojo zvesto *manliherico*⁶ in jo skupaj z neizstreljenim nabojem odvrigel v obcestni jarek, kjer jo je prekrilo mehko blato. Nato je izpraznil še vse žepe in nahrbtnik ter se tako znebil vojaške navlake, ki sedaj ni več sodila v njegovo življenje.

Tistega večera se je vojak Nagode vrnil v rodno vas blizu Postojne. Srečno je ubežal italijanskim zasledovalcem, a Italija je vseeno prišla za njim. S podpisom pogodbe v Rapallu, 12. novembra 1920, so Italijani prejeli obljubljeni plačilo zaveznikov in nato za dvajset let zasedli tretjino njegove domovine, vključno z njegovo vasjo. ●

Viri:

Vasja Klavora: *Koraki skozi meglo*. Mohorjeva družba Celovec, 1994.

Tomaž Budkovič: *Bohinj 1914-1918*. Mohorjeva družba Celovec, 1999.

Vasja Klavora: *Škabrijel. Soška fronta 1917*. Mohorjeva družba Celovec, 2011.

Marko Štepec: *Vojne fotografije 1914-1918*. Defensor, 2008.

⁶ Repetirka Steyr-Mannlicher je bila klasična oborožitev avstro-ogrskih vojakov.

Nekaterim se dogaja bolj pogosto

Žarko Rovšček

Peter Podgornik Foto: Janko Humar

Pogovor s Petrom Podgornikom

Zbiranje malih miselnih oprimkov kot priprava na pogovor z nekom, ki mi ni čisto neznan, vedno pomaga, da beseda steče hitreje. Primorski alpinist Peter Podgornik je gotovo ena takih oseb, bolje rečeno osebnosti, na katerih podoba me veže več drobnih dogodkov. Ti gradijo predstavo o njem, ki je tokrat v središču moje in naše pozornosti.

"Živijo, legenda!" ga je pred kratkim, na priložnostnem srečanju po alpinističnem predavanju v tolminski knjižnici, ogovoril eden izmed starejših posoških alpinistov. Peter ni trznil, le preprost, rahel nasmešek je spreletel njegov obraz. Kdove kaj se mu je utrnilo ob tem ... Je morda na hitro previl velikanski filmski kolot svojih pisanih gorniških dogodivščin, miselno preletel svoje dosežke in si globoko v notranjosti

skušal odgovoriti, od kod šegava prijateljstva oznaka? Da je preživel veliko pomembnih dejanj ali dogajanj v našem alpinizmu in jo odnesel z relativno celo kožo, je res; za marsikaterega mlajšega alpinista je torej legenda. In potem so njune živahne, plezalsko robate kretnje z rokami že nakazovale, da sta sredi številnih, gotovo tudi vzajemnih podvigov. Glasna množica ju ni motila. "Odpeljala" sta se nekam na svoje, kdove v katero izmed svetišč vpjoče tišine.

Preprost značaj, zanesljivost in odgovornost so gotovo razlogi, da se s Petrom marsikdo rad naveže na vrh. Priprave na najin pogovor za bralce *Planinskega vestnika* je že naslednji dan po srečanju v Kanalu, na odprtju fotografske razstave zakoncev Štremfelj, zmotila nepredvidena nezgoda. Peter jo je na kratko pospremil s svojim sporočilom: "Sem na Jesenicah, sem si zlomil nogo na Kaninu. [...] Sedaj me čaka zahtevna operacija." Ko sem mu sporočil najboljše želje in dodal, da delo lahko počaka, se je le nekaj ur kasneje javil: "Vse bomo *poštimali*. Imam spiralni zlom goleni, so me že operirali." Kdaj in kako so ga uspavali, če se že tako hitro prebujajo v miselni tok vsakdanjih obveznosti, sem se spraševal. Tisti "*bomo poštimali*" je seveda veljal najinemu intervjuju in obljubi, da bo svetoval pri postavitvi alpinističnega dela razstave planinskih društev Posočja v Mojstrani. Naj vam najina tokratna pogovorna naveza razkrije še kakšen zanimiv drobec o njem.

Začniva z alpinističnim vodnikom Mangart. Kakšni nagibi so te vodili k zasnovi tega, zares lepo oblikovanega in izčrpnega vodnika?

Zgodovina vodnika o Mangartu sega v začetek osemdesetih let minulega stoletja. V tistem času se je v stenah nad Mangartskimi (Belopeškimi) jezeri nabralo veliko novih smeri, katerih avtorji so bili plezalci iz Avstrije, Italije in Slovenije. Odločitev za nov vodnik je padla na prvem spominskem taboru, ki sem ga leta 1982 organiziral v stenah nad jezeri v spomin na brata Pavla in prijateljico Tamaro Likar. Junija tistega leta sta umrla pod robom stene Malega Koritniškega Mangarta v močnem vremenskem preobratu, ki ju je ujel sredi stene. Edini takrat nam dosegljiv in še za današnji čas zgledno napravljen Buscainijev plezalni vodnik je premogel le po nekaj smeri in vsaki steni. Peščica plezalcev je združila moči in tako je že poleti leta 1983 zagledal luč sveta prvi, skromno opremljen plezalni vodniček, v katerem smo zbrali vse do takrat znane

V steni El Capitana Foto: Pavle Kozjek

smeri v stenah Vevnice in Mangarta. Ker je v letih, ki so sledila, število novih smeri strmo naraslo, je bil leta 1996 napravljen nov, preglednejši vodnik, ki je zajemal že večino sten v loku gora nad jezeri. Zadnji, tretji vodnik je prišel v roke plezalcev leta 2008; narejen je na osnovi prejšnjih, vendar s to razliko, da so v njem poleg skic in shem še fotografije sten z vrisanimi smermi in da je dvojezičen. Pri izdelavi omenjenih vodnikov je pomagalo veliko plezalcev z obeh strani meje; posebno prav so prišle izkušnje Tineta Miheliča, ki je uredil prva dva. Nepogrešljivi so bili arhiv plezalnih vzponov Franceta Savenca, skice Igorja Mezgeca, kasneje Ennia Antonella ... Gotovo pa je bil glavni "krivec" za potrebo po toliko vodnikih neumorni prijatelj Filip Bence - Ta črn, s katerim smo velikokrat skupaj (on tudi večkrat sam) preplezali številne nove smeri v stenah nad jezeri.

Zadnje čase veliko svojega prostega časa namenjaš predstavitvi primorskih sten na spletnih straneh. Kakšna je razsežnost tega tvojega podviga?

Širina tega vedno odprtega delovišča je neizmerna; najprej je bilo treba veliko energije, da sem se projekta *Primorske stene* poleg redne službe in številnih drugih aktivnosti sploh lotil. Po izidu *Plezalnega vodnika Mangart*, ki sem ga pripravil s pomočjo računalniške tehnike in ga na zgoščenci oddal založniku v

končno obdelavo, sem spoznal nove možnosti, ki mi jih omogočata sodobna tehnologija in splet. Velika luknja, ki je takrat zevala v plezalni vodniški literaturi, me je prepričala, da je treba nekaj napraviti, da se plezalni vzponi in podatki o njih ne izgubijo, pozabijo. S tem bi bili ob velik del naše gorniške plezalne zgodovine; mladi rod plezalcev, ki mu tovrstna vodniška literatura zadnjih desetletij minulega stoletja večinoma ni več dosegljiva, pa bi bil prikrajšan za številne informacije. Te so, če so pravilno podane, tudi trenutna slika stanja smeri v stenah in istočasno podatek, iz katerega lahko črpaš ideje za nove smeri in ponovitve že obstoječih. Dejansko se tega lahko loti posameznik ali generacija plezalcev, ki dobro pozna plezalno dogajanje zadnjih desetletij in bogastvo, ki so nam ga v stenah in v pisani obliki zapustile starejše generacije.

Kateri so tvoji glavni viri, poleg osebnih doživetij in poznavanja te snovi?

Sedaj, po več kot petih letih neprestane urejanja spletišča, ki sloni na več kot petintridesetih letih načrtnega zbiranja podatkov, lahko rečem, da je bilo kljub obstoječi vodniški literaturi, arhivom v *Alpinističnih novicah*, *Razgledih* in drugod veliko plezalnih vzponov neznanih oziroma napačno predstavljenih. Šele natančno urejanje in stalno komuniciranje s plezalci vseh generacij, ki so istočasno glavni viri dotoka informacij, je pokazalo, kako globoka je ta vreča plezalnih vzponov. Informacije o novih smereh prihajajo redno; nekatere na moj naslov, druge je treba iskati po spletiščih. Veliko je iskanja po starih publikacijah doma in čez mejo. Pogosto me presenetijo že močno osiveli plezalci, ki mi sporočajo o nam neznanih smereh, plezalnih taborih in sploh o časih, ki so ravno tako kot danes igrali pomembno vlogo pri tem zanimivem mozaiku gorniške zgodovine. Poseben problem so fotografije sten, kamor se smeri vrišejo; kar zmorem, poslikam sam, velikokrat pa mi s posnetki pomagajo plezalci in drugi obiskovalci gora, katerim se za pomoč prisrčno zahvaljujem. Največje zadoščenje pa je čutiti pri mladi generaciji plezalcev, ki končno lahko vidi, kje so določene smeri in kje je še prostor za nove. Vse to jim je na voljo zastonj, na dostopne načine, ki jih danes ponujajo sodobni mediji. Meni osebno je sedanja uporaba spletišča potrdila pravilnost začetne odločitve, kako naj to napravim. Ko izvem za pozabljeno, spregledano ali novo smer, jo enostavno uredim in vnesem v bazo podatkov.

Ali meniš, da bi tako obsežno delo lahko izšlo tudi v knjižni obliki? Morda načrtuješ tudi to?

Glede knjižne oblike sem imel že ponudbe in posledično probleme z zagovarjanjem stališča, zakaj počnem to na tak način. Če bi to počel v klasični papirnati obliki, bi moral vsako leto napraviti novo knjigo, kar pomeni za uporabnika denar, ki je za mlade v dobi tako uspešnega gospodarstva, kot ga imamo pri nas, vsak dan večji problem. Pametni telefon, tablico ali računalnik premore večina, tam je vse to dostopno. Po neuradnih informacijah se po zgledu mojega spletišča pripravljajo podobno v Furlaniji za Karnijske in Zahodne Julijske Alpe.

Spadaš med tiste, ki imajo lepo urejeno fotodokumentacijo o svojih pa tudi drugih alpinističnih dosežkih. Te morda k temu sili delo, o katerem sva pravkar govorila, ali gre preprosto za navado?

Skozi vsa leta gorniške aktivnosti sem poskušal dogodke in prizore fotografsko, nekatere tudi filmsko, dokumentirati. Prisotnost pri številnih plezanjih z različnimi soplezalci je ta moj arhiv neprestano dopolnjevala. Starejši si, dragocenejši so ti posnetki, tako kot so dragocena številna prijateljstva, ki sem jih uspel navezati in ohraniti v tem času.

V tvojem dolgem plezalskem stažu se tehnični opisi smeri gotovo prepletajo tudi z osebnimi vtisi v čisto določenih razmerah, verjetno tudi s pridirom romantike. Ali te kdaj zamika tudi literarni izziv?

Med prebiranjem opisov smeri plezalcev vseh generacij se pogosto zamislim, kako smo ljudje različni – bolj ali manj pismeni, kreativni. Osebna doživetja sem večkrat dodal opisom svojih smeri in tudi ostalih, kadar sem od njihovih avtorjev izvedel zanje. Trenutno sem tako globoko v projektu urejanja za spletišče *Primorske stene*, da najdem čas le za kakšen krajši članek. To, da bi se lotil pisanja kakšne knjige, mi omenja veliko ljudi. Sam pa ostajam na bregu plezalcev in reševalcev, ki jim s trenutnim delom lahko pomagam največ.

Gotovo ti ciljev ne zmanjka, saj je gorá več kot za eno življenje. Kam najraje zahajaš?

Odvisno od trenutnih fizičnih in zdravstvenih sposobnosti. Najljubše so mi gore, kjer ni množic in kjer lahko še vedno najdem kaj za dušo in telo, po možnosti kakšno novo smer ...

Sestop s Krna z berglami Foto: Simon Bizjak

Bil si na 14 večjih ali manjših odpravah izven Evrope. Kar nekaj tvojih tovarišev, vključno z bratom Pavletom, žal ni več med nami. Gotovo je treba v določenih trenutkih te boleče spomine potlačiti v podzavest in usmeriti misli v trenutni cilj?

Gotovo je vsak odhod koga od najdražjih boleč in v človeku pusti neko zarezo, ki se pri ljudeh različno usede. Mene je odhod brata dvojčka in številnih soplezalcev, s katerimi sem doživel nepozabne trenutke in prijateljstva, gotovo dobro pretresel. Veliko sem razmišljal, analiziral ob vseh teh izgubah in na koncu ostal na istem bregu, kjer smo bili nekoč skupaj. Ko lahko, se navežem na vrh z najbližjimi in plezam istočasno tudi s tistimi, ki me nezavedno spremljajo skozi življenje.

Ali bi katero izmed svojih odprav po težavnosti še posebej izpostavil?

Udeležba na odpravi Lotse je bila za naju z bratom prva velika in bogata izvenevropska izkušnja. Sredi stene sem nesrečno omrznil, brat pa je z različnimi soplezalci uspel priplezati visoko pod vrh, ki je žal kljub dvomesečnemu plezanju in vztrajanju v pogosto nemogočih razmerah ostal takrat nedosegljiv. Slabo leto pozneje smo primorski alpinisti združili moči; za nami je ostala Aconcagua, najvišja gora Amerike, na katero smo splezali po treh različnih smereh. Nova smer v alpskem stilu po južnem stebru na južni vrh Aconcague naju je z bratom spremljala od zamisli do uresničitve cela štiri leta. Tako kot je bila koristna za bodoče odprave izkušnja na izvidniški odpravi na obeh straneh masiva Kangčendzenge, je bila boleča izguba člana odprave, ko smo uspeli prvi s severa priti na Jalung Kang – zahodni vrh Kangčendzenge. Čudovito in posebne vrste doživetje sta bili dve mednarodni odpravi na Grenlandijo; plezanje novih smeri na še deviške vrhove in prijateljstvo z Eskimi in tujimi plezalci sta me obogatili na neki poseben način. Plezanje zahtevnih smeri v granitnih stenah Kalifornije je bilo odlična priprava na skorajšnje plezanje v Patagoniji. Nova smer v vzhodni steni Cerro Torreja je poleg plezalnega znanja in dobro utečene ekipe plezalcev zahtevala še veliko več – vztrajati in preživeti

v Patagoniji, kjer je vremenska napoved negotova kot ruska ruleta. V patagonske gore sem se vrnil še nekajkrat; kljub dobri volji in vztrajnosti nam niso bile vedno naklonjene. Od teh poti mi veliko pomeni samotni zimski vzpon po novi smeri v steni Cerro Adele, kjer me je na vrhu zajelo snežno neurje, med katerim sem se po drugi smeri vračal v dolino. Navzdol so me preganjali plazovi novoza-padlega snega, vse do razbitega ledenika, po katerem sem ponoči iskal prehode do baznega tabora ob jezeru Torre. Ponovno snidenje po tednu dni z gavčem Gerom v takrat šele nastajajočem naselju Chalten, je bilo za oba veselo. Zadnje dvomesečno plezalno potepanje po stenah Kanade in Severne Amerike skupaj z ženo Slavico in še dvema članoma alpinističnega odseka je bilo nekaj posebnega. Ko nismo plezali, smo potovali, za nami je ostalo veliko lepih, dolgih skalnih smeri.

Na Kilimandžaro si se po poškodbi pred leti podal kar z berglami. Ali si v dokaj nenavadni in naporni poti iskal zadoščenje po daljšem prisilnem mirovanju ali si se morda želel preizkusiti za svoje bodoče cilje?

Vzpon na Kilimandžaro sem res opravil s pomočjo bergel, noga je bila še polna železja. Bilo je pol leta po zelo zahtevni operaciji goleni. Nesreča se mi je zgodila v času moje največje aktivnosti in vzpon na najvišji vrh Afrike je bil zares tura za dušo, na katero sem se dobro pripravil v naših gorah. Bergle sem spodaj predelal, da so prijele v ledu in držale v globokem snegu, v Tanzaniji sem v takratni tovarni vozil napravil še dereze in sem šel. Hotel sem sam, kar mi ni popolnoma

uspelo, saj sem moral plačati vodnika nosača, a sem mu potem jaz nosil hrano. Zaradi štirih nog sem vzpon opravil pol hitreje kot tisti ta pravi gorniki z vodniki. Kmalu zatem sem planiral vzpon na enak način tudi na eno visoko goro v Himalaji. Od uresničitve načrta me je odvrnila ponudba za redno službo, ki sem jo zaradi nezavidljivega finančnega položaja, žal, moral sprejeti.

Verjetno tega dosežka ob trenutni poškodbi ne boš ponavljal na podoben način, ne nazadnje si bil takrat veliko mlajši?

Zares sem bil veliko mlajši; ma, kdo pravi, da sem z leti prišel k pameti, kot so nekateri pričakovali? Kmalu zatem, ko sem prešel v abrahamov klub, sem si resno poškodoval koleno, kar me je prisililo v triletno gorniško abstinenco. Tačas so mi slučajno odkrili še napako na srčni zaklopki in tako sem pred mesecem, v končni fazi pregledov pred operacijo zaklopke, na turnem smuku pridelal še spiralni zlom leve goleni. Zato bom težko popravil 25 let star rekord na Krn z berglami, na katerega me dobri stari kolegi že nagovarjajo. O višjih ciljih pa bom raje previdno tiho. Končal bom z mislijo, ki mi zadnja leta večkrat roji po glavi: nekaterim se nesreče dogajajo, meni žal bolj pogosto.

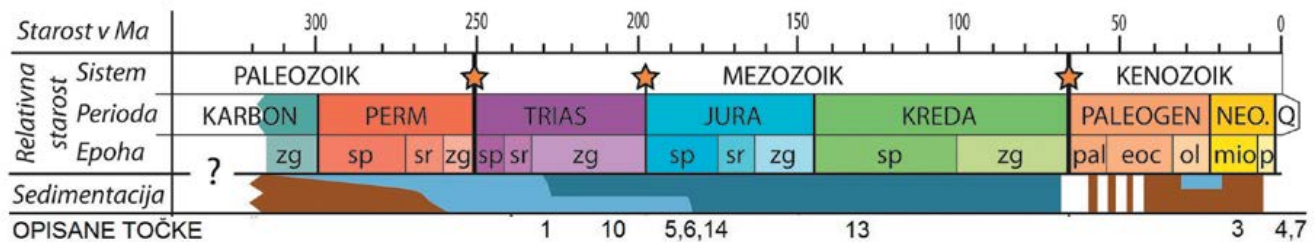
Pa uspešno okrevanje, dragi Peter! ○

Geološki sprehod po Fužinskih planinah

Nina Rman, Dejan Šram

Na tokratnem GEO-izletu si bomo od blizu ogledali kamnine Fužinskih planin, ki so nastale v srednjem zemeljskem veku in jih mestoma pokrivajo ledeniški sedimenti.

Slika 1

Geološka časovna lestvica (okrajšave: sp – spodnji; sr – srednji; zg – zgornji; neo – neogen; Q – kvartar; pal – paleogen; eoc – eocen; ol – oligocen; mio – miocen; p – pliocen) in sedimentacijska okolja (rjava – kontinentalni, večinoma rečni sedimenti; svetlo modra – plitvomorsko; temno modra – globokomorsko) z umeščenimi opisanimi geološkimi točkami. Z zvezdicami so označeni časi največjih izumrtij.

Najstarejše kamnine predstavljata dva tipa apnencev, ki sta nastala na plitvomorski Julijski karbonatni platformi v zgornjem triasu (237–200 Ma). V juri in kredi (200–100 Ma) se je morje poglobilo in v mirnem globljemorskem okolju Julijskega praga so se odložili tankoplastnati apnenci in klastične kamnine. Ob dvigu Alp pred 15–5 Ma je bilo ozemlje ob prelomih razkosano na več tektonskih blokov,

ki so se premikali v različnih smereh. V primeru, da so bile ob razmeroma položnem prelomu starejše kamnine narinjene na mlajše, je prelomna ploskev naravnica. V prispevku so opisane kamnine iz dveh tektonskih enot. Višji blok, Slatenski pokrov, sestavlja masivni apnenc, ki je nastal v začetku zgornjega triasa. Spodnji blok, Krnski (tudi Julijski) pokrov, vsebuje mlajše kamnine. Nekateri izmed takrat nastalih prelomov so

Opis točk

1 Zgornjetriasni plastoviti apnenc na planini Blato

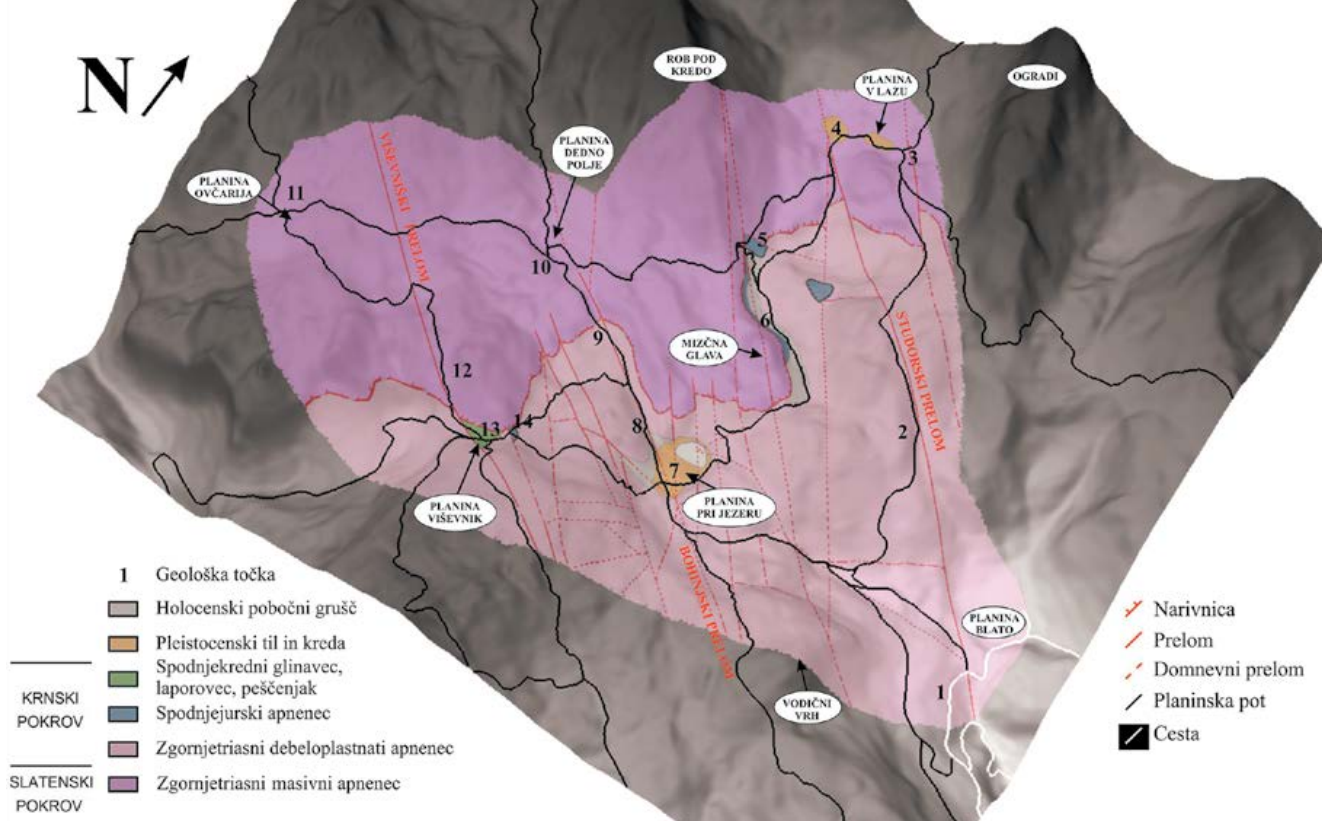
Norijsko-retijski (217–200 Ma) svetlo sivorjav apnenc (t. i. dachsteinski apnenc) se pojavlja na jugovzhodnem delu obiskanega območja in tektonsko pripada Krnskemu pokrovu. Zanj je značilno menjavanje treh različkov debeloplastnatih apnencev (*Planinski vestnik*, 2014, št. 6, str. 9, slika 3). Plasti breč so opazne v strmih stenah ob parkirišču pred planino Blato in vsebujejo ostrorobe kose apnencev, pole zelenega laporja in rdečevijolične paleokraške zapolnitve. Nastale so ob okopnitvah Julijske karbonatne platforme. Siv plitvomorski apnenc s stromatoliti (plastovite strukture, ki so jih oblikovale cianobakterije) je nekoliko tanjši in dolomitiziran. Te plasti so nastale v medplimskem pasu ob prvih popravljanih ali umikanju morja. Plasti

Točka 4

Grbinasti travniki so ostanki pleistocenske poledenitve pri planini V Lazu.

Foto: Nina Rman

aktivni še danes. Kasneje, v pleistocenu (pred nekaj Ma) je planine pokrival debel ledeni pokrov, ki je ponekod za seboj pustil nakopičenja ledeniških in jezerskih sedimentov. Kopenski sedimenti se odlagajo še danes, saj se zaradi erozije pod stenami kopiči pobočni grušč, v jezerih jezerska kreda, nekaj materiala pa prenašajo tudi hudourniki. Kamninska sestava je imela velik vpliv na nastanek in obstoj planin, saj so na

eroziji bolj podvrženih kamninah nastale uravnave, na slabše prepustnih pa močila, izviri in celo jezera.

GEO-izlet: Planina Blato–planina V Lazu–Planina pri Jezeru–planina Dedno polje–planina Ovcarija–planina Visevnik–Planina pri Jezeru–planina Blato

Izhodišče: Planina Blato
Težavnost poti: Nezahtevna pot
Čas: 6–7 h

Slika 2
 Geološka karta Fužinskih planin z opisanimi točkami. Te opisujejo izrazite reliefno-geološke oblike, zato njihove natančnejše koordinate niso podane. Topografska osnova je digitalni model reliefa z ločljivostjo 12,5 m in vertikalno povečavo 1,5-krat.

Točka 5

Skoraj navpične plasti s fosili bogatega jurskega apnenca vzhodno od Hude Rupe
 Foto: Nina Rman

Točka 6

Debel paket jurskega tankoplastnatega apnenca tik pod vrhom Mizčne glave
 Slika v sliki: Fosili so majhni in razmeroma redki.
 Foto: Nina Rman

mikritnega apnenca so najpogostejše in lahko vsebujejo školjke megalodontide (*Planinski vestnik*, 2014, št. 6, str. 12, slika 2), lupinice polžev in drugih školjk. Sestavljene so iz strjenega karbonatnega blata in so nastale v plitvih z življenjem bogatih lagunah.

2 Studorski prelom

Prelomna cona z več prelomnimi ploskvami v prevladujoči smeri SZ–JV je široka nekaj deset metrov in je povzročila nastanek strmih sten, med katerimi se vije planinska pot s planine Blato na planino V Lazu. Vsi v prispevku opisani prelomi so zelo strmi, mladi in zamikajo narivnico Slatenskega pokrova.

3 Tektonska breča Studorskega preloma

Tektonska breča vzhodno od planine V Lazu je nastala v pet metrov široki zdrobljeni coni Studorskega preloma. Zaradi izrednih sil, ki so povzročile premikanje kaminskih blokov ob prelomu, se je zgornjetriasni masivni apnenec zdrobil in pozneje cementiral v t. i. tektonsko brečo. Gradijo jo večji ostrorobi kosi kamnin, ki jih povezuje tektonska glina (*Planinski vestnik*, 2014, št. 6, str. 4). Zaradi zelo slabe prepustnosti te kamnine podzemna voda, ki priteka pretežno iz smeri Ogradov, ob prelomu izteka na površje. Izvir je zajet za vodooskrbo planine V Lazu.

4 Grbinasti travniki na planini V Lazu

Grbinasti travniki so tipična geomorfološka oblika, znana pod imenom talna morena. Nastala je zaradi nakopičenja ledeniškega sedimenta tila v pleistocenu (1,8–0,0115 Ma). To je nesprijet in kaotičen drobir zelo različno velikih in slabo zaobljenih drobcev kamnin. Ker je til na planini V Lazu srednje prepusten, je na njem šele po večdnevne mu deževju avgusta 1982 nastalo manjše jezero.

5 Jurski krinoidni apnenec pod Hudo Rupco

Sto metrov visoke stene vzhodno od Hude Rupe gradijo nekaj deset centimetrov debele plasti sivih apnencev s številnimi fosili. S prostim očesom so vidni ostanki krinoidov (okroglih presekov stebel morskih lilij) in lupinic školjk, pod mikroskopom pa tudi foraminifere (luknjičarke). Apnenci so verjetno nastali v poglajljajočem se morju pred 200–180 Ma (spodnja jura). Danes so te plasti, ki pripadajo tektonski enoti Krnskega pokrova, skoraj navpične in ležijo pod narivnico masivnega apnenca Slatenskega pokrova.

6 Jurski mikritni apnenec pod Mizčno glavo

Strme stene severovzhodnega pobočja Mizčne glave gradijo skorajda vodoravne 10–30 centimetrov debele

plasti čokoladno rjavega do rdečega mikritnega apnenca, ki je najverjetneje nastal v lagunah Julijske karbonatne platforme v spodnji juri (200–180 Ma). Fosili v apnencu so redki, razločni le pod mikroskopom in še niso natančneje raziskani. Tudi ta kamnina pripada tektonski enoti Krnskega pokrova.

7 Pleistocenski ledeniški sedimenti na Planini pri Jezeru

Na Planini pri Jezeru je ledeniški material nakopičen v debelini več metrov. Glavnino predstavlja til, vmes pa se nahajajo vložki ledeniško-jezerske krede, tj. karbonatnega melja in gline. Kreda lahko opazujemo na površju pri zajetju pod planinsko kočo, kjer iz nje počasi izteka voda. Ti ledeniški sedimenti so srednje do zelo slabo prepustni in so botrovali nastanku večjega ledeniškega jezera – Jezera na Planini pri Jezeru. Danes v jezero doteka padavinska voda iz bližnje okolice, ki se v njem zadržuje približno eno leto in pol. Ker je količinsko obnavljanje vode v jezeru razmeroma počasno, vanj pa se spirajo tudi fekalije pašne živine, je kakovost jezerske vode zelo slaba.

8 Bohinjski prelom

Nekatere razpoke v več metrov široki prelomni coni Bohinjskega preloma, ki poteka v smeri SZ–JV, so zaradi zakrasevanja zgornjetriasnega debeleloplastnatega apnenca razširjene v

Točka 7

Iz ledeniško-jezerske krede na Planini pri Jezeru mezi voda.

Foto: Nina Rman

Točka 8

Ploskev Bohinjskega preloma zahodno od Planine pri Jezeru. Na levi strani slike vidimo planinsko kočo.

Foto: Nina Rman

Točka 10

Narivnica starejšega belega masivnega apnenca na mlajši siv debeleloplastnat apnenec severno od Planine pri Jezeru

Foto: Nina Rman

plitvejšje jame in brezna. Posledično je svet južno od planinske poti od Planine pri Jezeru proti planini Dedno polje razmeroma težko prehodno. Zelo opazna je tudi ravna visoka stena, ki se dviguje jugozahodno od poti in predstavlja eno izmed prelomnih ploskev Bohinjskega preloma.

9 Izvir Krištofojca

Zajet izvir Krištofojca leži nekaj metrov južneje od planinske poti proti planini Dedno polje in je nastal na stiku med spodaj ležečim zgornjetriasnim debeloplastnatim apnencem in nanj narinjenim masivnim apnencem. Oba sta sicer zelo zakrasela, a tako kakor prelomna cona na planini V Lazu je tudi narivnica lokalno zelo slabo prepustna, zato je ob njej nastal izvir. Največ vode izvira v zgodnjem poletju, ko se tali sneg, ob suši pa lahko izvir tudi presahne.

10 Zgornjetriasni masivni apnenc na planini Dedno polje

V začetku zgornjega triasa (237–228 Ma) je na plitvomorski Julijski karbonatni platformi nastal bel do svetlo siv neplastovit apnenc, v katerem so fosili le redko vidni s prostim očesom. Pripada tektonski enoti Slatenskega pokrova, ki zajema območje med Črnim jezerom, Tičaricami, vrhom Triglava, Ogradi, Planino pri Jezeru in planino Viševnik ter prekriva mlajše kamnine na severozahodnem delu obiskanega območja.

11 Kras na planini Ovčarija

Zaradi številnih prelomov in narivnice v bližini planine je zgornjetriasni masivni apnenc močno razpokan in zakrasel. Teren je zaradi številnih reliefnih stopenj, ki v višino merijo nekaj metrov, težko prehodno. Na celotnem območju Fužinskih planin je veliko zelo globokih brez in kraških jam, med katerimi je z 819 metri najgloblje Brezno pri gamsovi glavici, ki leži v coni Viševniškega preloma. Pojav površinskih voda (jezero, močila) in izvirov na tem kraškem svetu je vezan na navzočnost zelo slabo prepustnih kamnin ali prelomov, saj je tok podzemne vode predvsem navpičen in v smeri Bohinjskega jezera.

12 Viševniški prelom

Viševniški prelom se iznad planine Ovčarija nadaljuje preko planine Viševnik proti JV. Planinska pot do planine Vogar je speljana po prelomni coni, zato so predvsem južno od planine Viševnik ob njej razkrite številne prelomne ploskve – krajše ravne in gladke stene.

13 Kredni fliš na planini Viševnik

Severovzhodno od Viševniškega preloma in hkrati tik pod narivnico Slatenskega pokrova se je ohranil spodnjekredni (145–100 Ma) globljemorski fliš. Skupek kamnin, ki so nastale pri procesu dvigovanja gora, sestavljajo

temno rdeč glinavec, laporovec in peščenjak. Gradijo uravnavo planine Viševnik, zato jih na površju najdemo le v preperini. Ker so to zelo slabo prepustne kamnine, so na planini številna močila in (zajet) izvir.

14 Jurski apnenci pri planini Viševnik

Kmalu po razcepu planinskih poti severovzhodno od planine Viševnik severna pot poteka čez kratko zaporedje jurskih globokomorskih apnencev, kakršne najdemo tudi v Dolini Triglavskih jezer. Po starosti sledimo kamnine od najmlajših do najstarejših, vse pa pripadajo tektonski enoti Krnskega pokrova. Zadnje so odložile do 10 centimetrov debele plasti zelenosivega gomoljastega (to pomeni, da meje med plastmi niso ravne in vzporedne, ampak valovite) apnenca v skupni debelini približno dveh metrov. Ta leži na nekaj metrih plastovitega temno rdečega krinoidnega apnenca, v katerem so poleg fosilov opazni tudi do enega centimetra veliki črni manganovi gomolji. Pod njim se nahaja tankoplastnat temno rdeč apnenc brez vidnih fosilov, zelo drobljiv rdeč lapornat apnenc in rdečkasto zelenkast dolomitiziran apnenc. Ker je skupna dolžina poti po omenjenem zaporedju le dobrih 10 metrov, jih zelo lahko spregledamo. To sicer zelo tanko zaporedje se je odlagalo zelo dolgo (kar 20 Ma) in je značilno za globokomorske planote. ●

Točka 13

Planina Viševnik leži na flišnih kamninah kredne starosti, ki so bolj podvržene eroziji.

Foto: Nina Rman

Točka 14

Tanko zaporedje rdečih jurskih kamnin ob planinski poti severovzhodno od planine Viševnik

Foto: Nina Rman

Gora, na kateri se mi je vedno kaj zgodilo

Moje zgodbe s Krna

Peter Muck

So gore, na katere me je pot velikokrat zanesla, pa se na njih ni zgodilo nič takega, da bi bilo vredno zapisa. Rad pa opišem dogodke, ki ti do smrti vrtajo po spominu, čeprav se komu ne zdijo nič posebnega, ti pa o njih pripoveduješ vsem znancem in sorodnikom, tudi z dodatnimi olepšavami, čeprav veš, da si jim jih nekoč že povedal. Tudi poslušalci vedo, da so o tem že slišali, toda nobeden tega ne zine. Morda zato, ker spoštujejo moj EMŠO, zanimajo jih nove olepšave ali pa so z mislimi povsem drugje. Nihče ne reče: "To si že stokrat povedal, a zadnjič si rekel drugače," možne pa so še zlobnejše pripombe. Za primer vzamem Kamniške Alpe. Za Ljubljance so najbližje in nekakšna rutina. Na velikokrat prehojenih poteh in ponovljenih smereh se ti dogodivščine ne vtisnejo tako v spomin kot na gori, kamor redko zaideš. Kar se tega tiče, pri meni prednjači Krn, na katerem nisem bil velikokrat, a mi je gora vedno kakšno zagodla in prispevala zanimivo dogodivščino v malho gorskih spominov. Povem jih brez olepšav.

Kislo mleko in huda ura

Prvič sem obiskal Krn leta 1947, ko sem bil zaposlen pri gradnji ceste na Nemiški Rovt. Kot pomočnik geometra nisem imel veliko dela, ker je geometer na mojo srečo le redko prihajal na gradbišče. Imel sem veliko prostega časa. Klatil sem se po bohinjskih planinah in se odpravil tudi na Krn. Na poti sem se seznanil s planincem, s katerim sva skupaj nadaljevala pot. Gospod mi je povedal, da se piše Budkovič in da ima špecerijsko trgovino v Bohinjski Bistrici. To je bilo seveda še pred nacionalizacijo.

Na vrhu Krna me je presenetilo obilje bodeče žice, ki je obkrožala vrh kot trnjeva krona. Takrat nismo kaj dosti vedeli o soški fronti in še manj, kaj se je dogajalo na Krnu. Na vrhu se nisva dolgo zadrževala in odpravila sva se nazaj proti Bohinju. Spotoma sva se ustavila na planini Na polju, kjer je gospod kupil velik hlebec sira za svojo trgovino. Jaz pa, ne bodi len, sem izkoristil priložnost, da sem se do grla nacedil kislega mleka.

Ko bi tega ne storil! Kislo mleko je začelo zlokobno delovati. Ves zelen sem se opotekal po poti proti Bogatinskemu sedlu in prenašal hudo črvičenje. Nenadoma je zagrmelo. Izza Krna se je pojavil nevihtni oblak, ki se je hitro približeval. Potem so prišli močan piš vetra in debele dežne kaplje. Tudi v mojem prebavnem traktu se je pripravljala huda ura. Na misel mi je prišel verz iz pesmi Antona Aškercja Mejnika:

Dospe do svoje hoste. Čuj, iz teme:

"Joj, kam bi del?"

"Kaj? Kdo si božji? Kam naj denesh, vprašaš? I, kjer si vzell!"

Navidezna rešitev težave

K sreči sva nedaleč opazila napol podrto betonsko stavbo, ostalino italijanskih vojaških objektov na bivši jugoslovansko-italijanski meji. Pospešeno sva stekla proti zavetju, kjer sta se nudila priložnost za odrešitev mojih težav pa tudi zavetje za sir, da ga dež ne bi preveč namočil. Toda na mojo grozo se je pred neurjem v edini suhi prostor že zateklo nekaj planincev. Nevihta se je razdivjala in ni bilo govora, da bi na planem opravil tisto, kar sem moral nujno opraviti. In kaj, če bi treščilo vame? Le kako bi poročali o mojem bridkem koncu, ki bi me zatekel v "nizki preži"?

Gospod je planincem razložil moje hude težave. In tu sta se pokazali slovenska planinska solidarnost in pripravljenost, pomagati ljudem v sili. V majhnem prostoru so se stisnili in mi odredili temačen kot za moje opravilo. Bil je že skrajni čas ... Opravek pa je kar trajal. Spremljali so ga opojni zvoki, ki so se s šumenjem dežja in grmenjem spojili v harmonično celoto. Prisotni so zamišljeno strmeli v strop in vihali nosove. Upam le, da se tisti hlebec sira ni navzel še dodatnega zagatnega vonja, tako značilnega za plemenite francoske sire.

Reševalna akcija

Nekaj let po tem sem bil ponovno zaposlen v bohinjskem koncu. Vodil sem gradbišča na regulacijah Save Bohinjke v Nomenju, Bohinjski Bistrici in pri naselju Brod. To obdobje sem temeljito izkoristil in bil v prostem času ob jezeru, kjer je taborilo veliko mojih znancev, med njimi tudi člani AO Matica.

Z družino sem prečesal vse možne, takrat še delujoče planine, medtem ko

me je nadzorni inženir ves besen iskal ob rečni strugi. Odpravili smo se tudi na Krn, a družba se je raje zakoreninila pri Krnskem jezeru, v katerem je namakala noge, da so lačne ribice na njih izvajale svojo znano pedikuro. Jaz sem zapustil družino in šel sam na vrh Krna, ki je bil takrat žal v megli. V bližini vrha sem ugledal nekaj postav. Bili so domačini. Pridem bliže in slišim razburjene glasove: "Kdaj je padla netri? Ali ima kaj zlomljeno? Primi jo za glavo, ne za vrat, da je ne boš zadavil!" Pomaknem se naprej in vidim ozko skalno razpoko, v katero domačini vpijejo te nasvete. Aha, si mislim, v razpoko je padla *majerica*, mogoče tudi mlada.

Iz razpoke zleze močan dedec in zadihano reče: "Potrebujem *štrik*, da jo prevežem in jo bomo potem izvlekli iz luknje." Seveda niso imeli kakšne vrvi, toda jaz sem jo imel. Dobro, da sem jo iz navade vlačil s seboj. Bila je to še konopljena 30-metrška vrv. Zavpijem: "Jaz jo imam!" Stopil sem k razpoki, pogledal navzdol, a tam namesto ukleščene ženske uzrl ukleščeno – ovco. Vrli Tolminci so jo potem povezali kot salamo in jo združenimi močmi izvlekli. Ovca je le dvakrat brcnila in se mirno pasla naprej, kot da se ni nič zgodilo.

Bivakiranje

Z deset let mlajšim bratom Kristjanom sva se leta 1965 odpeljala s fičkom v Bohinj, z nihalko najprej na Vogel in nato na planino Razor. Bila sva malo pozna, želel pa sem obiskati takrat šele deset let staro Gomiščkovo zavetišče. Saj ne more biti daleč. Po zračni črti je kar blizu, a te poti še nisem poznal. V mladeniških letih me niti ni zanimalo, koliko ur hoda me čaka. Čudil sem se velikemu številu ur na kažipotih, danes pa je obratno in se čudim majhnemu številu ur.

Pa sva hodila in hodila, Krn pa se nikakor ni hotel približati. Tam, kjer se ta pot spusti na najnižjo točko, sem spoznal, da sva se krepko uštel, a sva vseeno trmasto nadaljevala. Noč naju je dohitela na Peskih in ni nama preostalo drugega, kot da sva se zatekla v zavetje za kamniti zidec, kjer sva preždelo noč, ne vedoč, da sva sredi kraja, kjer je trpelo in umrlo na stotine ljudi. Ob prvem svitu sva praznila nahrbtnik zadnjih ostankov hrane. Ostala sta mi še paradižnik in jabolko, ki sem ju položil na skalo. V bližini se je paslo nekaj ovac in velika bela koza, ki so se počasi zdrenjale k nama. Na vsak način so nama hotele oteji zadnji grizljaj. Posebno koza je bila tečna in je tiščala gobec kar v nahrbtnik. Ker ni in ni hotelo biti miru, sem surovo razpodil

Paleta vrhov: ob Krnu Batognica in Vrh nad Peski, v ospredju Šmohor, desno Lemež
Foto: Peter Strgar

uboge živali. Toda koza se ni dala. Ostala je in se delala, kot da me ni. Naenkrat zaslišim za seboj šum. Hitro se ozrem, a paradiznika in jabolka ni več. Koza je zadovoljno žvečila moj zadnji obrok. Zagrabila me je sveta jeza. Zgrabil sem kamen in ga zalučal vanjo. Še danes ne morem pozabiti zvoka, kako jo je udaril v vamp. Ustrašil sem se, da sem žival poškodoval, toda koza se sploh ni zmenila zame. Mogoče se ji je zdelo samoumevno, da je bila *fasana*. Pa naj še kdo reče, da so koze neumne.

Z bratom sva nadaljevala pot do zavetišča, kjer sva se vsa premražena napila toplega čaja, potem pa neprespana odšla nazaj do Krnskega jezera in na bregu zaspala. Prebudil naju je rahel dežek in naju nagnal naprej, tako da tudi z ribjo pedikuro ni bilo nič.

Granate v nahrbtniku

Neko jesen sem si privoščil kratek dopust v Soški dolini. Takrat sem bil že kar dobro seznanjen z dogodki iz prve svetovne vojne. Znanci so se hvalili, kaj vse so našli v soškem pogorju, in na tiho sem premleval misel, da bi se še sam okitil s kakšno najdbo. Moja želja je bila podkrepjena z dejstvom, da sta bila dedek in oče na soški fronti. Dedek se ni boril, ker je bil zaposlen v štabu generala Borojevića. Od tam je privlekel veliko kart specialk, kjer so bili označeni vojaški položaji, zabojček, poln odlikovanj, namenjenih junakom, in vrečko srebrnih avstrijskih kron.

Oče pa je bil v prvih bojnih črtah in je bil tudi ranjen. Kroglo iz italijanske karabinke, ki so mu jo izrezali, je dal posrebiti in jo je nato nosil obešeno na verižici. Rad je pripovedoval zgodbo, kako se je blizu njega zarila topovska granata v zemljo, a je ni razneslo.

"Grem na Krn," sem rekel gospodinji, pri kateri sem bil nastanjen. V dobri kondiciji sem šel najprej na vrh in uresničil predvideni cilj, potem pa sem se posvetil skriti želji. Po ovinkih in bližnjicah sem kolo vratil v dolino, gledal sem okoli sebe kot večš nabiralec gob, toda nikjer nič. Toda naenkrat glej – privid. Na skali sta pokončno stali dve granati. Verjetno ju je tja odložil nabiralec, ker ni zmožgal odnesti v dolino celotnega tovora. In sem ju pohlepno vzel. Mogoče sem storil celo dobro delo, kajti Bog ve, kaj bi z njima najditelj počel. Vseeno se mu iskreno opravičujem, če bo slučajno bral te vrstice.

Nekako sem ju spravil v nahrbtnik. Bili sta težki kot svinec. Mukoma sem se zravnal in odrinil v dolino. Pri vsakem koraku me je v kolenih zapeklo. Kako prav bi mi prišle pohodne palice, ki pa jih takrat še nismo poznali. Če sem trdo stopil, so naramnice kar pokale. Toda nahrbtnik je vzdržal. Kdo ve, če bi mi granati padli na skalo, bi me morda odneslo kar nazaj na Krn.

Končno sem se privlekel v hišo, kjer sem bil nastanjen. Gospodinji sem ponosno pokazal svoj ulov, ona pa je planila v smeh. Odpeljala me je v klet, kjer sem videl panoramo po velikosti postavljenih in očiščenih granat ter veliko delov vojaške opreme. "Če bi prej povedali, kaj si želite, bi lahko pri nas brez truda dobili kašno lepo granato."

Poezija enolončnice

Jeseni leta 1985 sem moral zamenjati službo. Prijatelj, zdravnik, *multišportnik* in rekreativni alpinist Milan Hodalič mi je tedaj priskrbel dva meseca bolniškega dopusta. "Po tolikih letih zvestega službovanja zapustiti rezultate svojega dela je velik stres," je modroval in opravičeval svojo prijateljsko gesto. Del tega dopusta sem pokuril v Soški dolini in trentske gorah. Šotor sem postavil v kampu na sotočju Soče in Lepene. Zadal sem si nalogo, da preiščem stare nemarkirane poti, ki so sicer vrisane v kartah. Moram pa takoj povedati, da večina teh poti zaradi zaraščenosti in podorov danes sploh ni več prehodnih.

En dan sem si vzel tudi za Krn. Na poti do kočice pri Krnskimi jezerih sem naletel na gručo znancev in pot je minila, kot bi mignil. Upal sem, da bom med temi znanci našel tudi kakšnega sopotnika za Krn. Pa ni bilo nič, ker so se vsi predali ribji pedikuri v jezeru. Tako sem sam odšel na vrh, tokrat s kondicijo srednjih let, kar pomeni najprej počasi, potem pa, ko zaokroži krvni obtok in se orosi čelo, vedno hitreje. Čeprav mi je jed iz kočice pri Krnskimi jezerih še odzvanjala v želodcu, sem se odločil, da bom v Gomiščkovem zavetišču nekaj prigriznil, saj je bila pot v dolino dolga. V zavetišču je bilo v strežbi in kuhinji nenavadno veliko ženskih bitij. Bile so vesele starejše punce ali mlajše ženske, ravno prav zrele ter všečne na pogled in otip.

Naročil sem enolončnico. Poskusim. Ali je to mogoče? Zagrnilo so me nostalgični okusi. Začutil sem blagodejni vpliv, ki se je razširil z jezika za ušesa in navzdol v globine prebavnega trakta. Pogledal sem natančno, da bi analiziral, kaj vse so dekleta nametala v lonc. In bilo je kaj

videti, to ni bil sprehod po vrtu, kot se taki enolončnici reče. To je bilo sanjsko potovanje po vrtovih Soške doline. V zavetišču sta bili dve knjigi, vpisna in knjiga vtisov. V svoji zanesenosti zaradi čudovite enolončnice sem v knjigo napisal pesem o njej. V njej sem opisal tudi dramatično sestavo uporabljene zelenjave. S pisanjem sem se toliko zamudil, da mi je zmanjkovalo časa za normalno vrnitev v dolino. Hitro sem zapustil zavetišče, a komaj sem se malo oddaljil, sem zaslišal huronski ženski smeh. Ne vem, ali so ženske res prebrale mojo pesnitev ali pa je le kakšen planinec katero nekam uščipnil. Zanima pa me, ali ta knjiga vtisov še obstaja v arhivu PD Nova Gorica, saj bi res rad videl svoj takratni pesniški domet.

Drvim navzdol. Mrači se in spet nimam svetilke. Kadar je ne potrebujem, jo imam, kadar jo potrebujem, je nimam ali pa je baterijski vložek izprazen. Pri jezeru je že skoraj tema, kočica pa zaprta. Navzdol do Lepene gre pot pretežno po gozdu. Sem pa že hodil ponoči po takih poteh in hvala za tak užitek. Ampak vedel sem, da iz Lepene do jezera pelje mulatjera, ki je na starih kartah lepo označena. To bo rešitev za nočno hojo. Bila je, a le delno. Neskončno se je vlekla, ker je speljana v zelo majhnem padcu, je pa zato tako dolga.

Skutini štruklji

Vrstil se je okljuk za okljukom, poti ni bilo ne konca ne kraja. Mulatjero je tu in tam presekal pas goste zarasti, skozi katero sem se moral prebijati v temi. Končno sem prišel v dolino in planil v Dom dr. Klementa Juga, da bi popil kakršno koli tekočino, saj me je mulatjera dobesedno izsesala.

Gospa oskrbnica me je vprašala, ali bom tudi kaj jedel. Mimogrede je omenila, da je imela najavljeno veliko skupino ljudi in je v ta namen pripravila skutine štruklje. Toda skupina je prihod odpovedala, ona pa je ostala sama s svojimi štruklji in me milo gledala. Jaz sem svoje za ta dan sicer že odjedel in si ne bi kvaril okusa po enolončnici, toda skutini štruklji? Sveta nebesa, skutini štruklji! Pa dajmo. In res, bili so rahli, nežno rumeni, zabeljeni z maslom in drobtinicami. *Repeteju* je sledil *repete*. Potem je prinesla gospa še nekaj zavojčkov za popotnico. Kaj je bilo notri, sem seveda že vedel, a kljub temu imam štruklje še danes rad.

Potem sem gledal Krn samo še od spodaj, čeprav sem imel še lepe namene. Pa kaj hočemo, gora ne pride nikoli sama k nam. ◉

Kjer misel kot odpeta

Krn 2012

Rafael Terpin

Trenutno uživam prijazno popoldne na terasi za Domom na Komni. Holandci skupaj s svojimi psi prihajajo in odhajajo. Osebjem si je privoščilo pozno kosilo na zraku, tudi sladoled in kavo. Kot edinemu slovenskemu gostu so kavo prinesli še meni: eno *pripravničano* golido. Kar zacvetel sem.

Malce oblačno je. Ko sonce zdrkne v razmake med veselimi oblaki, toplo zasmodi v hrbet, vetrčka naenkrat ni čutiti. Naslonim se nazaj na plošč, zamižim in si rečem: Boš še kdaj užival tretjo popoldansko uro na terasi komenskega doma?

2011. leta poleti sploh nisem bil v gorah. Me je zdravje izdajalo. Nekaj so dohtarji plesali okoli mene, nekaj pa jaz okoli njih. Sapa me je dajala. Grozno je bilo. Pod nogami mi je svet brez govcev kar sproti odnašalo. Kaj bo, kaj bo? sem jamral. A glej, stvari so se nekako dale v red.

Grem!

Nazadnje sem zbral vso korajžo in ji pred nekaj dnevi oznanil svoj letošnji Krn: Tri dni v govcih, prosim! Obupno sem prestrašil to svojo žensko. Kar počrnela je. Več dni po oznanilu sem cincal v sebi: Naj grem ali naj se vsemu odpovem. Pa kaj, ko sem se v spominu ozrl na rožnate doline pod spomenikom na Peskih, sem takoj vedel, da bom šel. Ob koncu junija mora biti od Prehodcev do Škrbine, ne, od Komne do Krna en sam bleščeče razkošen vrt. Moram skozenj! Moram!

Planina Za krajem je med tednom še tišja kot Dom na Komni. Precej senc se že lovi okrog bajt. Birtna Anica me takoj prepozna: "Lani vas pa ni bilo." Ja, res. Narobe svet. A vsega še ni konec. Danes je tukaj odlično, dva simpatična Angleža in jaz pod rahlo oblačnim nebom. Vsake toliko se natrže, da skozi plave špranje zaseka prav gorko sonce. Prijetno je. A kmalu bo treba nataktniti dolge hlače in jopo. Birtna mi je že odkazala štirico vrh stopnic. Noč bo torej mirna in odpočita. Spalo se bo dobro. Le Marta mi ne gre iz glave. Valja se mi po srcu in mi ne da ta zaresnega miru. Saj imam samo tebe! mi je zahlipala sinoči. Vem. Krvavo res. Ona ima mene, jaz imam njo. To je to! Vezi z najinima dvema in njuno žlahto so nekaj povsem drugega, odmaknjene so in vse bolj le občasne. Tako je v življenju: ko si človek

in odtrgana pleše

načrtuje svojo družino, se hote ali nehote odmakne od svojih staršev. Ta stara dva ostaneta sama, vse bolj navezana drug na drugega, vse bolj navajena drug drugega in tudi vse bolj spoštljiva drug do drugega.

Jutro je zlato. Sveže. Čez Kuk in Bogatin že seka sonce. Skozi razkošje pomladnih rož se odmaknem proti Bogatinskemu sedlu. Po ovinkastih osojah se pogovarjam z dišečimi ljubicami. V globeli laja srnjak. Zložno mi gre, korak za korakom. Izza podrtije na Bogatinskemu sedlu se mi prvič pokaže Krn. Sploh ni blizu. Ko sva 1962 s Petrom Rupnikom, oba sva bila gimnazijca, prihajala od jezera sem čez, je zavetišče že delovalo. Štampelj sva pritisnila. Takrat smo bili pravi divjaki. Začeli smo v treh v Cerknem. Zraven je bil še Pene Erženov. Na Črni prsti smo prvič prespali. Ob kruhu in čaju smo

naslednjega dne v enem *cugu* potegnili do Krna. Koča je bila nabito polna. Ja, takrat je Peter s svojim šarmom *preplaval* mlado deklico, ki je odločala o pogradih na skupnih ležiščih. V treh smo dobili dve zares zadnji ležišči. Prav na Krnu nas je našlo nujno sporočilo, da je Penetu v Idriji na hitro umrl oče in naj pride čim prej domov. Po dogovoru smo se zjutraj razšli: Pene v dolino in na avtobus, midva s Petrom pa naprej po transverzali. Česa vsega se človek med potjo spomni!

Skozi vrtove Kozorogovih čudodelnih rož

Le malo pod ogrođjem stare kočice sem zajadral skozi vrtove Kozorogovih čudodelnih rož. Saj, kraj je strašno blizu Bogatinu. Vsaka od njih me je gledala naravnost v oči: Seveda, tudi jaz sem ena tistih ... Slečnik, velesa, kosmatinec,

Vrh nad Peski in Krn z Bogatinskega sedla
Foto: Peter Strgar

mala vetrnica, pečnik, belkaste ročice, kukavičniki, dvocvetne vijolice, brezstebelne lepnice ...

Lepota razživetih pomladnih uric mi je stregla po dolini proti Lepočam. Pri starih italijanskih utrdbah sem zavil levo med zidove. Tod prideš prav hitro na rob razgibane planote. Čez ugreznjeno dolino Tolminke se ti oči po primorsko spočijejo. Z očmi se da slediti oni silni poti čez Dobrenjščico in Kal proti Razorju. Pa kaj, vse poti, ki vodijo na planino Razor, so od boga požegnane. Lepe so in na svojem koncu z blagodejnim ciljem okrašene.

S Prehodcev se od nekdaj oglašam Marti. Znano je, da je mobi pod belo zidano

Clusijev svišč Foto: Zoran Gaborovič

s sosedom Mihom. Bilo je še bolj zgodaj, s precej snega. Dvakrat sva prečkala snežnico, ki se je v potočkih zlivala na tolminsko stran. A noge prestavljati je bila prava umetnost. Jih ni bilo kam. Vse je cvetelo. Sredi steze so poganjali šopi rumenega maka, skupinice clusijevega svišča ali pa pečnika ... Nekaj let prej sem jo sam tesal s Krna proti Razorju. Skozi tisto belo pustinjo pod spomenikom je smodilo. Vročje je bilo. Prav vso kožo sem skrtil pred soncem. Ob robu spodnjega prodišča je bilo še za jezik starega snega. Sezul sem si prekuhane škrpette in zatacal čez belino. Kar cvrčalo je. Najbolj od ugodja. V bregu nad snežiščem se je iz polsence iskriivo bleščalo na stotine glavic retijskega maka. To je bil pogled!

Iz prav vsakega razsutega zidu cvetijo ...

K spomeniku, ki so mu medtem montirali novo napisno ploščo, po običaju pripiham. Hladna megla se podi naokrog. Sploh mi ni treba ugibati, na kateri strani štirioglatega spomenika je senčno. Po utečenem obredu vržem mokre cunje od sebe in se lotim piksne. Marte na mobi ne dobim. Nakazuje se katastrofa. Pa s tega roba sva se vendar zmeraj dobila in kakšno rekla! Kaj je zdaj to? Vreme je pisano. V Idriji bi rekli, da se *klajba*, da se sprevača iz enega stanja v drugo. Tudi sonce pošklili name. Posprehodim se mimo ostankov vojne civilizacije. Kot v posmeh nekdanjim norostim iz prav vsakega razsutega zidu cvetijo blazinice prelepih drobnih rož. K njim se je vredno skloniti: kamnokreči, triglavske rože, spominčice, celo regrat, v bližini redko modro milje. Vmes rjavijo težke kroglice raztreščenih šrapnelov, ene so železne, druge svinčene. V naslednjem sedelcu je preko živo zelene trate vrženo novo morje rož. Največ je srebrne krvomočnice. V melinah se je med blazinami brezstebelne lepnice razpasel rumeni grobeljnik. Z roba pogledam še v skalnato dolino Lužnice. Ne, ne gre tako hitro. Treba se je spustiti v grivo in zlagoma v sebi premlati, kaj pravzaprav gledaš pod seboj. V zavesti se stvari le počasi premaknejo. Človek se mora potruditi. Potem, potem se vržem čez grič in prečim peske ob zasutem jarku z ošpičenimi koli. Za triglavsko rožo je tod še prezgodaj. Le nekaj redkih cvetov je odprti. Vse številne blazine se komaj

dogovarjajo, kako bodo tudi letos spustile svojo lepoto z vajeti.

Na prevalu Prag med Batognico in Peski je pečatena klopca. Poleg vodice. Res iz drobnega žlebička kaplja v leseno koritce, ki se ga da odmakniti. To tudi storim. Pristavim plastenko in v desetih minutah je polna krasne hladne vode.

Megle se bašejo čez sedlo, za njimi na kratko useka sonce pa spet zahladi. Marte na mobi ne dobim. "Piškota" mi menda crkuje, stara reč iz pradavnine se je iztrošila. Kaj pa zdaj? Prav grenke sline se spustim po skalnati vojaški poti pod Batognico do Škrbine.

Na dvorišču Gomiškovega zavetišča široko stoji birt, že od daleč mi vpije:

"A ste vi ta pa ta?"

"Ja, bo držalo."

"Ženo hudo skrbi, kako je z vami. Pridite v kuhinjo in se ji oglasite."

No, potlej v kuhinji opraviva zelo zdravilen pogovor. Kratek, z blaženimi posledicami za oba.

Vrh je zavil v belino dolge ure. Soča se včasih zablešči iz dolinske zabrisanosti. Oskrbnik me tolaži, da se pod noč skoraj vedno izčisti. Običajno je res tako. Ozračje se umiri, oblaki se z meglami vred potuhnejo v zakotja, sonce zlagoma pojema za zahodnimi vršaci. V dolinah se prebujata tema. Z legnatjo (lagodno, počasi, op. ur.) se speljuje iz grap proti nebu, a osvoji ga pravzaprav nikoli. V nebu zmeraj ostane nekaj luči, nekaj za spomin na preživete urice, nekaj kot prihodnje upanje, kot ljubezniva napoved novega dne.

V srebrnini večerne tihote

Šele ob pol devetih zvečer se zgodi. Rodi se spokojen, umirjen večer. Sonce je skrito v oblakih, a ves svet vsenaokrog se je razodel v srebrnini večerne tihote. Skočim na vrh. Na to sem čakal. Kot skala trden široko stojim na raztreščenem vrhu in nekam ihtavo srebam poglede, ki se mi izpod nog zvesto vlečejo v neznane svetove: čez Krnčico proti Kaninu, čez Vršič na Mojstrovko in Jalovec pa Mangart, seveda, čez Prisojnik proti Škrlatici, čez Krnsko jezero proti Triglavu, čez Peske mimo Kuka tja proti Črni prsti, čez Jalovnik na naše rovtarske govce, čez Kolovrat proti morju. Strese me. Zadrgetam. Ne od mraza. Od zaužite spokojne lepote, vržene povprek čez hribe in doline, od zamolklega škrlata, s katerim se spodobno poslavlja dan. Neslišno jo iz grap in dolin drobi črna noč. Misel pa odpeta in odtrgana pleše, od veselja skače. Ne ve, kaj bi. Kot bi se nekaj norosti od nekod priteplo. Le pogovor z Marto mi manjka. ◉

steno še kar ustrežljiv. Dobro jo je slišati. Za nekaj ur sva oba potolažena. Grem naprej. Po visokem obrobju Kminske (Tolminske, op. ur.) dežele, skozi neograjene pomladne vrtove, s tu in tam spuščeni pogledom v mrčaste svetove proti morju – se mi odmika sijajna pot pod vrhom Malena, 1764 m, in bolj zadaj postavljenim Malim Šmohorjem, 1942 m. Steza rahlo zakljuka, po južnem robu obide snežne rupe, ki so trenutno obložene s cvetjem. Najbolj padejo v oči blazine brezstebelnih lepnice, kobulasta vetrnica, kosmatinci, srebrne krvomočnice, tranfellnerjeva zlatica, pogačice, potočna sretna, velesa, ranjak, dvocvetna vijolica, slečnik, alpski zvonček, clusijev svišč, vretenčasti ušivec ... Kaj vse se mi postavlja ob junijski poti na Krn! Moj bog, moj bog! Kar precej časa mi vzamejo ljubice. Naj, si pravim, si tudi zaslužijo. Prešerno bodo cvetele nekaj zlatih dni, potem pa za leto dni odpeketa v navidezni nič. Mene pa prav v njihovem najsijajnejšem lišpu prinese mimo! Kako srečen sem pravzaprav! Nadaljnja pot v kamnito, tudi belo, peščeno dolino pod Peski je vredna vsakega napora. Saj je še kar lagodna, le proti vrhu nekoliko preseda. Najbolj pod spomenikom. Enkrat sva se tod motala

Gora nešteti obrazov

Jerebica/Cima del Lago, 2126 m

Olga Kolenc

Na Jerebico sem se odpravljala več kot tri desetletja. Tisti redki planinski znanci, ki so zašli na njen vrh, so o njej govorili z malce skrivnostnim prizvokom. Zvenelo je nekako tako, kot da govorijo o ženski. O zadržani, odmaknjeni lepotici, namenjeni redkim izbrancem. Ko si končno le upamo zlesti preko njenih bujnih oblin, kmalu občutimo, da je vroča od vraga! Gora se v svoji vznesenosti res obnaša nekako tako, kot da ne ve, kdaj in kje bi se ustalila. Osamljena je. Povsem nedostopna se spogleduje z očaki Triglavske, precej omehčana z očaki Kaninske skupine. Razumem jo, odločitev je težka!

Ko je za vzpon na Jerebico po treh desetletjih končno le napočil čas, je prišlo slabo vreme. Jasno mi je bilo, da se v času poletnih neviht s Francijem ne bova odpravila v visokogorje. Če mi gora toliko let ni bila dana, bom pa počakala nanjo še kakšen dan. Ker sonce za dežjem še vedno posije, sva že po dveh dneh

stala na izhodišču. Vremenska napoved je bila ugodna, jutro je obetalo vroč poletni dan. Pogled na smaragdno zeleno gladino Rabeljskega jezera mi je tako kot vselej predramil občutke na ne povsem dorečen pravljčni svet. Jezero, ki je ujeto v morenski kotanji, obdajajo strma, z gozdom porasla pobočja, ki se končajo

v nizu belih vrhov. V igri svetlob, ki jih prebujajoče sonce zariše na vodni gladini, vselej začutim skrivnost, ki presega moč mojih zaznav. Kot običajno, tudi to jutro ni bilo sledu o ljudeh, le dva parkirana avtomobila sta bila prič, da v to smer vendarle kdo zaide. V starih opisih je bila pot na Jerebico z italijanske strani slabo označena, pravzaprav je šlo za brezpotje.

Proti Jezerskemu sedlu/ Sella del Lago

Vse je bilo prvobitno kot ob stvarjenju sveta. Ozirala sva se navzgor in si v mislih risala pot, ki je bila pred nama. Tisti prvi trenutek je bil res malce težak, vendar ga je hitro premagalo pričakovanje. Izsušeni strugi Belega potoka in Jezernice sta se belili v jutranjem soncu. Odtekle vode so v snežno belem produ zarisale sled

Jerebica Foto: Oton Naglost

Pot pod skalnim balvanom Srednjega Vogla (Cima Inese) Foto: Olga Kolenc

valovanja. Beli potok mora nositi takšno ime, kajti njegova struga je ena sama paleta nešteti odtenkov beline. Še preden sva dosegla gozd, sva zagledala nov smerokaz. V gozdu sledi že na prvem zavoju nova oznaka, malce više na razpotju še tretji smerokaz. To pa ne bo tako, kot je bilo pred leti, sva razmišljala glasno.

Steza se kmalu povzpne strmo navzgor in nato cikcaka sem in tja v prijetni senci bukovih krošenj. Kmalu sva dosegla gozdnato pobočje Mirnik. Zaznamovano je od snežnih plazov, ki izpod sedla očitno veselo hrumijo. Njihova moč na spodnjem delu že popusti, zgoraj pa rušijo vse, kar jim pride na pot. Skrivenčeno mlado drevje se z vso močjo trudi doseči stoječi položaj, vendar ne gre. Živo je, vztraja v poševni rasti. Bori se za svoj obstoj, kajti napočil je čas, ko sila življenja nezadržno kipi iz sleherne špranje.

Gosto podrastje je izkoristilo krizo dreves, svoj prostor si je izborilo cvetje z dolgimi peclji. Prst je v senčnih predelih vlažna in hkrati bogata s hranili. S svojo lepoto so se pravkar ponašale turške lilije, velevetne orlice, navadne pogalice, ta čas prevladujoče ozkočeladaste preobjede, zvončice in druge. Parazitski rumenkastobeli pojalniki svoj lonček pristavljajo čisto pri tleh in brez sramu razkazujejo svojo barvitost. Razgledi se z vzponom vse bolj širijo. Mogočna skupina Viša/Jof Fuart, ki se na drugi strani Jezerske doline dviga v nebo, se povsem razgali. Kljub dobri vremenski napovedi je nekam motna, nad nizom vrhov se je razpasel trop belih ovčic. Od plazov ranjeno pobočje Mirnika se v zgornjem delu malce odpre in končno zadaha. Čez razmetane skale se je pravkar bahavo razlezel dlakavi sleč. Male cvetlice so v zavetju rušja in

skal končno le našle svoj prostor. Veliko jih je, ena hoče biti lepša od druge. Vijolični vretenčasti ušivec se dopolnjuje z rumeno dvocvetno vijolico, planinskim slanozorjem, sviščem, spominčicami ... Strmina znova pokaže zobe, tisti zopni grušč kar ne pusti navzgor proti sedlu. Dva koraka naprej, korak nazaj, včasih tudi obratno. Sedlo nad nama se odmika pogledu. Misliva, da bova pravkar stopila nanj, a obzorje nad nama se večkrat podaljša v novo vzpetino. Sonce se dvigne izza vrhov in s poševnimi žarki tipa proti vlažnim osojam. Zgodnji uri navkljub se počutim kot v savni. Zdaj je, kar je, si mislim sama zase. Zajtrk na Predelu je bil preveč mamljiv, da bi ga izpustila. Končno le prispeva na sedlo, kjer se stezi dveh dolin in dveh domov končno združita v eno.

Preko pobočij Srednjega in Gorenjega Vogla ter Gorenjega Krivega roba

Preko sedla zaveje prijetna svežina. Na eni strani se nam odpre pogled na dolino Možnice, na drugi strani na Rabeljsko – Jezersko dolino/Val Rio del Lago. Desno od nas se dviga za plezalce precej zanimiv Veliki Snežni vrh/Cima Mogenza Grande, smerokaz za Jerebico pa nas usmeri na levo. Vzpenjamo se po razčlenjenih pobočjih Srednjega in Gorenjega Vogla ter Gorenjega Krivega roba, kjer steza koristi naravne prehode. Poslužuje se na videz udobnih naravnih polic, ki pa so v mokrem nevarne. Teren je v spodnjem delu precej poraščen z visokim in gostim rušjem, ki pa se z višino povsem pritaji. Izrazito visokogorska kraška pokrajina, polna škrapelj in brezen, kaže vse več različnih obrazov. Na drznih skalnih policah, ki so razpete preko strmih pobočij, življenje kipi iz sleherne špranje. Katera roža bo tokrat najlepša? Bo to rdeči slizek, zlati dimek, krvomočnica, planinska spominčica ali katera druga? Dohiti naju manjša skupina planincev, ki pa jo veselo pustiva naprej. Časa imava dovolj, posvetiva se okolici. Steza, ki se dviga med cvetočimi "skalnjaki", občasno zahteva velik korak. Na skrotastem terenu se hitro malce povzpne in spusti, kot da bi se igrala, in znova ujame svoj ritem. Po široki naravni polici naju kmalu popelje pod velik skalni balvan Srednjega Vogla/Cima Inese. Redki macesni so s svojimi mehкими zračnimi vejami kot protiutež kraški ostrini. Jezersko sedlo ostaja daleč pod nama, izza obzorja se dvigajo bele verige gora: Kaninska skupina, skupina

Viša s planinami in predgorji. Globoko pod njimi se beli široka igriva sled struge Jezernice. Šele iz te perspektive začutim, kako dolga je pot iz doline v samo osrčje najvišjih gora. Le kam je odtekel čas, ko sem tudi jaz, z belo rožo v laseh, brhka in nepredvidljiva kakor Jezernica, skakala tam naokoli? Danes je nov dan in danes se končno vzpenjava na Jerebico! Svež zrak prijetno boža, poletno sonce ne prizanaša. V trgovini kupljena sirotka mi je že skoraj pošla, čeprav ni taka kot domača. Umirjena steza naju pripelje tik pod vrh Gorenjega Krivega roba, ki se na tem delu povsem razgali in omehča na zeleno. Nad stezo se dviga krotek zaobljeni griček, pod njo, kot živa meja, širok pas gostega rušja. Počutim se, kot da sva pravkar stopila na razgledni balkon. Skoraj pravljico je, nad nama je le še nebo. Toda kje se skriva vrh Jerebice?! Stopiva nekaj korakov naprej, da vidiva, kar je bilo očem vso pot prikrito. "O, ne ..., saj to ni mogoče,"

najino korist! Steza se po pobočju dviga poševno navzgor in v sistemu naravnih polic išče prehode. Popolnoma razgaljen kraški svet krasijo le travne zaplate. Cvetje na njih postaja vse bolj pritlehno. Pravkar so cveteli svišči, zvončice, nepogrešljiv dlakavi sleč, planinske spominčice, že odcveteli kuštravi kosmatinci in druge. Kamnito pobočje, ki z vzponom ostaja pod nama, postaja vse bolj razbito. Gora povsem brez sramu razkazuje svoja razbrzdana lica. Tudi meni se je v trenutku zazdela kot ženska. Ne tista muhasta in vihrava, ki piše svoja najbolj aktivna leta, temveč tista, ki je že šla skozi viharje življenja. Ne moti je več njen zguban obraz, polna modrosti ve, kaj pomeni živeti dani trenutek. Gorenji Krivi rob je kmalu pod nama, midva pa vse bliže nebesni modrini. Pogosto se priklanjam k tlom, kajti moj objektiv želi za vedno ujeti vse neponovljive trenutke. Kljub vsem postankom kmalu doseževa greben. Vrh se še zadnjič

mi je pregнал "jerebico". Pa tudi svizce, me v trenutku prešine. Začudeno ga pogledam, malo manjka, pa bi na temo blondink nastal še en nov vic.

Nepozabljena tura

S Francijem kmalu ostaneva sama. Samohodec obsedi na robu prepada in zamaknjeno gleda v daljave. Kaj vse nam tukaj ponudi obzorje! Tri mogočne verige gora, ki si stojijo nasproti, so s tega zornega kota znova malce drugačne. Skupina Viša s te strani kaže dokaj umirjen obraz, severna stran Kaninske skupine pa se razgalja v vsej veličini. Pogled potuje od Loške stene do Rombona, ki deluje kakor mejnik. Nato preko Črneljskih Vršičev objame celoten kaninski greben, vse do Žrdi, ki se dviga iznad Reklanske doline. Vrhove Julijcev, vzhodno od Jalovca, je že zastrla sivomodrta koprena.

Dobesedno sem se vrgla na tla, kajti rože tu zgoraj morajo biti zelo racionalne.

Breskovolistna zvončica (*Campanula persicifolia*) Foto: Olga Kolenc

Cvetni okrask z Jerebice Foto: Olga Kolenc

zavzdihnem in, kar se res ne spodobi, malce zakolnem ...

Končni "naskok" Jerebice

Izza Gorenjega Krivega roba končno uzreva vrh Jerebice. Tokrat se mi zdi kot ptica, ki se v letu vse bolj oddaljuje. Pravkar se je pritajila k tlom in si vzela krajši počitek. Z južne strani je ponižna in krotka. Zazdi se, da se odloča in popustljivo le "leze" proti Triglavski skupini. Od nje naju loči še en prelaz, ki razdalje še povečuje. To pa pomeni, da bosta potrebna spust in ponoven vzpon preko njenega v soncu pregretega hrbita. Sled steze, ki se na drugi strani dviga strmo navzgor, nič več ne diši po romantiki. Preko skalne zajede Gorenjega Krivega roba se spustiva navzdol do prelaza. Mejni kamen sporoča, da smo se zopet vrnili na domači teren. Kmalu se izkaže, da so razdalje varljive, tokrat v

skrije, čeprav je že tik nad nama. Pljuča zajamejo zrak, srce pospeši utrip. Če ga je zmanjkovalo v od sonca razbeljenih kontah, ga je zdaj naenkrat preveč. Potuje preko globokih dolin pod nami, se dviga in pljuska preko vrhov. Boža naju in prijetno hladi. Dolina Koritnica je kot zarezana globoko pod nama. Nad njo se izrišeta izstopajoča Mangart in Jalovec, ki v opoldanski svetlobi vse bolj bledita. Povzpneva se še zadnjih nekaj metrov in končno doseževa podolgovat, a le z južne strani kopasti vrh. Skozi še zadnje predahe severnih skalnih ostric, ki padajo v dolino Jezernice, se odstira pogled na smaragdno zeleno gladino Rabeljskega jezera. Le malce naprej je vidno rudarsko naselje Rabelj/Cave del Predil. Njegovo bližnje okolje kot rana posega v prostor. Jerebica, ki običajno sameva, ta dan gosti manjšo skupino. Prijazen planinec nagajivo prizna, da

Čisto pritlehne so in vedo, kako izkoristiti čas, ki je v življenju nad dva tisoč metri le kratko odmerjen. Če je njihova moč omejena v velikosti, je dodana v vonju, lepoti, barvi. Pravkar cvetijo planinski popon – sončece, sieberjev repuš, alpska velesa, alpski ranjak, plazeča sadrenka in druge. Krog se vrti, vrste cvetlic hitro dajejo prostor novim cveticam, kajti roža se ne sprašuje, namesto koga cveti. Ko dosežemo vrh, gre pot samo še navzdol. Čas za postanek je tu zgoraj pogosto na kratko odmerjen, zato pa toliko bolj dragocen. Spustiva se nazaj na prvi prelaz in znova lezeva navzgor, v skalno zajedo Gorenjega Krivega roba. Ni tako hudo, kot je videti. Sestopiva do Jezerskega sedla, pod njim naju čaka še tisti najbolj zoprni konec poti. Moje noge, ki postajajo vedno bolj neubogljive, znova ujamejo svoj ritem tik pred koncem poti. ●

Ljubezen do slovenskih

Triglav po neobičajnih poteh

John Boyd¹

Pravijo, da se mora vsak pravi Slovenec vsaj enkrat v življenju povzpeti na Triglav. Triglav je simbol Slovenije, ki stoji v samem srcu njenega edinega narodnega parka. Ta, z vseh strani veličastna gora, je tudi eden od razlogov, da ljudje z vsega sveta obiskujejo Slovenijo. Toda samo videti nekaj ali pa to spoznati v njegovi globini, sta dve popolnoma različni stvari. Einstein je rekel: "Poglej globoko v naravo in vse boš bolje razumel." Da bi Triglav resnično spoznali, se moramo nanj povzpeti večkrat in predvsem iz različnih smeri.

¹ John Boyd se je rodil v Združenih državah Amerike leta 1947, leta 1999 se je preselil v Slovenijo. V letu 2010 je zaključil Slovensko planinsko pot in Razširjeno Slovensko planinsko pot. Je član PD Brežice.

Triglav s Planje Foto: Boštjan Likar

Na Triglav vodi več kakor petindvajset poti z dvanajstih izhodišč

Na Triglav vodi petindvajset poti (brez vzponov čez Severno steno) z dvanajstih izhodišč. Vzpon na goro lahko začnemo pri Aljaževem domu (Vrata), v Turkovem rovtu (Vrata), v Kotu, v Krmi, na Rudnem polju, na Miščovcu nad Rudnim poljem, na Uskovnici, v Stari Fužini, na planini Blato, pri Koči pri Savici, v Zadnjici (Trenta) in v Trenti na Logu. V preteklih pohodniških sezonah sem prehodil vse te poti, tako da sem se na Triglav povzpел kar štiridesetkrat, odkar sem se preselil v Slovenijo.

Vem, da je zelo veliko Slovencev, ki so se velikokrat povzpeli ali celo tekli na Triglav, toda jaz sem le *starec* z Dolenjske, ki je znana predvsem po vinogradih in kmetijah, nikakor pa ne po visokih gorah. Nekateri prijatelji se mi blagohotno posmehujejo in me kličejo

"ameriški fanatik" ali "gospod Triglav". "Se ne naveličaš plezati na isto goro?" me sprašujejo. Odgovor je preprost: "Ne." Menim namreč, da je Triglav dragulj, ki razkriva lepoto prav na vsakem pristopu.

Triglav po dolini Za Cmirom

Na Triglav sem se povzpел po poteh, ki so se največkrat začenjale v dolini Vrat (Čez Prag, Tominškova pot in celo bolj zahtevna Pot čez Plemenice), nikoli pa nisem slišal za neoznačeno pot, imenovano po dolini Za Cmirom, ki se začne na Turkovem rovtu, dva kilometra pred koncem ceste v Vratih. Ta pot gre okoli Cmira proti vzhodu, potem zavije desno v dolino med Cmirom in Vrbanovimi špicami in se nadaljuje navzgor proti Staničevemu domu. O njej sem se poučil na spletni strani hribi.net, kjer je poleg opisa poti tudi veliko slik. Na začetku me je bilo te poti malo strah, saj je neoznačena. Lahko bi se izgubil

ali si celo zlomil gleženj ... Z Googlovim prevajalnikom sem slovenski opis prevedel v angleščino, da sem ga lahko razumel, nato pa sem si skušal kar najbolje zapomniti slike. Ko sem se julija 2013 odpravil na pot, sem za podporo vzel s seboj tudi prijateljico iz PD Brežice, čeprav po navadi hodim sam. Lepota poti Za Cmirom je v njeni samotnosti. V prostrani divjini v bližini strmih pečin Vrbanovih špic sva opazovala kozoroga, ki se je na vroč julijski dan leže hladil na zasneženem pobočju. To dolino sva poimenovala Dolina melišč, saj sta na številnih mestih dva koraka navzgor pomenila drsenje za enega navzdol. Pozneje sva slišala, da med nekaterimi pohodniki ta pot velja za najhitrejšo za spust s Triglava v

Štiridesetkrat na Triglavu z vseh smeri;
2. oktober 2013 Arhiv Johna Boyda

Vrata. Vsekakor ni bila najhitrejša pot za vzpon, a je Triglav odkrila v popolnoma drugačni perspektivi.

Triglav po dolini Za Kopico

Veliko lepih poti je iz smeri Bohinjskega jezera. Zame je najlepša pot po dolini Za Kopico, katere izhodišče je planina Blato. Avgusta 2012 sva z ženo Sonjo prenočila v koči na Planini pri Jezeru. Sprehod ob svitu po dolini je spominjal na "sprehod po Luni". Pot se dvigne do veličastnega gorskega prevala Vratca s krasnim pogledom na Zasavsko kočo na Prehodavcih, Debeli vrh, 2390 m, Veliko Zelnarico, 2320 m, in Mišelj vrh, 2350 m.

Po prečkanju drugega visokega prevala Hribarice sem prispel do Tržaške koče na Doliču in se od tam povzpел na Triglav. Pri sestopu sem se spustil mimo Planike in Vodnikovega doma na Velem polju. Nadaljeval sem čez Mišeljski in Lazovski preval, navzdol do planine V Lazu, kjer sem si privoščil skodelico kislega mleka, in se po trinajstih urah vrnil k ženi v kočo na Planini pri Jezeru. Številni gorski prevali, jezera, pašniki in slikovite koče so razlog, da je ta krožna pot zame najlepša od vseh mojih vzponov na Triglav. Posebno zanimivi so visokogorski pašniki, kjer se poleti pasejo krave, pastirji pa izdelujejo in prodajajo sir, skuto, jogurt ter kisl mleko. Leta 2003 so se koče, ki izdelujejo sir, organizirale v Bohinjsko sirarsko pot. Ta povezuje deset gorskih pašnikov (Pečana, V Lazu, Krstenica, Velo polje, Konjščica, Uskovnica, Praprotnica, Zajamniki in Goreljek) in deset sirarjev v Bohinjski dolini. Planšarski muzej v Stari Fužini skuša ohraniti alpsko kulturo starodavne tradicije sirarstva, ki jo je v te kraje leta 1873 uvedel bohinjski župnik.

Triglav čez Kugyjevo polico

Številne glavne poti na Triglav so dobro opremljene z jeklenicami in klini. Niso

pa vse poti take ... Popolnoma drugačna je, denimo, pot čez Kugyjevo polico, katere pionir je bil dr. Julius Kugy, znameniti alpinist in pisatelj slovenskih korenin. Pot je speljana nad Severno triglavsko steno, eno najbolj veličastnih sten v Alpah.

Za to pot dolgo sploh nisem vedel, saj je neoznačena in je ni na zemljevidu. Poteka po ozki polici, polni naloženega kamenja in brez trdnih oprimkov. Najmanjša napaka lahko pomeni padec tisoč metrov v globino. Leta 2013 je bila polica prekrita z veliko poznozimskega snega. Počakal sem do poznega avgusta in jo prečil sam, v koordinaciji z Dušanom, oskrbnikom na Kredarici.

Pot se začne na Kredarici in poteka čez Triglavski ledenik. Sredi ledenika na skalah narisane oznake in datumi kažejo, kako je ledenik izginjal v preteklih desetletjih. Leta 1952 je prekrival 12,5 hektarjev, danes samo še 1 hektar. V naslednjem desetletju ali dveh bo verjetno izginil. Pot se vzpenja do značilne ledeniške terase, ki je bila v času mojega vzpona še prekrita s snegom. Od tu ozka polica preči nad grozljivimi prepadi Severne stene. Verjetno sem bil podoben gorski kozi, ko sem tako po vseh štirih prečil steno, oprijemajoč se karkoli, na najbolj nevarnih mestih celo nekaj razrahljanih jeklenic.

Pot nato vodi do zahodne triglavske planote in se nadaljuje, dokler se ne pridruži poti Čez Plemenice in poti z Doliča. Na Triglav sem se povzpел s strani, ki gleda proti Trenti, sestopil pa nazaj na Mali Triglav in Kredarico, kjer sem se ponovno javil oskrbniku Dušanu. Nato sem se vrnil na Miščovec, kjer sem zjutraj pustil svoj avto.

Menim, da je Kugyjeva polica ena od najbolj nevarnih poti na Triglav, čeprav razen čelade ne zahteva druge posebne opreme. Pot preči samo majhen del sicer tri tisoč metrov široke Severne stene, ki proti zahodu postane še bolj izzivalna. Tri poti, ki sem jih opisal (Za Cmirom, Za Kopico in Kugyjeva polica) predstavljajo skrite avanture, ki jih odkriješ, če se na Triglav povzpneš iz različnih smeri. Kot Američan sem hvaležen, da je Slovenija leta 1981 ustanovila tako lep narodni park z jezeri, slapovi, visokimi prelazi, pašniki in sirom, vrhovi svetovnega slovesa, prijaznimi kočami, mednarodnimi obiskovalci, edinstvenimi rožami in živalmi. Odkril sem, da je Triglavski narodni park košček raja na zemlji. Če ga bomo pogosto obiskovali, bomo morda tudi mi, tako kakor Einstein, "zmogli vse bolj razumeti". ●

Mrzla dama se ne da

Stane Škrjanec

Na Mrzlo goro po severnem grebenu

Na Mrzlo goro sem se prvič podal v razcvetu načrtnega *osvajanja* Grintovcev po markiranih poteh. Besedni ples iz gorniških vodnikov me je naposled privedel v naročje tudi te lepotic. Do nje sem gojil posebno spoštovanje. Razumljivo, saj težko pristopna gora v tem gorstvu sliši na "zvence" ime, ki nagonsko odbija.

Od dne, ko sem z Okrešlja "posegel" po vrhu ter sestopil v Matkov kot, kjer me je čakal *bicikel*, je preteklo že nekaj vode. Vmes se je moja gorniška strast razvnela izven ustaljenih okvirov, ki so me začeli vse bolj dušiti. Hribovska bit je zahlastala po nagonski nadgradnji in zavila v neznane predele po dotik prvinskosti, drugačne poglede, v skrivnostno raziskovanje. Pridno sem polnil malho izkušenj in obenem spoznal, da je vreča brez dna, ki jo je treba previdno nositi. Mrzli dami sem padel še večkrat v objem. Nato sem se dodobra zaljubil v svet na nasprotni strani gore. Matkova kopa in Krnička gora sta me zagotovo že siti. A kaj, ko takšno kraljestvo brezpotniško dušo naravnost zastrupi! Med vsakim obiskom Krničke gore sem se zastrmel v mogočno podobo Mrzle gore. S te strani se zdi šodrovcu nedosegljiva. Njen severni raz, ki se ostro pne proti nebu, je na prvi pogled skoraj strašljiv. Nekje sem zasledil, da greben od blizu izgubi ostrino in da najtežje dele lahko obidem po levi z ne več kot I.–II. stopnjo plezanja. Le skala naj ne bi bila ravno najboljša.

Na petkov večer se s prijateljem Tomažem po telefonu meniva za turo. Predlagam mu obisk Krničke gore iz Belske Kočne. Ker je predlog zanj nov, se takoj strinja. A tokrat se mi misel ne ustavi na temenu Krničke gore, temveč ji pustim, da se odvijje do konca. "S Krničke bi šla še malo naprej, po grebenski rezi na teme Mrzle gore in na drugi strani po bližnjici na izhodišče." "Mrzla gora po neznanem grebenu? Težavnost?" Prijateljeve besede v hipu zazvenijo drugače. Po kratki razlagi sva načeloma dogovorjena, čeprav v nekakšni nejeveri. Malo kasneje se nameri pridruži še Lado.

Začinjen vzpon

Naslednje jutro se znajdemo v Belski Kočni na avstrijski strani Mrzle gore. Med sopihanjem v breg smo hvaležni senčni izbiri pristopa, ki nas varuje pred hudo vročino. Teme Krničke gore dosežemo po žlebu mimo slikovite votline, od daleč podobne smučarskim očalom (balvan pred vhodom). Celoten pristop je sicer po novem označen z rdečimi pikami, le

odcepa z markirane poti ne smemo zgrešiti (možic).

Med enim izmed prejšnjih obiskov sem srečal junaka, ki se je pohvalil nad opravljenim delom. Seveda možakar ni mogel vedeti, da mi tovrstno početje ni prav nič všeč. Kasneje sem bil nemalo začuden, da se je med trasiranjem ognil omenjenemu spodmolu, ki ga, če ne veš zanj, med sledenjem packam gladko zgrešiš (pike gredo tik pod njim).

Razgled z vrha nas prevzame in obenem navda s tesnobo. Želeni greben kipi nad nami v polnem sijaju. Tomažu naenkrat ni več do nadaljevanja ture in tudi Lado malo zavija z očmi, češ tole ni videti prav nič nedolžno. Po zagotovitvi, da dostop pod greben že poznam, saj sem se tamkaj sukal pred kratkim, in dejstvu, da imam s seboj tridesetmetrsko vrv, Lado pa nekaj nujne tehnične opreme, nadaljujemo v zastavljeni smeri.

S temena Krničke gore se spustimo na trave na severni strani, kjer po lažjem prehodu obidem greben. Po vnovičnem stiku s skalovjem se prevalimo na južno stran. Sledi spust po strmih travah in skrotju v zagruščen žlebiček, ki Ladu povzroča hude težave. Spomin na

odlomljen oprimek in padec v smeri Male Mojestrovke je še kako živ. Prijatelja nekako prepričam v nadaljevanje do točke zadnjega umika, kjer je skala kompaktnjša. Če jima tam "zasmrdi", se obrnemo. Iz žleba stopimo na trave med rušjem in se znova povzpnejo tik pod greben. Zavijemo levo v prečnico po najlažjem prehodu na odprto ploščad južno pod greben. Tam sem nazadnje obstal, kjer je nad ploščadjo ključni detajl pristopa. Že spodaj ocenim, da bo najlažja linija vzpona nekakšen narobe obrnjeni "s". Lado skala diši, a za Tomaža brez pomisleka odredi varovanje. Svet je namreč povsem odprt proti Matkovemu kotu. Sam ne morem zdržati, uidem naprej v izvidnico. Po začetnem navdušenju nad skalo me na izredno zagruščeni prečnici proti manjši škrbini močno zaskrbi. Ob pogledu navzdol s škrbine pa skoraj zmrazi. Pri morebitni vrnitvi brez vrvi ni možno sestopiti! Kot tolikokrat do zdaj mi misel znova oblije različnost interpretacij podajanj ocen težavnosti vzponov, kjer prvo oz. drugo stopnjo v resnici kroji izjemno nevarno vmesno polje ... Ko prijatelja priplezata v škrbino, se Lado prime za glavo. Njegov pogled pove vse.

Za hip mi je žal, da sem v dogodivščino zvlekel prijatelja, po drugi strani pa vesel, da imamo tistih nekaj nujnih kosov opreme. Pred nami je namreč močno izpostavljeno prečenje zelo strmega, dvomljivo čvrstega pobočja v lažji svet. Čezenj varujem Lada, ki po uspešnem dejanju le benti za robom. Še klina, da nima kam zabiti. Po nekaj minutah se mu pridruživa s Tomažem. Znajdemo se v širokem, lahkem žlebu, kjer me prevzame občutek, da je najtežje za nami. Pobočje nad žlebom je znova malce zahtevnejše (krušljivo, I), celoten nadaljnji potek po grebenu pa čisti užitek. Tam si presrečni sežemo v roke, vsi bogatejši za življenjsko izkušnjo. Lado mi sicer v šali navrže, da mi peripetije ne pozabi prav zlahka, a se po odgovoru le nasmeji. "Lado, pa saj me poznaš. Šodrovska je sem pa tja težka."

Po bližnjici v dolino

V sestop se podamo z markacijo proti Mrzlemu dolu. O omenjeni poti je bilo prelitih že veliko besed, večinoma o njeni težavnosti zaradi slabega *odetja* v okove. Osebnostno srčno upam, da ostane takšna, kot je. V veliki meri fantastična

skala (popolno nasprotje krušljivi v našem pristopu) ponuja plezalski užitek tudi v sestopu. Vsekakor jo odsvetujem gornikom, nevajenim lažjega plezanja brez pomoči varoval. Po prihodu v izrazito grapo na avstrijski strani grebena ustavim konje. Po razodetju, da je močno zagruščena grapa lepa bližnjica na našem obhodu, prijatelja znova zardita – seveda ne od veselja. S previdnim dričanjem se po nekaj minutah vsi znajdemo na spodnjem melišču, kjer je omembe vrednih težav na turi konec. Ostane nam le še kratka orientacijska vrzel, ki pa mi je že znana. Turo zaključimo z dolgim brezpotnim spustom ob grebenu na desni, pod katerim naletimo na jutranje rdeče packe ter balvan z napisom Krnička. Vzpon na Mrzlo goro po veznem grebenu s Krničko goro je alpinistično dejanje. Čeprav tehnične težave dosegajo II. stopnjo plezanja le v kratkem odseku, je celoten vzpon objektivno zelo nevaren (izjemna zagruščenost v izpostavljeni prvi tretjini)! Moram pa priznati, da do opisanega vzpona gojim mešane občutke. Že res, da greben s Krničke gore deluje kot nedotakljiv in strašljiv, a razen zagate v prvi tretjini ... ●

Vrhovi, ki to niso bili

Dušan Škodič

Zakaj smo morali včasih zaključiti izlet že pod vrhom hriba?

K razmišljanju o vrhovih, ki so bili nekoč zaprti za javnost, me je spodbudila gradnja novega vremenskega radarja, ki je jeseni 2013 na hitro pognal korenine vrh Pasje ravni v Polhograjskih Dolomitih. Lokacija objekta je zadnji dve desetletji sicer bolj ali manj samevala, pred tem pa je bila dobri dve desetletji za pohodnike nedostopna, ker je na njej bivša JLA zgradila rezervni položaj za protiletalsko zaščito prestolnice.

Manjši ali večji posegi v naravo, ki jih je izvajala nekdanja vojska, so bili v tistem času tako pogosti, da jim ni nihče posvečal posebne pozornosti. Tako se lahko še danes spotikamo čez posute pehotne rove na ljubljanskem Golovcu ali Rožniku, če med sprehodom stopimo s sprehajalne poti v gozd. Tam naletimo na jarke in okope, ki so jih nekoč v gozdna tla izkopal mladeniči iz vseh naših nekdanjih republik. Tako je bilo seveda tudi povsod drugje v bližini vojašnic ali na lokacijah, ki so si jih oficirji zamislili kot primeren teren za zapravljanje mladostne energije.

Do vrha pa ne več!

Zaradi državne varnosti in v njeni službi se je nekdanja vojska lotevala tudi večjih projektov, ki so imeli za okolico temu primerne posledice. Nastajala so tako imenovana zaprta ali delno zaprta območja, kamor civilnim osebam dostop ni bil dovoljen. Če je bil to vrh hriba, se je bilo s tem najtežje sprijazniti predvsem pohodnikom, ker so nenadoma izgubili možnost stopiti na svoj priljubljen vrh. Prav tako so bili za popolno doživetje

prikrajšani tisti, ki so se nanj odpravili zaradi žiga in lepega razgleda. "Zaprta vrhovi" sicer niso nikakršna posebnost bivše države, saj nanje nale-timo še danes in to čisto samoumevno sprejemamo – lep primer je Ljubljanski vrh nad Vrhniko. Veliko več (prikrite) slabe volje kot slabo dostopen in za pohodnike nezanimiv Ljubljanski vrh je zagotovo povzročila izguba Krima, enega naših najboljših razglednikov, Ljubljani najbližjega tisočaka in med izletniki priljubljene turistične kočice na vrhu. Podobno je moralo biti s Pasjo ravnijo, najvišjo goro Polhograjskih Dolomitov. Ta sicer ni imela lepega razgleda, zato pa je bila kot prvak Pograjcev pri pohodnikih prav tako zaželen cilj. Oba vrhova sta bila namreč zaradi svoje zemljepisne lege primerna za vključitev v zbir strateško pomembnih lokacij. Tako je na Krimu zrasla relejna postaja za zveze, na Pasji ravni pa omenjeno pomožno raketno izstrelišče in pohodniki so se tu nenadoma morali sprijazniti z "obglavljeno" planinsko turo. Krim se je poslej "končal" že pri lesenih klopih na Krimskem sedlu, Pasja ravan pa pri bližnji kmetiji. Na te lokacije so

markacisti prestavili tudi svoje planinske skrinjice z žigi, saj sta oba vrhova vključena v nekatere obhodnice. Tako je bila stvar glede tega bolj ali manj zaključena in vanjo se ni nihče vtikal ...

Uradno ni nihče ničesar prepovedal

Danes lahko še tako brskamo po Planinskih vestnikih iz tistega časa, pa ne bomo našli niti najmanjšega zapisa, da dostopa na omenjena vrhova nista več mogoča. Lepo prosim, še celo naša edina planinska revija svojim planincem ni nudila tako pomembne informacije?! Prav tako so bili zelo skopi opisi v knjižicah obhodnic ali v planinskih vodnikih, ki so se zadovoljili zgolj z navedkom, da je vrh nedostopen. Naravnost smešno deluje zapis v ponatisnjeni knjižici Ljubljanske mladinske poti, ki pravi, da "vrh Krima namreč ni več razgledna točka te poti, zato ne moremo nadaljevati nanj". Vse to seveda kar vabi, da bi zadevo obvarovali pred pozabo ter poskušali razumeti, kako je to približno potekalo. Primer Krima je bil za razliko od Pasje ravni zelo drugačen. Vrh Krima je bil zaprt že leta 1964, saj je kot relejna točka za zveze postal preveč pomemben, da bi se lahko okoli njega motal kdorkoli. Pasja ravan pa je prišla na vrsto dobro desetletje kasneje, sredi sedemdesetih let. Takrat je v Slovenijo prišel mobilni protiletalski raketni sistem S-125 Neva sovjetske izdelave. Tega bi v primeru grožnje z zahoda pripeljali na eno od pripravljenih lokacij in ga pripravili za obrambo pred sovražnimi letali. Raketni sistem je bil razvit

2

3

1 Le na Krim nad Ljubljanskim barjem je bil dostop pohodnikom dejansko preprečen skoraj tri desetletja. Foto: Dušan Škodič

2 Novi vremenski radar na vrhu Pasje ravni Foto: Dušan Škodič

3 Ostanke podzemnih garaž na Medvedjem Brdu Foto: Dušan Škodič

za prestrezanje nižje in srednje visokih ciljev že v šestdesetih letih, v uporabi pa je zaradi svojih kvalitete marsikje še danes; z njim je bil, denimo, sestreljen tudi nevidni lovec nad Srbijo leta 1999.

Vojaška logistika se ne ustavi nikjer

Lokacija na Pasji ravni ni bila edina. Za isti namen so bila izstrelišča zgrajena še na Medvedjem Brdu pa na hribu nad Črnučami in morda še kje, a s to razliko, da po odhodu JLA nikjer ni bilo podobnih posledic. V tem primeru so bila terenska dela precej obsežna, saj so vršni del dokaj skalovitega hriba inženirci z buldožerji temeljito znižali in poravnali, da so na njem lahko zgradili potrebne objekte. Tudi kasneje ni bilo enostavno, ko se je izstrelišče preskušalo, saj ni bil mačji kašelj ves sistem pripeljati po ozkih cestah najprej do Polhovega Gradca in nato še po vseh ovinkih preko Črnega Vrha na Pasjo ravan. Govorimo o obilici vojaške opreme, koloni vlačilcev in tovornjakov, ki so razstavljeni sistem pripeljali iz vojašnice v ljubljanskih Mostah, kjer je bil stalno lociran. Po pripovedovanju udeleženca orožnih vaj so ga na taki rezervni lokaciji v kratkem času spet sestavili in pripravili za delovanje.

To, kar danes še vidimo na Pasji ravni ali na Medvedjem Brdu, so ostanki nekdanjih položajev za raketne lansirne rampe, ostanki prostorov za spremljevalna vozila, položaja za mobilni radar, vkopov za tovornjake z raketami in podzemnih garaž, v katere so zapeljali vozilo

komandnega položaja za vodenje raket in velike električne agregate. Prevoz sistema in njegovo aktiviranje je bilo nekajkrat v osemdesetih letih uspešno izvedeno, kar je za običajno zelo mirno okolico pomenilo precej veliko popestritev, mali Polhov Gradec pa je tedaj dobil celo bencinsko črpalko za tovornjake.

Spet na vrh, a vrha ni več

Po osamosvojitvi Slovenije so bile omejitve dostopa na vrhove odstranjene, le z izjemo tistih, ki jih je v uporabo prevzela naša sedanja oborožena sila. Stavbo nekdanjega turističnega društva na Krimu je leta 1992 Ministrstvo za obrambo dalo v najem bližnjemu PD Podpeč-Preserje in je postala priljubljena planinska koča. Vhodi v podzemlje pod oddajnikom danes ne vzbujajo več posebne pozornosti. Manjši del ob oddajniku je sicer še vedno zaprt, a to je tako kot pri vsakem podobnem objektu.

Na Pasji ravni pa je ostala posledica, s katero se niso vsi zlahka sprijaznili. Vrh, ki je nekoč meril 1029 metrov, je bil zaradi del po izvedenih uradnih meritvah znižan za celih 9 metrov in je s tem za pičel meter izgubil svoj pograbski primat, ki ga ima sedaj 1021 m visoki Tošč. Da je krivica velika, je jasno tudi današnjim obiskovalcem, saj markacisti na drevesu sredi umetno narejene planote še vedno obnavljajo številko s staro višino, ki jo v resnici doseže le vrh drevesne krošnje. Posledice so, gledano s tega stališča, nepopravljive. Nekaj pa je k temu pripomogla še "konspiracija", saj desetletja na nobenem zemljevidu ni bila izpisana nova višina, čeprav so zahodni sosedje, ki naj bi jih pričakale naše "zašiljene" rakete, za dogajanje zagotovo vedeli, še preden so se ohladili motorji zeleno prebarvanih buldožerjev. In tudi v novi državi se s tem ni prav nikamor mudilo, saj smo do uradnega popravka višine čakali celih 15 let ...

Pasja ravan danes

Ko sem iskal podatke za ta članek, se je razkrilo še nekaj zanimivih podrobnosti.¹ Na kmetijah Pri Koširju in na Bukovem Vrhu, kjer so hranili žige Pasje ravni, sem izvedel, da dostop na vrh dejansko sploh ni bil onemogočen. JLA je stvar speljala precej mehko. Ko so se objekti gradili, je bilo območje zastraženo, prav tako je bilo zastraženo tudi, kadar so na njem potekale orožne vaje. Sicer pa tam ni bilo nikoli nobene ograje. Prazne podzemne garaže so bile do naslednjih vaj zaklenjene, kmetje pa so lahko na svojih parcelah praktično nemoteno gospodarili. Planinske poti so v izogib možnim zapletom markacisti skrajšali in skrinjice prenesli na primerne lokacije. Konspiracija je nato samodejno delovala, saj je bila vojska tedaj nekaj, v kar se ni nikoli na glas drezalo ali o tem spraševalo. In kot že mnogokrat, se je izkazalo, da hudič ni bil tako črn, kot so ga slikali ... Sedaj, po dveh desetletjih, Pasja ravan ponovno nudi spremenjeno podobo. Radar se je nanjo vrnil. A tokrat v stacionarni, 20 metrov visoki izvedbi in miroljubni meteorološki različici. Stolp je seveda z razlogom ograjen, postavljen pa je le nekaj metrov proč od nekdanjih podzemnih garaž. Po podatkih agencije za okolje (ARSO) bo skupaj z obstoječim vremenskim radarjem na Lisci zelo kvalitetno vplival na zanesljivost meteoroloških meritev in natančnost napovedi izrednih pojavov, kot so toča in poplave v primeru izjemnih količin padavin v kratkem času. Zahod države je bil namreč zaradi razgibanega terena z Lisce slabše pokrit, torej si lahko po novem obetamo tudi boljše vremenske napovedi, kar nam je za obisk gora zelo pomembno.² Radar na Pasji ravni je z delovanjem začel maja 2014. ●

¹ Zahvala za pomoč pri iskanju podatkov: PZS, PD Škofja Loka, PD Gorenja vas, Bogdanu Seligerju in vsem ostalim.

² <http://www.arso.gov.si/0%20agenciji/EU%20sofinancira/Predstavitev%20projekta.pdf>.

Iz vertikale med puščavske sipine

Pogovor z Isabelle Patissier

Martina Čufar Potard

Isabelle Patissier Arhiv Isabelle Patissier

Njen poster je kar nekaj let visel na steni moje sobe. Nisem je poznala drugače kakor po slikah in lepem stilu plezanja. To je bil edini ženski plezalni poster v moji sobi, bila je moj idol. Pozneje sem slišala, da je drugi plezalci ne marajo najbolj, da je "tečna in vzvišena". Poster je kljub temu ostal na steni, ker sem imela enake plezalnike kakor ona. Ko sem začela tekmovali, so bile Isabelle, Robyn Erbesfield in Susi Good zame boginje, gledala sem jih z velikimi očmi. Isabelle se je res držala precej sama zase, njen pogled ni bil nič kaj prijazen, a tekmovalnja so pač taka. Saj tudi Tina Maze ni najbolj priljubljena med tekmovalkami v smučarskem cirkusu. V Birminghamu leta 1994 je idol "padel" – Isabelle sem prehitela; zame je bil to prvi finale, ona je po več letih prvič ostala brez njega. V tem letu je postavila plezalnike v kot in poniknila s plezalne scene.

K je zdaj ta vitka blondinka, *spider woman*,¹ ki je posnela mnogo plezalnih filmov, v katerih je solirala v stenah nad morjem in celo po gradbenem odru neke stolpnice v Hongkongu? V Franciji je bila nekakšna ženska različica

Patricka Edlingerja. Zaradi svojega elegantnega in lahkotnega plezalskega stila je bila ljubljena občinstva, njene filme so gledali tudi tisti, ki niso imeli pojma o plezanju. Našla sem jo s pomočjo Facebooka. Na srečo sem vedela, da je zamenjala šport, sicer bi mislila, da nisem našla prave Isabelle Patissier.

Njeni plezalni dosežki: prva ženska, ki je preplezala smer z oceno 8b, Sortilèges v Cimaïju² (1988), zmagovalka skupnega seštevka svetovnega pokala leta 1991 in 1992, svetovna podprvakinja v Frankfurtu (1991) in evropska podprvakinja v Frankfurtu (1992). Tudi za volanom ima nekaj lepih uspehov: leta 2004 prva ženska svetovna prvakinja v kategoriji produkcija z ekipo Nissan Dessoude in zmagovalka Oman Desert Expressa; enajstkrat je sodelovala in uspešno zaključila reli Dakar, najboljša je bila leta 2011 na 16. mestu v skupni razvrstitvi in tretja v kategoriji vozil, ki imajo pogon na dve kolesi. Letos je reli Dakar po Argentini in Čilu zaključila na 26. oz. 5. mestu. Je edina voznica na tem reliju.

Plezati si začela s starši že pri štirih letih. Skleпам, da v gorah.

Ja, moji starši, brat in stric so bili navdušeni gorniki. Stric je imel štiri fante, s katerimi smo skupaj preživeli veliko koncev tedna in počitnic. Sprva smo šli v hribe, a mene je najbolj privlačilo predvsem plezanje. Zato sem začela plezati sama. Ob sredah in koncih tedna me je mama peljala na obrežje Rone, kjer sem nekaj ur plezala po obzidju. Pri dvanajstih letih sem v šolskem odmoru (med 12. in 14. uro) plezala po obzidju pokopališča nedaleč stran od šole.

Leta 1986 si se udeležila prve tekme v Franciji, organizirane na umetni steni v Vaux en Velin, ter zmagala.

To ti je spremenilo življenje.

Res je. Ravno sem opravila maturo in se vpisala na fakulteto za šport. Na izbiro sem imela tudi plezanje. Imeli smo super profesorja, ki nas je pogosto peljal plezat, tako da sem lahko trenirala vsak dan. Ker sem zmagala na tekmi, organizirani v Franciji, so do mene prišli sponzorji. Vedela sem, da se bo športno plezanje razcvetelo, zato sem s starši sklenila

¹ Ženska pajek.

² Cimaï, plezališče pri Toulonu v Provansi (op. ur.).

neke vrste sporazum, da za eno leto prekinem študij in se odpravim v južno Francijo, kjer bom trdo trenirala, da bom zmagovala na tekmah in zaslužila denar za preživetje. Zelo hitro sem postala francoska državna prvakinja. Sponzorjev mi ni bilo težko najti, zato sem se po poskusnem letu odločila, da se za stalno preselim na jug in tam treniram vse dni.

Praviš, da si deset let trenirala po osem ur na dan. To se mi zdi ogromno!

Umetno steno sem si zgradila v garaži, kjer smo bili s prijatelji od jutra do večera, tako da je osem ur hitro minilo. Poleg tega sem sodelovala s strokovnjakom iz Pariza, ki mi je pomagal pri psihični pripravi.

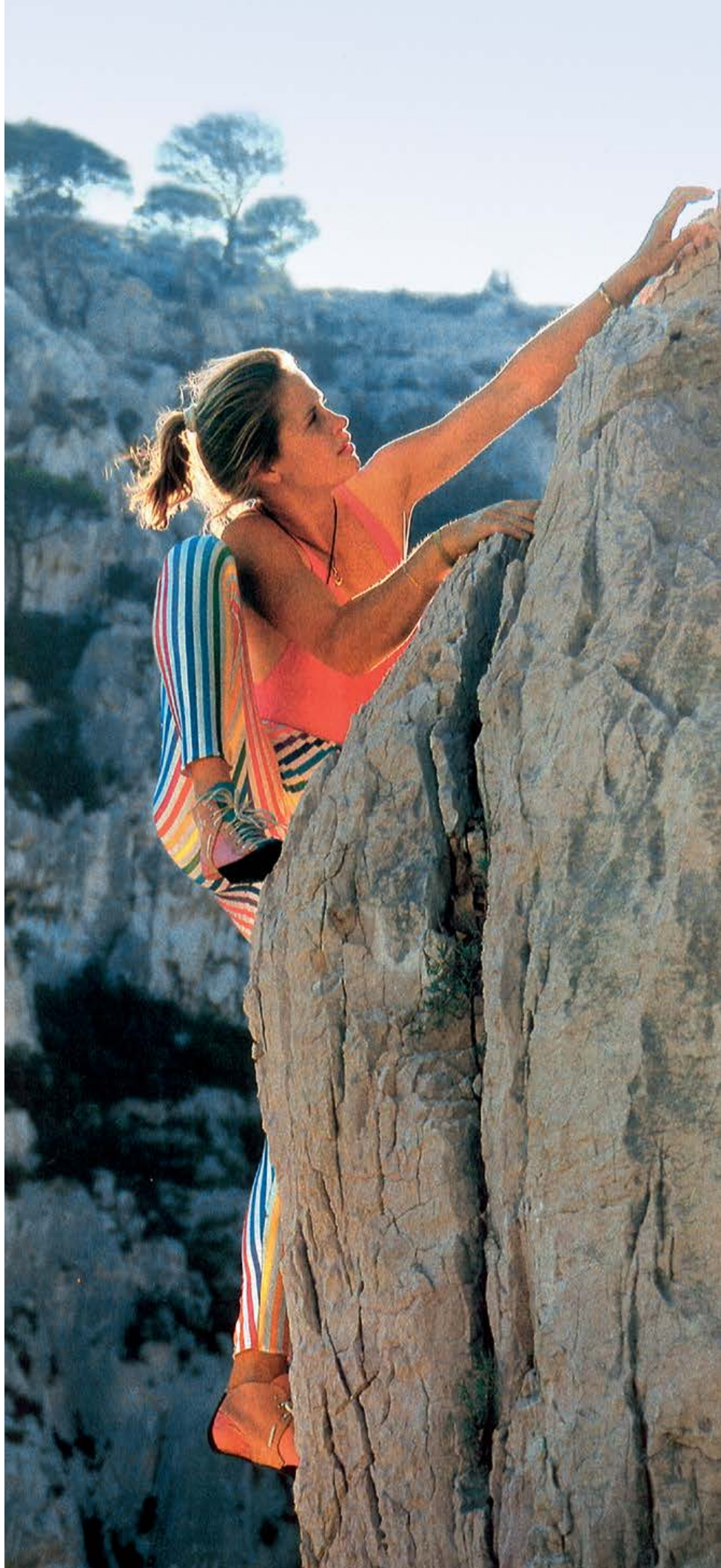
Kakšni so tvoji spomini na obdobje tekem svetovnega pokala? Še ohranjaš stike z nekdanjo konkurenco?

Plezalne tekme so mi ostale v zelo lepem spominu. Zelo rada imam tekme in vse, kar spada zraven – priprava, trening, dan D. Res, da je bilo naporno uskladiti vse, kar sem počela – tekme, plezanje v skali in snemanja –, a živela sem polno življenje. Z Robyn Erbesfield sva prijateljici na Facebooku in si občasno pošljeva kako sporočilo, a tekme in plezanje so sedaj zame res daleč. Občutek imam, da je bilo plezanje le prva stran mojega življenja, ki sem jo leta 1995 dokončno obrnila. Strast, ki sem jo imela do plezanja, je tako ohranjena nedotaknjena. Sedaj po njem nimam nikakršne želje več. Dosegla sem, kar sem lahko, trenirala sem ogromno, mislim, da več ne bi mogla; čas je bil za nekaj novega.

Posnela si veliko plezalnih filmov, v mnogih od njih soliraš nad morjem, tudi večraztežajne smeri! Te je soliranje privlačilo ali si to počela le zaradi filma in lepih posnetkov?

Oboje. Rada sem plezala nad morjem v plezališču Calanques,³ všeč mi je

³ Plezališče pri Cassisu na Azurni obali (op. ur).

bil občutek napetosti, vznemirjenje ob dejstvu, da se lahko ob najmanjši napaki ... vse konča. Rada imam te ekstremne občutke.

Si dolgo študirala prvo žensko smer z oceno 8b na svetu?

Ja, za tiste čase je bila to zelo težka smer in spomnim se, da sem zanjo porabila kar nekaj mesecev.

Katero je bilo tvoje najljubše plezališče? Cimaï, v katerem si preplezala dve smeri z oceno 8b?

Zelo rada sem imela Calanques, predvsem zaradi morja in lepih razgledov. Cimaï mi je zelo odgovarjal zaradi tipa plezanja. Potem je tu še Buoux, kjer sem verjetno največ plezala.

Si plezala tudi v gorah, v granitu, smeri s tradicionalnim varovanjem?

Ne. Hoje resnično ne maram, groza me je mraza, tako da me gore res ne privlačijo. Obiskovala sem jih le kot otrok, s starši, a kakor sem že rekla, je bila moja prava strast že od vsega začetka samo plezanje.

Zakaj si se odločila, da plezalnike postaviš v kot?

Vse svoje otroštvo, puberteto in prvi del "odraslega" življenja nisem mislila na nič drugega kakor na plezanje. Po štirih naslovih francoske državne prvakinje in dveh zmagah v skupnem seštevku svetovnega pokala sem želela spoznati še druga obzorja. Za to, da bi še enkrat zmagala v svetovnem pokalu, bi bilo potrebno preveč treninga in odrekanja. Začutila sem, da je čas, da predam štafetno palico. Česar si resnično nisem želela, je bilo, da bi tekmovala eno leto preveč. Odločitev, da preneham, je bila dobro premišljena in sprejeta vnaprej, tako da je bil odhod dokaj lahek. Plezalnike sem po letu 1995 obula mogoče trikrat, samo zaradi snemanja. Odkrito povedano, po plezanju nimam nikakršne želje več, moje življenje je krenilo na popolnoma drugo pot.

Po plezalni karieri si se znašla v popolnoma drugem športu, reliju. Od kod strast po tej panogi?

To se ne da opisati, avtomobili so me že od nekdaj privlačili kakor magnet. Vedno sem rada vozila hitro. V obdobju Patricia Edlingerja smo pogosto tekmovali in postavljali rekorde od plezališča do plezališča. Že od nekdaj sem sanjala, da bi vozila med puščavskimi sipinami, še posebej na reliju Dakar.

Ko sem končala s plezalno kariero, sem bila fizično zelo utrujena. Mislim, da se celo leto niti minuto nisem ukvarjala s športom. Vrnila sem se med šolske klopi, na študij psihologije in vedenja živali. Želela sem se dokazati sama sebi tudi na intelektualnem nivoju. Sicer mi je bilo po bogati plezalni karieri malo

jih v celoti sestavi moj mož in kopilot Thierry Delli Zotti. Gre za prototipe vrste *buggy*.⁴ Težava k temu, da je avto čim lažji in močan. Vsako leto kaj izboljšava in upam, da mi bo kmalu uspelo doseči cilj, ki sem si ga zastavila – postati prva zmagovalka v kategoriji vozil s pogonom na dve kolesi.

Isabelle Patissier v buggyju Arhiv Isabelle Patissier

čudno kot sošolki osemnajstletnikom, a bilo mi je všeč. Ena od študentk je sedaj celo moja najboljša prijateljica, čeprav je med nama deset let razlike. Po enem letu sem začela pogrešati šport, zato sem se začela ukvarjati s tekomo.

Po štirih letih študija sem počasi začela uresničevati svoj projekt Dakar. Leta 2000 sem se kot sovoznica udeležila relija po Tuniziji. Na žalost sva že prvi dan zlomila avtomobilski del in vsega je bilo konec, toda meni se je vse skupaj zdelo prima. Pozneje sem šla na Trophy des gazelles po Turčiji, ki je popolnoma ženski reli. Leta 2002 sem se udeležila prvega relija Dakar, na katerem od takrat vozim vsako leto. Dakar so sanje vsakega dirkača. Je najtežja dirka na svetu. Letos sem bila edina ženska voznica v kategoriji avtomobilov. Super je!

Kakor v plezanju tudi v reliju težiš k popolnosti in tvoj cilj ni samo pripeljati do konca, temveč tudi poseči po kolajnah.

Najprej sem tekmovala v kategoriji produkcija v ekipi Nissan Desoude. Gre za izboljšane serijske avtomobile. Od leta 2006 tekmujem z avtomobili, ki

Reli Dakar zahteva veliko fizično pripravljenost. Kako treniraš?

Trikrat na teden tečem. Kar je na religijih res težko, je vzdržljivost. Vozimo od deset do dvanajst ur na dan, ponoči spimo le od štiri do pet ur (če gre vse tekoče in ni tehničnih težav) in tako petnajst dni zapored. Moraš biti sposoben regenerirati se v zgolj štirih urah spanca.

Po končani plezalni karieri si rekla, da želiš obdržati petdeset kilogramov. Za tvojo višino se mi to zdi zelo malo. Ti je to uspelo in kako?

Ja, še vedno tehtam nekje med petdeset in dvainpetdeset kilogramov. Težo vzdržujem tako, da jem le dvakrat na dan in nikoli med obroki. Vse to brez prevelikega odrekanja. To je pomembno za dobro fizično in psihično počutje.

⁴ Buggy je lahko terensko vozilo, po navadi za dve osebi. Sestavljeno je iz šasije (ki je lahko tudi od avtomobila serijske izdelave), na katero privijejo velika kolesa. Karoserija je lahko odprta ali zaprta, narejena iz steklenih vlaken ali poliestra. Pogon je največkrat na dve kolesi (zadnji), čeprav se pojavljajo tudi taki s pogonom na vsa štiri.

USTVARJENO ZA SVOBODO

Strmimo k razvoju opreme, ki omogoča večjo svobodo pri gibanju v neokrnjeni naravi. Rezultat je nizka teža in ergonomični dizajn opreme za večji užitek na vsakem koraku.

Več na: www.salomon.com

Sedaj s Thierryjem organizirata tečaje reli vožnje. Je po njih veliko povpraševanja?

Začela sva pred enim letom. Najprej sva mislila organizirati tečaje za tiste, ki želijo na relijih po puščavskih sipinah tekmovati z vozili na dvokolesni pogon. S tem nisva najbolj uspela, več povpraševanja je po tečajih, na katerih trenirava voznice za nastop na ženskih relijih, kakršen je reli gazel. Zelo so motivirane!

Si že imela nesrečo z avtom?

Ne, nikoli. Najhujša nesreča se mi je pripetila pri devetnajstih letih med pristajanjem z jadralnim padalom v Chamonixu. Izgubila sem pol leta treningov, tri mesece sem bila v bolnišnici, sedemkrat sem bila operirana.

Reli in varstvo okolja. Kakšen je tvoj pogled na to?

Obožujem naravo, živali in vedno zelo pazim, da ničesar ne pustim za seboj. Ko vozimo po puščavi, čez dva dni za nami ni nobene sledi več. Odkrito povedano, ne vem, kje je problem. Pred nekaj leti so organizatorji naredili študijo o količini ogljičnega odtisa⁵ celotnega relija. Bil je enak enodnevemu na pariški obvoznici. Kdo je torej večji onesnaževalec?

Katere so skupne točke med plezanjem in relijem?

Vse, kar sem se naučila pri plezanju, mi uspe prenesti v rally raid.⁶ Skupnih točk je veliko, predvsem fizična in psihična priprava, vlaganje, strast, tekmovanje.

Kdo od vaju vozi avto v vsakdanjem življenju, ti ali Thierry?

Po navadi jaz, saj obožujem vožnjo. Z veseljem preživim deset ur za volanom, bodisi na cesti ali na dirki.

Imaš tudi pilotski izpit.

Pogosto letiš?

Da, imam licenco zasebnega pilota. Tudi letenje obožujem in mislim, da bom čez nekaj let, ko bom obrnila novo stran svojega življenja, spet več v letalu. Pilotiranje je res super in ga pogrešam, vendar nimam časa, da bi počela vse.

Tvoje življenje je daleč od normalnega – družine, otrok, službe. Ali kdaj čutiš željo po tem, da bi se ustalila?

Res je, da od osemnajstega leta naprej nisem imela "normalnega" življenja. A kaj je pravzaprav normalno? Zelo veliko potujem in zato nimam otrok. Na srečo s Thierryjem na dirkah deliva strast do relija in s tem tudi vozniško kabino najinega *buggyja* ali terenskega vozila med tečaji, ki jih organizirava. Tako sva ves čas skupaj, kar naju popolnoma zadovoljuje.

Kakšni so vajini načrti za letos?

Najprej organizacija tečajev terenske vožnje v Maroku, potem iskanje sponzorjev za reli Dakar 2015.

⁵ Ogljični odtis je izraz za skupek ogljikovega dioksida ter drugih toplogrednih plinov, ki jih v okolje neposredno ali posredno spusti določen objekt, naprava, izdelek, proces ali telo. Ogljični odtis je mogoče izračunati in ovrednotiti. Zaradi poenostavljenega razumevanja so emisije toplogrednih plinov preračunane na ekvivalent ogljikov dioksid, ki je med toplogrednimi plini, kakor jih določa Kjotski protokol, najbolj prepoznaven.

⁶ Rally raid je disciplina relija na dolge razdalje, ki jih prevozijo v več dnevih. Vsak dan naredijo do 900 km, dirka traja od tri do petnajst dni.

Brezno na vrhu Kanina

Kaninski kras

Franci Horvat

Pred leti, ko sem prvič obiskal Kanin, sem med drugimi nehote napravil fotografijo brezna na Kaninski škrbini. Najprej nisem bil pozoren na to kraško znamenitost, precej kasneje, pri preučevanju starih fotografij, pa me je brezno povsem prevzelo. Povezal sem se s planinci, alpinisti in jamarji, da bi dobil kakšne podatke. Klobčič spoznavanja se je najprej vrtel sila počasi, kljub temu da je brezno ob markirani poti na Kanin. Med pomembnejšimi podatki, ki sem jih pridobil, je bil ta, da naj bi bilo brezno globoko okoli 80 metrov in je še brez imena. Starejši slovenski jamarji so pred leti že bili pri njem, toda nihče se ni spustil vanj. Pred nekaj meseci sem izvedel, da brezno ni zavedeno v slovenskem katastru jam. Res je, da leži na meji oziroma ga je več v Italiji kot v Sloveniji, kar je razlog, da še ni prišlo do vpisa. Kot običajno, ko dobim pravo kost za glodanje, mi tudi ta ni dala miru. A načrti, da bi na hitro obiskal brezno, so se

klavrno končali. Dolga zima, obilo snega in pokvarjena kaninska žičnica so botrovali mojemu prelaganju ogledne ture.

Ponovni obisk

Leto 2013 je bilo znano po številnih vročinskih valih s temperaturami do 40 °C, kar me je prav tako odvrčalo od tovrstnih dejanj. Ker pa je bila želja velika, sem se odločil za obisk v prvih dneh avgusta. Vremenska napoved je bila solidna, le vročina naj bi bila še vedno ubijalska.

Pokonci sem se spravil ob enih zjutraj in se odpeljal proti Zgornjesavski dolini. Promet je bil redek in občasno so se iz teme zasvetile živalske oči. Do Nevejskega sedla sem pripeljal okoli pol četrte zjutraj. Parkiral sem na velikem parkirišču, od koder se je možno po smučarski progi najhitreje povzpeli do kočice Gilberti, 1850 m. Pot je kamnita, na nekaterih mestih betonirana in poleti služi predvsem terenskim vozilom. Ker sem bil obut v nove čevlje, mi betonirani

detalji niso bili pogodu, toda korak je na takšnem terenu precej stabilnejši kot na kakšnem zoprnem melišču. Rahlo dolgočasno pot sem si lajšal s premišljevanjem o skrivnostnem breznu, h kateremu sem bil namenjen. Ko sem doma opazoval svoje in spletne fotografije, sem dobil idejo, da je iz ptičje perspektive videti kot odprt ščukin gobec.

Pri koči sem bil malce čez peto uro, ko se je začelo daniti. Nebo se je rahlo obarvalo, to pa je bilo praktično vse, bolj me je pritegnila pojava kozoroga na bližnji skali. Ko sem ga zagledal, sem najprej pomislil, da gre za kip, kasneje pa sem opazil rahlo premikanje. Napravil sem nekaj posnetkov in se mu približal za nekaj korakov. Moje približevanje ga je prestrašilo, zato je splezal na vrh skale. Gledala sva se iz oči

1 Brezno pri Visokem Kaninu – pogled od zgoraj Foto: Franci Horvat

2 Brezno pod Visokim Kaninom – pogled od spodaj Foto: Franci Horvat

v oči in se nisva mogla dogovoriti, kako bi mi poziral. Ker mu nisem pomolil ne bankovcev ne hrane, je odskakljal proti Prestreljeniku, sam pa sem zavil proti sedlu pod Belo pečjo.

Naporna pot po visokogorskem krasu

Na vsakem koraku me je presenetila zanimiva rastlina s prekrasnim cvetom. Na sedlu stoji stara kasarna iz prve svetovne vojne, ki je že dolgo brez strehe. Nato me je pot vodila skoraj vodoravno proti bivaku Marussich, ki je od sedla pod Belo pečjo oddaljen dobro uro. Nekje na pol poti se je steza za Kanin (čez ledenik) odcepila levo. Najprej markacije peljejo po dokaj uhojeni poti, ki se mestoma izgubi v melišču. Zaradi razmeroma visokih temperatur je bilo snežišče pod Kaninom z ustrezno opremo lahko prehodno. Bolj ko sem se približeval Kaninu, bolj sta v meni rasla nemir in radovednost, kje se bo pokazala spodnja odprtina brezna. Da sem jo zagledal, sem se moral povzpeti precej visoko. Moral sem splezati deloma po snegu in deloma po skali. Zadnje čase zaradi težav s koleno uporabljam pohodne palice. Zaradi nepozornosti sem precej visoko, tik pod breznom, ugotovil, da mi manjka spodnji del teleskopske palice. Moral sem se spustiti nekaj metrov, da sem jo zagledal, zapičeno v sneg. Zgodba s palico se mi je ponovila še malce višje, takrat je padla v bližnjo krajno poč. Najprej sem sklical vse svetnike z Marijo na čelu, na koncu sem zaprosil še samega presvetlega stvarnika, toda palica ni hotela do mene. Napravil sem nekaj bližnjih posnetkov spodnjega izhoda brezna in se spustil do palice, ki me je pohlevno čakala. Dogovorila sva se, da je to bil zadnji izlet, v bodoče se lahko posloviva in hodiva vsak po svoje. Kasneje se je ta vzgojni ukrep izkazal kot ustrezen in kaj podobnega se ni več pripetilo.

Kakor pogled v ščukin gobec

Za prečkanje strmega snežišča sem si nadel dereze, ki so mi pomagale premagati zoprno mesto. Na markirano pot sem prišel, ko je bilo to najbolj potrebno, kajti severna stena Kanina je postala zelo strma. Zavarovana plezalna pot čez steno je bila pred kratkim povsem prenovljena in mi je omogočila hiter vzpon na Kaninsko škrbino. Vse do roba stene se mi je iz različnih zornih kotov odkrivalo brezno, kar sem pridno beležil s fotoaparatom. Dostop do vršnega dela brezna je bil sila preprost, saj mimo vodi pot. Dimenzij brezna sem se bolje zavedal, ko sem stal na njegovem robu. Ocenil

sem, da ima zgornji del premer okoli 20 metrov, spodnji izhodni del pa okoli 8 metrov. Ko sem posnel niz fotografij, sem se poslovil z željo, da se še vidiva, toda ne v tako pasje vročih dneh.

Do vrha Kanina je bilo še petnajst minut zmerne hoje. Tam me je presenetil polomljen križ. Domneval sem, da je bilo krivo neurje s strelom in da za tem ni kakšno politično ozadje. Žal zaradi megle, ki je zavila Montaževo skupino, razgleda na sever ni bilo, le proti jugu so se kazali vrhovi v Sloveniji.

Sestopil sem po grebenski poti, imenovani Visoka rosojanska pot, čez Vrh Krnice do bivaka Marussich. Pri orientaciji so mi pomagali na novo pobarvani rdeči trikotniki. Najprej je bila pot pohlevna, kasneje se je spremenila v dokaj zahteven teren, ki ni bil vseskozi dobro varovan. Nekaj je bilo plezalskih mest, ki bi skoraj dosegali drugo težavnostno stopnjo. Zaradi omenjenih težav vrtoglavih pohodnikom odsvetujem to pot, kajti nekateri grebenski detajli so dokaj zračni na obeh straneh grebena. Drugače pot sodi med najlepše, kar sem jih prehodil, kajti poleg zanimivih skalnih prehodov te pogosto pozdravlja gorsko cvetje.

Majhni zapleti ob vrnitvi

Ker sem želel obiskati bivač Marussich, sem zavil čez travnate zaplate proti njemu. Že kmalu pa sem zaslišal brenčanje, ki mu nisem znal določiti izvora. Nato me je po levi nogi začelo nekaj žgečkati. Končno sem ugotovil, da je zvok prihajal iz moje hlačnice. Vsi poskusi, da bi čmrlj zapustil moja oblačila, so bili zaman. Treba je bilo spustiti hlače do kolen in dati žuželki prosto pot v svobodo, meni pa mir v hlačah.

Bivač stoji pod vznožjem Vrha Grubije, ki sodi med odlične razglednike. Od njega sem se počasi napotil proti koči Gilberti v res hudi vročini. Za nameček mi je izpadel vijak na sončnih očalih, da sem do planinske postojanke prišel na pol miže. Bil sem precej dehidriran, kajti v čutari sem imel le še požirek pijače. Odločil sem se, da zaprosim žičničarja, ali me brezplačno prepelje v dolino. Sicer prijazen možakar najprej ni hotel nič slišati o takšni vožnji, kasneje, ko sem mu dejal, da imam denar v avtu, pa se je le omeščal

in mi dovolil vožnjo. Na Nevejskem sedlu sem bil v nekaj minutah, prav tako pri avtomobilu. Najprej sem se zahvalil vsem svetnikom in Mariji, šele nato sem izpraznil liter tekočine in se preobul ter preoblekel. Vožnja proti Sloveniji je bila pravo olajšanje za moje rahlo načeto telo. Moja "ščuka" je tako ponovno ostala sama pod Kaninom, toda upam, da se bo kdo od naših jamarjev spustil v brezno in ga podrobneje raziskal. Zadnje informacije, ki sem jih dobil, so naslednje: Brezno na vrhu Kanina, kot se imenuje brezno na Kaninski škrbini, je bilo nekoč že registrirano v slovenskem katastru jam oziroma vpisano s katastrsko številko 3031 (domnevno leta 1967). Zaradi skopih podatkov in lege pretežno v Italiji so ga izbrisali iz našega katastra, a jim je v arhivskih zapisih, ki jih hrani Inštitut za raziskovanje krasa, uspelo izbrskati jamski zapisnik. Tega sta septembra leta 1966 napisala Metod di Batista in Primož Krivic, člana JK Ljubljana-Matica. Poročilo govori o vhodu, velikem 15 krat 15 metrov, in globini, ki naj bi znašala 80 metrov. Kot zanimivost navajata, da je med breznom in zunanostjo na italijanski strani samo 5–10 metrov stene. ◉

Osvojiti ali ne osvojiti?

Vonj po minskih poljih

Robert Logar

Verjetno bi se moški del planinskega življa težko odločil, kaj ga bolj privlači: simpatične planinke ali lepe gore. Oboje nas vleče k osvojitvi, vendar se je pri obeh treba precej potruditi za uspeh, ki mu sledi neke vrste ekstaza. Seveda pa nam v obeh primerih lahko tudi ne uspe in nas tako gore kakor planinke ne spustijo na svoj vrh iz različnih razlogov, včasih tudi prav absurdnih.

Ob namakanju v starigraskem morju se zagledam v travnato Sveto brdo piramidaste oblike, ki edino nekoliko izstopa iz sicer dokaj neizrazitih vrhov v grebenu Velebita nad Paklenico. Ker je zelo vroče poletje s temperaturami v dolini nad 36 stopinj, se odločim za zgodnji odhod. Da pa ne bi jutraj ob štirih v temi iskal še ceste, se odpravim zvečer pred načrtovano turo raziskat

okolico in vprašat domačine, kakšna je makadamska cesta na Malo in Veliko Libinje, ki sem si ju izbral za izhodišče. Ko prvega od domačinov povprašam, v kakšnem stanju je ta cesta, zgrožen pogleda moj avto in vzklikne: "Nemojte po tej cesti, ostal čete bez auta!"¹ Razloži mi, da je cesta vsa razrita od hudournikov in jo vzdržujejo le za silo

¹ "Ne po tej cesti, ostali boste brez avta!"

zaradi gasilskih vozil ob morebitnih požarih; da je bil enkrat na Libinju, kjer pa se pasejo le še divji konji, skratka čemu bi sploh rinil tja gor in uničeval avto ... Malo mi gre na smeh, ko pomislím, kakšne divje kolovoze je ta avto že preživel, in to brez hujših posledic. Naslednji dan še v temi dvakrat zaidem v slepo ulico na asfaltni cesti v vasi Kitnasta Glavica. Pravi odcep je označen le s kažipotom za sv. Ivan kakih 500 metrov pred to vasico, in sicer kaže levo na makadamsko cesto. Verjetno namenoma ni nikjer nobene oznake za Malo ali Veliko Libinje, ki sta moj cilj, saj domače agencije po tej cesti s terenskimi vozili vozijo turiste na fotosafari preko Libinja vse do Tulovih gred, kjer so posneli nekaj najlepših prizorov v Winetoujevih filmih.

Cesta je ponekod res precej razdrapana, bolj primerna za terenska vozila, ampak z nekaj občutka in previdnosti se jo da prevoziti tudi z navadnim avtomobilom. V jutranjem svitu parkiram ob klopci na razgledni točki na Libinjski kosi. Nič kaj poletno vleče burja, ko se po opuščeni markirani poti napotim proti Velikemu Libinju, kjer pelje označena pot proti Svetemu brdu. V daljavi slišim čredo ovac in pastirja, ko pridem nad Ličke doce, pa srečam še manjšo čredo konjev. Prostrane travnate planjave so res

Na vrhu Sv. brda, spodaj Paklenica, zadaj Pag Foto: Robert Logar

idealne za pašo živine. So to "divji" konji, ki naj bi ostali tu še od hrvaške vojne?

Namesto Svetega Debelo brdo

Ker bi se moral spustiti v dolino in potem precej naokoli proti vrhu, se zagledam v lahko prehodno, večinoma travnat svet preko Debelega brda na Sveto brdo. Pomislim na trentarske hribe, v primerjavi s katerimi bo tole sprehod. Na zemljevidu, kolikor ga na tem delu ne zmanjka, je označena nemarkirana pot, toda ko pridem na sedlo med Čovikom in Debelim brdom, se pojavijo odlične markacije in tudi pot je dobro uhojena. Najprej se poti in markacij razveselim ter pogumno krenem naprej, potem pa se ob rdeče-belih markacijah pojavijo še temno zelene črte. Hm, malo me začne najedati. Lovske markacije verjetno niso, kaj pa, če so vojaške? Zemljevid Nacionalnega parka Paklenica je na severovzhodnem delu Velebita poln rdečih lis, ki označujejo minska polja, nekatere poti pa so razminirane le pet metrov na vsako stran. Od teh predelov sem sicer vsaj še kilometer zračne linije stran, ampak črv dvoma in strahu je še močnejši, ko na poti med skalovjem in travo opazim na pol preperele vojaške telefonske žice. Če je zemljevid tako nenatančen, da pot, ki je v resnici markirana, na zemljevidu ni

markirana, je veliko vprašanje, kako natančen je pri označevanju minskih polj. Vse bolj gledam proti tlom, na kaj stopam, saj se dobro spominjam tiste zelene "zvezdice", "nagazne" mine iz "jugo vojske". Mislim tudi na oba malčka, ki se morda ravno prebujata in kakor po navadi sprašujeta, kje sem. Bosta, ko odrasteta, razumela, kaj sem iskal v teh hribih Velebita, če se ne vrnem več živ? Kako bedasto, da se v tako izjemno lepem naravnem okolju bojiš minskih polj, ki so posledica neke nesmiselne vojne med bratskima narodom, ki ju razdvajata predvsem različni veri. Tolažim se, da so bili na tem delu zagotovo obrambni položaji hrvaške vojske, čeprav se včasih takšni položaji ob morebitnem umiku lahko tudi minirajo. Nekoliko so mi v tolažbo konjski iztrebki, saj če bi bilo to minirano, bi ležalo tudi kakšno konjsko truplo ali skelet, pa ni nikjer nobenega.

Toda vrh Svetega brda mi postaja vse bolj oddaljen, čeprav je fizično že zelo blizu. Tudi sonce postaja vse močnejše, nazaj v dolino na markirano pot se mi pa ne ljubi več. Ko prilezem na sedlo med Debelim brdom in sosednjim vrhom v grebenu, ki ga ni več na zemljevidu, še nekaj časa sledim markirani poti, ki pa se nadaljuje nekam na severno stran Debelega brda v smeri na

zemljevidu označenih rdečih lis oziroma minskih polj, zato se ustavim. Res nima smisla izzivati usode. Dan je prekrasen, spomnim se na tisto pesem: "Pa tako lep dan je bil, preveč lep za smrt ..."

Biti ali ne biti – osvojiti ali ne osvojiti, večna dilema hribovcev in alpinistov, ko nam iz različnih razlogov vrh, na kate-rega se vzpenjamo, postane prenevaren in moramo obrniti proti dolini – brez osvojenega vrha. V mojem primeru je vzrok zavrnitve res absurden.

Zberem še toliko poguma ali pa neumnosti in se odločim za vzpon po brezpotju vsaj na vrh Debelega brda. Izbiram čim bolj skalnate prehode med travami, saj vem, da je v skalovje težko zakopati protipehotno mino. Povsod so prepredene vojaške telefonske žice. Vsak korak pogledam, kam položim stopalo, čeprav vem, da je to zelo slaba tolažba, in si zamišljam občutek, ko zagrmijo pod nogami. Spomnim se tudi nesrečnega slovenskega jadralnega padalca, ki je pristal na Jahorini in stopil na mino. Srečno se prebijem na razgledni vrh Debelega brda, 1441 m, kjer me pozdravi zajeten kamniti možic, ki me vsaj malo potolaži, saj so ga očitno zložili skupaj planinci, ki verjetno poznajo območje, tako da tu morda le še ni minirano. Vrh Svetega brda imam pred seboj, po grebenu bi imel le še dobre pol ure

Na vrhu Debelega brda, zadaj Sv. brdo Foto: Robert Logar

lahkega brezpotja do vrha, vendar ne želim več tvegati in se raje zelo previdno vrnem po poti vzpona, s trdnim namenom, da se naslednjič držim markirane poti in ga osvojim. Šele pri avtu srečam prve turiste, ki pa so očitno prišli le na fotosafari, a nobenega planinca, čeprav je že julij.

Spomin na zimsko tragedijo

Naslednjič pride Sveto brdo na vrsto že konec avgusta, ko smo spet v Starigradu. Ker že prvič nisem ostal brez svojega avta, kakor mi je napovedal domačin, ga spet "matram" na 14-kilometrski cesti proti Libinju. Ta cesta je zelo primerna

mrazu in burji, opremljeni le z malimi derezami – žabicami in brez cepinov, zdrsnili na poledenem pobočju. Zadnjo noč pred usodnim vzponom, ko so bivakirali v zavetišču, je eden od njih ženi poslal sporočilo, ki je sedaj napisano na spominskem kamnu: "Če pogledaš v mesec, boš videla nas, pod Svetim brdom, v zavetišču, ob majhnem ognju in topli peči, mesečina, a povsod sneg." Naslednji dan je prav ta planinec ženi poslal še zadnje sporočilo o tem, da je zdrsnil in da ima zlomljeni obe nogi, s čimer je sprožil obsežno reševalno akcijo, ki pa zaradi izjemno težavnih vremenskih razmer (hud mraz z močno

namreč poleg hrvaške vlade in večjih pokroviteljskih podjetij veliko prispevala za razminiranje nekaterih predelov Velebita, še posebej v okolici Tulovih gred, ki jih zaradi filmov o Winetouju zelo pogosto obiskujejo nemški turisti. Ko ob malici uživam v razgledih na vrhu, na poti iz smeri Dušice, to je območje v bližini kraja, kjer sem se prvič obrnil, zagledam dva planinca, ki gresta očitno proti Svetemu brdu. Presenečeno buljim malo na zemljevid, malo proti dolini in se čudim, ali prav vidim. Na zemljevidu je ta del poti označen kot miniran, se pravi smrtno nevaren. Ta dva pa se pogumno vzpenjata in se očitno za minska polja ne menita. Videti je, kakor da ta svet dobro poznata. Očitno sta tudi v dobri kondiciji in kmalu sta na vrhu pri meni. Sta domačina iz Zadra, gospod in gospa, že po videzu izkušena starejša planinca, zato ju takoj vprašam, ali ni pot, po kateri sta prišla, minirana, kakor je označeno na zemljevidu. Gospod, ki je bolj zgovoren in očitno poznavalec, saj so to njegove domače gore, mi pove, da je omenjena pot razminirana, da pa ni zdravo hoditi izven poti. Seveda ga vprašam tudi za brezpotni greben z Debelega brda na vrh Svetega brda, kjer sem se zadnjič obrnil; tudi ta naj bi bil varen. Pove mi še, da je pozimi tu zaradi južne lege zelo pogosto trdo in pole-denelo, kar marsikoga zavede, kakor je tudi tri ponesrečene planince iz Splita. Pozneje sem sicer na enem od hrvaških spletnih planinskih forumov zasledil, da naj bi bilo Debelo brdo minirano in tudi za območje okoli Tulovih gred si pisci niso enotni, koliko in kje je razminirano. Sestopim kar po strmih travah neizrzi-te grape desno od vpadnice vrha direktno na planino Mali Štirovac. Tu naletim še na sveže ostanke manjšega konjskega skeleta, verjetno še žrebička. Objeden je do kosti, le spodnji del obeh zadnjih nog je še popolnoma ohranjen. Nazaj grede si ogledam še ostanke cerkve svetega Ivana (kažipot v dolini!), ki so v bistvu le še temelji, in nov zlati križ, ki v tem naravnem okolju deluje precej nadrealistično. Vožnja po razdrapani cesti v dolino se tokrat konča s počeno gumo in ker se pripeljem že skoraj po tleh, je treba kupiti dve novi. Stari sta bili že tako ali tako proti koncu, zato mi ni niti malo žal, saj je bil tokrat vrh osvojen, tura pa ena od tistih, ki jih ne pozabimo nikoli v življenju. Morda pa je imel domačin glede ceste vsaj deloma prav ...

Ostanki vojne na Svetem brdu Foto: Mire Steinbuch

tudi za gorskokolesarsko turo. Tokrat poskusim z avtom na odcepu še proti Malemu Libinju, kjer bi bilo bolj logično izhodišče, ampak tu se mi pa avto res zasmili in ga pustim na istem mestu kakor prvič.

Ker že dobro poznam planjave Libinja, sem kmalu na markirani poti proti Vlaškogradu, kjer je planinsko zavetišče. V jutranjem hladu v bližini izvira Orljača med skalovjem naletim na debelega napol otrplega modrasa, ki je videti "crknjen", ko pa ga nežno premaknem s palico, se brez napadalnih groženj počasi odvede v bližnjo luknjo. Na pobočjih Sijasete pod Svetim brdom se pase velika čreda konj, čez 50 jih naštejemo. Ko pridem do zavetišča na Vlaškogradu, se odpre prelep pogled na dolino Paklenice. Zavetišče je precej skromno in nič kaj urejeno, ampak očitno služi svojemu namenu. Nadaljujem z vzponom in kmalu naletim na spominsko ploščo trem splitskim planincem, ki so pozimi leta 2006 v hudem

burjo) in netočnih informacij preostalih planincev na gori, žal, ni bila uspešna. Vsi trije so umrli, reševalci pa so dva našli šele naslednji dan v gozdu nedaleč stran od zavetišča. To je bila ena od hujših gorskih nesreč na Hrvaškem. Pri reševanju je sodeloval tudi najbolj znan hrvaški alpinist in himalajec Stipe Božić s svojim sinom.

Vrh spominja na Karavanke

Na grebenu se odpre prijazna travnata dolina in severno še en greben z najvišjo točko Babin vrh, ki pa se na koncu združi v enega na vrhu Svetega brda, 1753 m. Na njem sta marmornati plošči z desetimi božjimi zapovedmi, ki pa nista ozemljeni in ju je najverjetneje strela že precej razbila, kar mi da misliti, koliko so zapovedi res božje, če jih še njihov "lastnik" ne spoštuje. Razgledi so veličastni na vse strani, tudi na Liko. Malo pod vrhom je križ, ki so ga postavili nemški inženirci, ko so razminirali poti v okolici. Nemčija je

No pain, no gain¹

Decembra lani je Marta Krejan uvodnik posvetila večno aktualni temi, odnosom med spoloma. Naj spomnim: povod za njeno razmišljanje je bila ugotovitev, do katere sta se dokopala kandidata za alpinistične inštruktorje, namreč da so ženske, ki se ukvarjajo z alpinizmom, bodisi možače ali pa lovače. Približno podobno "resnico" na temo obeh spolov sem imela priložnost slišati pred mnogimi leti kot udeleženka alpinistične šole, katere vodja je ob neki veseli priložnosti, nemalo vinjen (in vino veritas?), razkril srž posvečanja tečajnicam v alpinističnih šolah in plezanja v mešanih navezah. Plezalci, ki uvajajo tečajnice v skrivnosti alpinizma in ki se tudi pozneje, ko plezalko prerastejo vajeniško dobo, še vedno radi navežejo na vrh z njimi, naj bi, citiram, *samo gledali, kje ga bodo namočili*; za ženski motiv obiskovanja alpinističnih šol pa je uporabil nekoliko spodobnejše izrazoslovje, namreč da "pridejo na ferajin le po tipe". Nad takim pogledom sem bila, naivna najstniška duša, popolnoma zaprepadena. Morda je bil ravno ta dogodek povod mojega srednješolskega spisa na temo razmerij med spoloma, v katerem sem, če me spomin ne vara, energično zagovarjala možnost obstoja čistega prijateljstva med moškimi in ženskami. Žal se je esej v vseh teh letih izgubil neznano kam; prepričana sem, da bi bilo zanimivo ponovno prebrati argumente za – in proti, če so slednji takrat sploh obstajali ...

Dandanes, dve desetletji pozneje, si tega, v kar sem domnevno neomajno verjela nekoč, ne bi več upala tako odločno trditi. Dolgoletno spremljanje *ferajnovskega* življenja od blizu, pa tudi življenjske izkušnje, so osvetlile izjavo mojega nekdanjega "šefa šole" v drugačni luči. Tudi danes bi se sicer zelo težko popolnoma strinjala z njo, saj

Ljubimca ali prijatelja, to je zdaj vprašanje ... Arhiv Planinskega vestnika

verjamem, da obstaja kopica razlogov, zakaj se ljudje odločijo ukvarjati z alpinizmom. In seveda dopuščam možnost, da koga žene tudi v prejšnjem odstavku omenjena potreba, ki je postala iztočnica za razglabljanje o dejstvu, da skala nedvomno zbližuje ljudi, sodeč po prijateljskih in ljubeznih, ki se rodijo med soplezalci. Lahko, da je ljubezen v navezi rezultat prvotne želje po iskanju partnerja med plezalci, lahko pa tudi zraste kot posledica ukvarjanja z dejavnostjo, ki je obema v navezi pri srcu. Nimam namena razpravljati o vzrokih zanjo. Bolj zanimivo se mi zdi vprašanje, ali je mogoče, da člana mešane naveze obdržita svoj odnos zgolj na prijateljski ravni.

Mislim, da to sicer ni nemogoče, a v mnogih primerih se prijateljstvo razvije iz neizpolnjenih simpatij ali celo ljubezni z ene ali obeh strani. Če sta vpleteni osebi sposobni doseči, da, metaforično rečeno, snežna kepa čustev ne postane neobvladljiva gmota, potem

imata dobre možnosti, da ju plaz ne bo zajel in pogubil, torej da bo neuresničena romanca sčasoma prerasla v prijateljstvo. Pojav takih situacij, ne le v gorskem okolju, temveč tudi v "mešanih navezah" v vsakdanjem dolinskem življenju, gre seveda pripisati človeški naturi in privlačnosti med spoloma. Kemija pač deluje na vseh ravneh; redkejši zrak, tvegana dejavnost in čudovita kulisa gora jo morda zgolj spodbudijo.

Partnerja v navezi sta torej lahko zgolj prijatelja. Lepo. A nekoč mi je neki soplezalec zastavil vprašanje, ki me je napeljalo k podrobnejšemu razmišljanju, pravzaprav že skoraj k seciranju pojma prijateljstvo, ki očitno obstaja v petdesetih odtenkih sive. Je mogoče v primeru, da prijateljstvo zraste iz neuslišane simpatije oziroma ljubezni, na dolgi rok popolnoma zatajiti čustva, pozabiti na preteklost in pokopati vse upe? Ali pa je ta začimba neizpolnjenih želja gonilna sila "zasilnega izhoda" v

obliki prijateljstva? Morda taka prijatelja – eden, drugi ali oba – še vedno potihem upata, da bosta nekoč nekje dobila drugo priložnost za uresničitev starih sanj? Saj vemo, kako je z zamujenimi priložnostmi, po navadi se ne vrnejo. Pa vendar – nemara življenje v iluziji morebitne izpolnitve davnih hrepenenj, čeprav bi mu lahko pripisali noto (sladkega?) trpinčenja, pripomore k ohranjanju živahnosti oziroma barvitosti neredko enoličnega in sivega vsakdana ...? Je to še prijateljstvo v enem izmed svojih številnih odtenkov ali sodi v kakšno drugo kategorijo? Konec koncev – je to sploh pomembno? So vzroki, zakaj se ljudje v taki situaciji družijo pod krinko prijateljstva, sploh važni? Ponujati prijateljstvo človeku, ki si želi ljubezni, je enako, kot če bi dajal kruh človeku, ki umira od žeje, pravi španski pregovor. A vendar, če vpleteni lahko živijo s tem in iskreno uživajo v medsebojni družbi, potem je vse v najlepšem redu. Pa je res? Vam povem čez dvajset let. ●

¹ Angleška različica slovenskega pregovora brez muje se še čevlji ne obuje. Namenoma zapisano v angleščini, saj lepše ponazarja bistvo besedila: brez bolečine ni pridobitve.

Malo znane gore, soteske, slapovi, samostani ...

Od Donave do Stare planine

Tomaž Žganjar

Planinski svet Srbije je zaradi vsestranskosti zanimiv prav vsakemu obiskovalcu, zlasti pa bodo zadovoljni tisti, ki ljubijo manj raziskano in neokrnjeno naravo. V krajih na vzhodu dežele ni visokih in strmih gora ter veličastnih sten epskih razsežnosti. Tam, kjer se reke iztekajo v Donavo, so večinoma blaga sredogorja, je romantičen in arhaičen svet.

Ozemlje na vzhodu od severa proti jugu pokrivajo masivi Deli Jovan s planino Borski Stol in planinsko verigo Veliki in Mali Krš ter t. i. Homoljske planine, ki so visoke okrog 900 metrov. Malo bolj proti jugu je osamelec Rtanj, visok 1560 metrov, nekaj kilometrov južneje pa Stara planina, ki seže tudi nad 2000 metrov. Vlahi, ki poleg pristnih Srbov v precejšnjem delu naseljujejo ta področja, imajo precej samosvoje običaje in kulturo. Njihovo izročilo je polno vraževerja, zanimivih arhaizmov in mistike, kar ustreza skrivnostnemu gričevnatemu svetu, polnemu vodotokov, mlinov ob zaraščenih potokih, morda tudi pravljicnih bitij ... Stare so tudi rudnine: vzhodno od Beograda se začneja t. i. rodopski svet, eden zemeljsko najstarejših. Planine so kopaste, mehke in kljub višini lahko dostopne. Skozi te planine so si skozi drobljivi fliš pot utrle številne reke in rečice, večkrat v ozkih in strmih globelih, ki so na neki način zaščitni znak tega ozemlja in so po številu pravi svetovni fenomen. Podnebje je popolnoma celinsko: poleti je vroče in suho, pozimi pa mrzlo z visokim snegom. Ni

čudno, da so prav stari Rimljani, izredno natančni pri izbiri svojih bivališč in znani po uobnem življenju, samo na ozemlju vzhodne Srbije, tedanje pokrajine Mezije, postavili veliko naselbin, ki so služile obrambi cesarstva (meja imperija je bila na Donavi), mest za oddih in toplic, kjer so se zdravili in okrevali vojaki, ter palač, v katerih so živeli ožji predstavniki cesarskega dvora. Najbolj znan je Viminacium, kjer so poleg ostankov rimskega mesta v zadnjih letih odkopali kar pet okostij mamutov. Kraj leži približno petdeset kilometrov jugovzhodno od Beograda. Ob prvem obisku teh krajev je smiselno prebrati nekaj zgodovinskih dejstev o rimskih časih, bitki na Kosovem polju, večstoletni nadvladi Turkov, državah Raški in Zeti, svetem Savi, balkanskih vojnah ter Srbiji v času prve in druge svetovne vojne. Prav rimsko obdobje zgodovinarji in arheologi šele začenjajo zares odkrivati in ga predstavljati svetu kot turistično znamenitost. Tudi Konstantin Veliki, ki je leta 313 v milanskem ediktu dovolil versko svobodo v rimskem cesarstvu in tako priznal krščanstvo kot religijo, je bil rojen v Nišu, na področju širše Srbije pa je bilo rojenih kar osemnajst rimskih vladarjev.

Ob svetovnem veletoku

Ko sva za seboj pustila zadnja predmetja velemestnega vrveža Beograda, sva pri Požarevcu nadaljevala ob Donavi vse do slikovite trdnjave Golubac, svetovno znane soteske Džerdap, malega kanjona srbskega Kolorada in čudovitih Vratanskih obokov (kanjon reke Vratne) blizu Kladova. Po vrhovih bregov ob Džerdapu vodi nekaj planinskih poti z razglednimi točkami, ki jih je mogoče doseči tudi z vozilom. Srbija je sploh ena zadnjih dežel na svetu, kjer ti je kot turistu in popotniku dovoljeno praktično vse, kar zmore tvoje vozilo in kar dopušča tvoj žep. Vožnje po divjini ali taborjenja na divje nihče ne preganja, policija je do turistov več kakor tolerantna.

Odločila sva se za ovinek od načrtane poti in povzpela sva se v holme nad Džerdapom proti turistični kmetiji Kapetan Mišin breg. Že na vhodu naju je pozdravila množica lesenih kipcev in izkazalo se je, da gre za izredno lepo prenovljeno starinsko domačijo s staro kaščo in orodjem. Kraj ima fantastičen razgled na sotesko Donave, lastnik pa je naivni kipar, ki rezlja in sestavlja kipce iz lesa in kamenja. Rakija in sladka dobrodošlica za pod zob sta obvezni in seveda brezplačni ...

Področje je z vsakim letom bolj turistično prepoznavno in živahno. Vse do trdnjave Golubac ob vstopu v veličastni kanjon Džerdapa je promet živahen, potem pa se vrvež do Donjega Milanovca umiri. Nad trdnjavo je precej

Babin zub in Stara planina

Foto: Tomaž Žganjar

150-metrskih pečin, obrnjenih proti severu. Tod so lokalni plezalci navrtali kar nekaj plezalnih smeri. Obisk čudovitega kanjončka Malega Kolorada zahteva le kratek skok od Donave. V soteski si popolnoma sam in kakor na drugem planetu. V kanjonu je krušljiva kamnina rdeče rožnate barve. Omeniti velja fantastično ponudbo jedi v okolici za malo denarja. Vredno je obiskati tudi kanjon Vratne oz. Vratanske kapije malo naprej od Kladova ob obronkih planine Deli Jovan. Ob majhni rečici sva se z ravnine navzgor zapeljala proti precej blagim hribčkom. Široka dolina se je nenadoma zožila, se zaprla in zagledala sva simpatičen samostan. Ob zidovih so se prosto pasli manjši gojeni jeleni lopatarji. V sotesko sva prišla po desni strani ob obzidju in po pol ure vzpona sva bila na cilju. Čudoviti naravni mostovi, ki segajo tudi do petdeset metrov v višino, spominjajo na naš Rakov Škocjan. Kanjon se da prehoditi v nekaj urah.

Samostan v vsaki grapi

Ob Donavi sva se vozila skozi razpo-
tegnjene vasi, polne *gastarbajterskih*
umetnin. (Balkanski *gastarbajterji* so
brez dvoma svetovni zmagovalci v tek-
movanju izdelovanja kiča ...) Planinske

izlete po deželi se spleča popestriti
z obiski znamenitosti, ki jih res ne
manjka. Morda so najbolj tržno zanimi-
ve jame, od katerih je raziskanih in za
obiske opremljenih le dober odstotek.
Najbolj znane so Sesalačka, Resavska in
Lazareva pečina. Izredno lepi so mali
samostani na nedostopnih krajih, ki so
nastajali od rimskih prek srednjeveških
časov do obdobja turške nadvlade. Vsi
so odprti noč in dan in povsod si lepo
sprejet. Na Stari planini in v Gornjački
klisuri sva obiskala tudi samostanke
in molilnice, vklesane v kamnite stene
sotesk.

Centralno Homolje in skrivnostna planina Rtanj

Druga bolj južna smer vodi v samo
osrčje Homoljskih planin, in to ob
reki Mlavi skozi Gornjačko klisuro
mimo planine Črni vrh (smučišče na
1200 metrih) do Borskega jezera in nato
naprej na planini Borski Stol, 1156 m,
ter Veliki in Mali Krš, okrog 1150 m,
gorsko verigo, dolgo skoraj osem
kilometrov.

Obe omenjeni turi se nekako potovalno
združita pod masivom gore Rtanj
kakšnih trideset kilometrov južneje, ki
pa seže že spoštovanja vredno visoko,

Mali kolorado Foto: Tomaž Žganjar

skoraj do 1600 metrov. Gora je znana kot skrivnostna tristrana piramida. Na njej je veliko vodnih izvirov in menda tudi ogromno pozitivnega bioenergetskega sevanja. Na goro vodi nekaj urejenih in označenih planinskih poti. Planinske karte so na voljo tudi na spletu. Povzpela sva se iz smeri Sokobanje, mogoč pa je tudi dostop s ceste blizu Boljevca preko razgibanih skalnih skokov ali pa iz rudarskega naselja Rtanj. Vzpon sprva poteka po gozdu, nato po blago strmeh, skalnatem in z grmičevjem poraslem svetu, vršni greben pa je obraščen le z gorsko travo. Na vrhu piramide je ruševina mavzoleja moravskega podjetnika Muncha, ki je pred prvo svetovno vojno odprl rudnik oglja Rtanj in je bil kot prinašalec razvoja pri prebivalstvu dobro zapisan. Rtanj s svojimi obronki in obilicami kolovozov in poti ponuja fantastične možnosti za planinarjenje, kolesarjenje in jadralno letenje. Kraških izvirov rek je v Homolju ogromno, ob osvežitvi v "zelencih" pa velja omeniti tudi gastronomsko ponudbo, saj so v bližini večjih izvirov po navadi manjše ribogojnice. Ponudba raznolike hrane v teh krajih je naravnost neomejena. Po vsem svetu znanim sirom in kajmaku so v bogati ponudbi dodane kuhane jedi iz zelenjave in mesa. Kot izhodišče za planinske izlete v Homoljskih planinah sva tokrat izbrala

odličen in poceni hotel na Borskem jezeru. Planina Borski Stol je bila prava izbira za oblačen poletni dan brez pretirane pripeke. Izhodišče je nad vasjo Krivelj kakih deset kilometrov od mesta Bor. Ko sva na sedlu med Borskim Stolom in Velikim Kršem stopila iz avta, je bilo prijetno hladno, pripravljalo se je na dež. Proti Stolu sva se vzpenjala po označeni poti. Po kaki uri vzpona skozi bukov gozd sva prispela do gorske planote s planinskim domom in idiličnim jezercem. Vzpon od tod na teme gore je trajal dodatno uro. Zelo slikovito je in razgledno. Označena planinska pot je slabše nadelana in relativno strma. Vrh, 1156 metrov, je neporaščen in zelo razgleden na vse strani, tudi na vzhod čez Donavo proti Romuniji. Časovno nekje v istem okviru traja vzpon s sedla, kjer sva pustila avto, na Veliki Krš. Prečno po livadah ujamemo stezico, ki nas v prečki desno od parkirišča in dobro uro trajajočem vzponu popelje na začetek osemkilometrskega grebena. Poznavalci pravijo, da je Krš najlepši spomladi, ko je prekrit s preprogo vijoličastih gorskih rož.

Kanjon Zlotske reke

Homoljske planine skrivajo enega zadnjih biserov neokrnjene narave, Lazarev kanjon oz. kanjon Zlotske reke, ki leži za vasjo Zlot. Pred vhomom v kanjon je zanimiva in urejena Lazareva

Midžor z Babinega zuba Foto: Tomaž Žganjar

pečina. Z malo poguma sva se spustila v kanjon, ki je bil sredi poletja kakor izumrl. Opremila sva se s klobuki, palicami in dvema litroma tekočine. Kanjon se po več kilometrih razdeli v tri krake, na križišču pa je čudovit, čez 150 metrov visok steber – kula. Prepešačila sva kar nekaj kilometrov po suhi strugi in medtem prestrašila par modrasov. Ob redkih mlakah, ki so ostale na mestu rečice, se je spreletavalo na stotine raznovrstnih metuljev in kačjih pastirjev. Med metulji so prevladovali biserniki, cekinčki, metulji jadralci in lastovičarji. Redki obiskovalci zatrjujejo, da so tod doma divje svinje, srne in celo medved.

Kanjon je verjetno najlažje prehodan zlasti v jesenskem in zimskem času, ponekod je treba tudi malo poplezati. Stene padajo do 300 metrov globoko. Zanimiv je tudi za plezalce, saj so v stenah blizu vhoda navrtali nekaj 200-metrskih smeri. Od Zlota je mogoče nadaljevati proti jugu po stari cesti prav do planine Rtanj. Pod severnim vznožjem planine je zelo lepo etnografsko naselje Balašević, kjer je v tipičnih lesenih hišah mogoče preizkusiti tradicionalne lokalne dobrote. Na planino Rtanj vodi označena pot tudi s te strani.

Pogled na Veliki Krš Foto: Tomaž Žganjar

Balkan ali "hrbtenica sveta"

Vredno se je potruditi do Stare planine, ki nosi tudi veličastno ime Balkan. Stari Rimljani so jo imenovali Veriga sveta oziroma Catena mundi. Vzponov na Staro planino se je za začetek najbolje lotiti z Babinega zuba. Pod slikovitim ostenjem vrha Babinega zuba, ki je nekje na 1400 metrih, je planinski dom. Poleg njega je star hotel, ki ponuja približno enako udobje za nizko ceno. Od tod se lahko podamo na vrh Babinega zuba (okrog 1800 metrov) in opravimo nekajurno prijetno krožno turo.

Bolj resna planinska tura je vzpon na dvatisočak Midžor (od tri do štiri ure hoje). Pot si je mogoče skrajšati s terenskim vozilom. Pozimi in vse do pozne pomladi tu leži bogata snežna odeja, zato je v zadnjih letih zacvetelo gorsko smučišče. Poti na Midžor je več, a orientacija ni težavna, saj je vršni greben viden na kilometre daleč. Po njem poteka meja države z Bolgarijo. Na grebenu se vrstijo mejni kamni, ki označujejo še nekdanjo državo SFRJ. Ob poti sva srečala nekaj drobnice in čredo divjih konj, ki so se prosto pasli po planini. Vršni greben je dolg, travnat, kakor ustvarjen za spomladanski turni smuk.

Pod vznožjem Stare planine se skozi kanjon divje rečice Temske prebijemo do čistega in toplega Zavojškega jezera. V bližini je soteska Rosomaški lonci, ki je stisnjena na zahodnih pobočjih planine. Do kanjona pot poiščemo kar sami, in sicer iz vasi preko livad in s pravi nosom za naravne znamenitosti, pri čemer zlahka naredimo kak ovinek preveč. Ko se pot iz vasi proti kanjonu začne vzpenjati, naletimo na rečico in po pol ure smo pred prvimi lonci oziroma tolmoni. Kanjon je dolg le nekaj sto metrov in le čudimo se, kaj vse zmore izoblikovati voda v flišu. Da je Stara planina res veliko in neokrnjeno področje, priča podatek, da so šele pred kakšnim letom odkrili in evidentirali slap Kopren, katerega izvir je na višini 1800 metrov, v kaskadah pa je visok čez 100 metrov. Med najinimi raziskovanji sva do naslednjč izpustila kar nekaj zelo lepih kanjonov in slapov.

Za konec še malo adrenalina

Kot alpinist in kolesar povsod iščem tudi možnosti za adrenalinske športe. Kolesarske poti in dostopi do plezališč so slabše označeni. Dobro označene poti in turistične zemljevide lahko pričakujemo le okrog nekaterih večjih turističnih središč. Plezalno zanimiva področja so: Borski Stol, Sisevačka klisura pri Nišu, Jošanica pri Niški Banji,

Lazarev kanjon in Gornjačka klisura. Na temenu planine Devica nad Sokobanjo so domačini pripravili jaso za vzletanje jadralnih padalcev. Zaradi odlične termike je idealen za letenje Rtanj. Med mladimi je zelo priljubljeno gorsko kolesarstvo. Množica poti in ciljev, ki jih lahko dosežemo z gorskim kolesom, je neomejena.

Kot planinsko, turistično in športno izhodišče omenimo zanimivo področje Sokobanje, turističnega kraja, obkroženega s štirimi planinami (Rtanj, Ozren, Devica in Bukovik), Bovanskim jezerom in čudovitim kanjonom Moravice. Od tod si zlahka omislimo nekaj planinskih pa tudi kolesarskih izletov v slikovito okolico. Vzpona na planini Devica in Ozren sta nezahtevna, potekata po gabrovem in bukovem gozdu mimo zdravilnih izvirov hladne studenčnice. Če nam ni odveč, se povzpne na skalni osamelec planine Device, razgledno, 1200 metrov visoko Oštro Čuko in uživamo v planinski panorami.

V vzhodni Srbiji ni turizma v presežnikih. Visoki turizem je v tem delu dežele šele v povojih in ljudje, ki tam živijo, niso programirani zaslužiti za vsako ceno. A tukaj se obiskovalec počuti dobrodošel na vsakem koraku. Dežela skriva mnogo neokrnjenih znamenitosti, ki jih je vredno obiskati, in mnoge presežke v kulinariki, ki na počitnicah seveda ne smejo manjkati. ●

Svoje meje rad premikam višje

Pogovor z mladim alpinistom Martinom Žumrom

Mira Hladnik

Martin Žumer, triindvajsetletni mladenič, doma iz Spodnjih Gorij pri Bledu, je bil 26. februarja v Cankarjevem domu v Ljubljani na alpinistično-plezalnem večeru, spremljevalnem dogodku osmega mednarodnega festivala gorniškega filma Domžale, imenovan za najobetavnejšega mladega alpinista v letu 2013. Vključen je v Alpinistični odsek Radovljica, v okviru katerega vodi alpinistično šolo, poleg tega je tudi član Slovenske mladinske alpinistične reprezentance (SMAR). Izhaja iz alpinistično navdahnjene družine, saj uspešno pleza tudi njegov mlajši brat Klemen, oba pa se imata za to dediščino zahvaliti predvsem očetu Mihi Žumru.

Kako si sprejel priznanje PZS, ki te je imenovala za najperspektivnejšega mladega alpinista v preteklem letu? Si ga po tihem mogoče pričakoval?

Na sami podelitvi nisem mogel prisostvovati, je pa lepo priznanje. Vendar mi več pomeni pohvala za kakšen dober vzpon. Moje mnenje je, da nagrade in priznanja nagovarjajo bolj tiste, ki niso seznanjeni z dogajanjem v alpinizmu, da vedo, kako ovrednotiti tvoje plezanje.

Katere plezalske podvige so navedli kot utemeljitev tega priznanja?

Večinoma so bile to zimske ponovitve smeri v naših hribih in smer z lanske jesenske odprave v Tibet. Sam sem posredoval svojih deset najboljših vzponov (seznam spodaj, op. a.), ki so mi pomenili največ.

Ali lahko poveš malo več o lanski odpravi v Tibet.

Zame je bila to prva odprava, organizirana je bila v sklopu SMAR-a. Naš glavni cilj je bila nova smer v alpskem stilu na Phola Gangchen, 7661 m. Med aklimatizacijo smo preplezali novo smer na Kang Ri, 6200 m, kasneje pa smo skupaj z Nejcem Marčičem in Luko Stražarjem poskusili še v Nyanang Riju, 7071 m, a smo se morali zaradi slabega vremena obrniti. Kljub drugačnim načrtom smo se odločili, da zaradi velikih količin novega snega v dveh navezakh skupaj poskusimo v Phola Gangchenu. V prvih dveh dneh tega vzpona smo preplezali najtežje odseke in prišli do višine 6500 metrov. Tretji dan vzpona je začelo močno snežiti in pihati, zato se je naša naveza (Nejc Marčič, Luka Stražar in jaz) odločila za sestop. Po *abzajlih* v vedno močnejših pršnih plazovih smo bili zelo veseli, da smo srečno dosegli šotor pod steno. Zajele so nas hude padavine, v dveh dneh je padlo poldrugi meter snega. Pot izpod stene do baze nam je prej vzela tri ure časa, nazaj pa smo gazili dva dni. Bazo nam je popolnoma uničilo. Bili so tudi trenutki negotovosti, ker nismo vedeli, kako je z drugima navezama. Končno smo se le vsi srečno vrnili v bazo, nato pa smo z skupnimi močmi pregazili še dolgo pot v dolino.

Komu bi ti podelil ta laskavi naziv, če sebe izključiš iz konkurence?

Za katerokoli ime bi se težko odločil; nasploh na taka vprašanja, ko bi moral koga izpostaviti ali koga izključiti, ne odgovorjam rad.

V času podelitev si bil s SMAR-om na Japonskem. S kakšnim namenom ter kakšne vtise si odnesel od tam?
Obisk Japonske je bil drugi del izmenjave z japonskimi alpinisti. Izmenjavo

je zaznamovalo slabo vreme, saj so bile tako v času njihovega obiska lani v februarju v Sloveniji kot sedaj na Japonskem ogromne količine snega. Kljub veliki želji, da bi nam pokazali svoje stene, je bilo prenevarno, tako da smo imeli priprave na skalno sezono (športno plezanje, *trad* plezanje,¹ balvaniranje, dvoransko plezanje). Smo pa tako imeli več časa za spoznavanje japonske kulture in kulinarike, na primer sušija. Skupne vzpone smo uspeli opraviti le v Sloveniji, smo pa med celotno izmenjavo spoznali, da so kulturne razlike na nekaterih področjih prevelike za kakšne resnejše daljše skupne ture.

Od 26. januarja do 2. februarja sta z Nejcem Marčičem kot predstavnika slovenske PZS preživela na mednarodnem srečanju plezalcev, na t. i. BMC 2014 (British Mountaineering Council) v osrčju

¹ *Trad* plezanje je plezanje s sprotnim nameščanjem pomičnih varoval, tj. metuljev in zatičev.

Škotskega višavja, v Glenmore Lodgeu na Škotskem. Kako je potekalo srečanje in kaj si odnesel od tega?

Vsi gostje smo bili v navezah z lokalnimi plezalci. Imeli smo srečo z razmerami, saj so bile tisti teden najboljše v celotni zimi. Nimajo visokih sten, imajo pa že pregovorno slabo vreme in močno plezalsko etiko, tako da se stometrške smeri po težavnosti in izkušnji brez problema primerjajo s trikrat daljšimi smermi pri nas. Najboljša plat srečanja je bila spoznavanje tujih plezalcev – bilo nas je 44 iz tujine ter približno toliko domačih plezalcev. Predvsem z lokalnima soplezalcema Andrewom Inglisom in Adamom Boothom smo se dobro ujeli in že načrtujemo kakšen skupen vzpon v prihodnosti. Spoznal sem tudi njihov pristop in nekatere dobre stvari bom gotovo prenesel v svoje vzpone.

Tudi oče Miha je znan alpinist, reševalec ter član Komisije za opremo pri GRZS; očitno mu je še kako uspelo navdušiti otroke za svoj najljubši

1 Martin z očetom Mihom v Slovenski smeri v Triglavu aprila 2014

Foto: Martin Žumer

2 Miha Žumer v Švicarski smeri v Rakovi špici Foto: Jurij Hladnik

Šport. Kakšne vzgojne prijeme je uporabljal, da vas ni odvrnil od hribov?
Oče je bolj romantične vrste alpinist, v hribih res uživa in to je prenesel tudi na nas. V družini nas je pet otrok in prav vse nas je že v otroških letih spravil na vrh Triglava, vzpon po Slovenski smeri pa manjka le še najmlajši sestri. Ko sem bil mlajši, nas je včasih peljal plezat na Bohinjsko Belo, veliko smo tudi hodili po hribih. Zelo rad sem uporabljal njegovo opremo za *abzajlanje* z balkona. Z resnejšim alpinizmom sva se z bratom začela ukvarjati sama in obema je bila očetova plezalna oprema v veliko pomoč. Ker oče pozna nevarnosti v hribih, mu to na začetku seveda ni bilo najbolj všeč, zdaj pa naju podpira, ko vidi, da sva z glavo pri stvari in da si počasi nabirava izkušnje.

In kako gleda na vse to vajina mama? Pa tvoje dekle? Najbrž sta tudi onidve hribovlazniško aktivni?
Mami seveda ni najbolj všeč, da toliko časa namenjava plezanju, in jo skrbi, kadar sva v hribih. Vidi pa, da uživava in sva uspešna v tem, kar počneva. Podpira naju predvsem z dobrimi kosili. Z dekletom Manco sva se spoznala, ko sem že ukvarjal z alpinizmom in to sprejema kot del mene. Je pa včasih težko uskladiti vse želje in cilje. Ker tudi ona pleza, aktivno preživiva veliko skupnega časa.

Najpogostejši soplezalec je kar brat Klemen, kajne? Kako se ujameta v steni?
Na začetku sva največ vzponov opravila skupaj, sedaj pa imava večkrat različne cilje in tako izkušnje pridobivava tudi v navezah z drugimi plezalci. Med nama je nekaj tekmovalnosti, kar je spodbudno za trening in dvigovanje najinih zmogljivosti. Seveda se dobro poznavata, imava podobne sposobnosti in se zato pri plezanju tudi dobro ujameva.

Katere lastnosti soplezalca so najpomembnejše, da se odločiš za stalnejšo navezo?
Veliko plezam z Nejcem Marčičem, s katerim imava podobne pristope in cilje. Včasih sva cel dan v hribih in pri sestopu ugotavljava, da sva določene stvari doživljala enako. Na našem odseku vedno najdeš soplezalca, tako za težje vzpone kot tudi za lažje, uživaške smeri. Če se na začetku ujameš s soplezalcem, pač vedno več plezaš skupaj. Pomembno mi je, da se lahko na soplezalca zanesem, da drug drugega spodbujava k boljšanju sposobnosti in

Seznam Martinovih naj vzponov v letu 2013 po njegovem lastnem izboru

Leto 2013 je bilo za Martina Žumra izredno uspešno. Pozimi je opravil številne zimske vzpone skalnih smeri v domačih gorah (okoli deset smeri samo v Debeli peči). Plezal je na visoki ravni tudi poleti, jeseni šel na odpravo v Tibet, sezono pa ponovno končal z zimskimi vzponi v domačih stenah. Tu je njegov seznam desetih vzponov, ki jih je pripravil za Komisijo za alpinizem pri PZS pred imenovanjem:

- Triglav, Čopov steber, V+, A1, 100 m, 19 h, zimska ponovitev (ZP)
- Šite, JLA, M6, A1, 350 m, 2 dneva, zimska ponovitev
- Debela peč, Lesi se ne vrača, VIII/VI, 500 m, 9 h, 1. prva prosta ponovitev (PP)
- Martuljek, Louis Cifer, M8-, 100 m, v vodstvu, 3 h
- Begunjska Vrtača, Vertigo world, M6, 400 m, 4 h, zimska ponovitev
- Aniča Kuk, Rumeni strah, 7c, 200 m, 6 h, v vodstvu
- Petit Dru, Allain-Leininger, VI, 800 m, 13 h
- Tibet, Ice Tooth (6200 m), V steber, TD, V+, 900 m, 2 dneva, prvenstveni vzpon (PRV)
- Šite, Herlec-Kočevar, M5+, 500 m, 9 h
- Martuljek, Mokre peči, Trije zbegani dnevi, M7, W16, 100 m, v vodstvu, 2 h

da se potem zgodba vzpona v dolini ne spremeni.

Kaj zahteva in obenem nudi sodelovanje oziroma članstvo v SMAR-u?
Biti v skupini, kot je SMAR, je želja vsakega mladega alpinista. Ker spada pod PZS, je za članstvo v njej treba zadostiti določenim zahtevam, ki pa niso težko dosegljive. Največja prednost je stik z ostalimi mladimi alpinisti, druženje v skupini, kakršna bi se sicer težko zbrala na enem mestu. V sedanjih zasedbi so vsi izkušenejši od mene, tako da sem se od njih zares veliko naučil, obenem pa smo postali dobri prijatelji. Priložnosti za spoznavanje različnih plezalnih področij po svetu v taki razsežnosti sam gotovo ne bi imel. Že akcije po Evropi so bile idejno izvirne, za nekatere prej še slišal nisem. Glede na to, da sami aktivno sodelujemo pri pripravah na odprave in pri drugih akcijah, pridobivamo tudi organizacijske izkušnje. Ko moram napisati poročilo, pa sem nekako prisiljen izkušnjo ovrednotiti in jo spraviti v besedo.

Bi nam zaupal svoje plezalne načrte za leto ali dve naprej? Je vmes tudi kakšna odprava?
Za to poletje organiziramo odpravo v Pakistan. Glavna cilja odprave sta prvenstveni smeri v alpskem stilu na Payu Peak, 6610 m, in Uli Biaho, 6109 m. Moj dolgoročnejši cilj je organizirati si življenje tako, da bo plezanje še vedno pokrivalo večji del mojega časa.

Obvladaš vse vrste plezanja: skalno, kombinirano,² ledno, športno ... Katero od teh ti je v največje zadovoljstvo?
Proti koncu zime že komaj čakam, da grem plezat v skalo, na toplo. Jeseni pa se zgodba ponavlja, saj takrat komaj čakam, da pritisne mrz. Zato sem ob začetku vsake sezone tudi bolj motiviran. Vendar pa je za kakšne boljše vzpone v kateri koli vrsti plezanja potrebno več treninga in odrekovanja trenutnim željam. Zelo všeč mi je kombinirano plezanje, saj je razvojno šele v povojih in ima še dovolj možnosti za razmah.

Si bil že kdaj v res hudi nevarnosti in ali so bili kdaj v nevarnosti soplezalci? In če, kaj ste storili, da ni prišlo do najhujšega?
Jaz sam še nisem bil v kakšni posebno težki situaciji. Stvari imam rad pod nadzorom. Mislím, da se dovolj dobro poznam, tako da vem, kakšnega plezanja ali kakšnih smeri sem sposoben. Svoje meje rad premikam višje, vendar postopoma in premišljeno. Bili pa so trenutki, ko bi se stvari za katerega od mojih soplezalcev lahko končale drugače, a se je na srečo vedno dobro izteklo.

Ali med posameznimi plezanji mogoče ostane kaj časa še za kakšne druge športe in zanimanja?
Ko sem se resneje lotil plezanja, sem prenehal s treniranjem nogometa. Občasno ga še igram, vendar ker veliko vložim v zastavljene cilje v alpinizmu, je tveganje za poškodbe pri brcanju žoge včasih le preveliko. So pa predelane kopačke uporabne tudi za *drytooling*.

Najlepša hvala za tale zanimivi pogovor pa še mnogo uspehov v bodoče. ○

Vir:
V. Habjan: Na obisku pri Mihi Žumru, *Naš stik*, 3, 2012, 80–83.

² Kombinirano plezanje je kombinacija plezanja po ledu in skali. Plezalec uporablja na obeh podlagah enako opremo, tj. cepine in dereze, vendar variira v tehniki plezanja. Pri plezanju po ledu se uporablja tehnika lednega plezanja, za premagovanje odsekov kopne skale pa se plezalec poslužuje tehnike *drytooling*, tj. tehnike uporabe ledne plezalne opreme, cepinov in derez.

Z Gran Paradisa

... v zatrep doline Val Savarenche

Gran Paradiso je priljubljen štiritisočak, ki ob lepem vremenu ponuja sanjski razgled na morje gora Centralnih Alp z najmogočnejšima masivoma, Mont Blanc in Monte Roso. Ob bolj ali manj lepih dnevih se na njem tare planincev, kar lahko pomeni dodatno objektivno nevarnost, ljubiteljem neokrnjene in tihe narave pa povzroči glavobol.

Turnim smučarjem Gran Paradiso morda omogoča nekaj več možnosti kakor pešcem.

Je dober preizkus pred smučanjem s pettisočakov (npr. z Ararata ali Elbrusa). Smučarsko prečenje od kočee Vittorio Emanuele II. v zatrep doline Val Savarenche je izjemna

popestritev ture. Z nekaj snežne sreče lahko smučamo vse do kraja Pont, kar pomeni (če vštajemo vmesne vzpone) vsaj okrog dva tisoč višinskih metrov smučanja.

Do kočee Vittorio Emanuele II.

Na aprilski dan lahko človek poleg obiranja čemaža in okopavanja vrta nabira kondicijo na katerem od bližnjih hribov. Če je naslednjega dne

Uroš Prelovšek

dogovorjen za turo, mora še spakirati. V oprtnik vržem glavno vrvo, ledeniško opremo in vse drugo s seznama. Ko se kandidati za turo v soboto ob šestih zjutraj zberemo v Naklem, je psihično najzahtevnejši del ture že za nami. Osem nas gre s kombijem, še štirje bodo šli iz Postojne. Preštajemo se na kapučinu v lokalu ob avtocesti na Primorskem. Skupaj nas je ravno ducat. Vremenska napoved za Centralne Alpe je za prihodnje dni ugodna. Po nekaj urah smo v Aosti. Zaradi sezonskih del na cesti zavijemo v dolino Val Cogne namesto v Val Savarenche, a napako hitro popravimo. Na parkirnem centru v Pontu smo okrog dveh popoldne. Prej kakor v pol ure s smučmi na nogah odrinemo na pot.

Gneča tik pod vrhom Foto: Uroš Prelovšek

Pobočja v okolici, na katera sije močno popoldansko sonce, so marsikje precej kopna. Nekaj časa hodimo po tekaških progah ob potoku, potem zavijemo po sledeh na levo strmo pobočje. Takoj za prvim odcepom že sledimo eni od zimskih "vdelanih bližnjic", ki vse bolj strmo zavija v desno.

Pot je vse težje prehodna – nad nami so skoki, desno v nadaljevanju se strmina veča. Sneg med ruševjem se vse bolj udara, sledi izginjajo. Posvetujemo se s kolegom iz druge skupine. Postane nam jasno, da je ta "bližnjica" v danih razmerah neprehodna. Odsmučamo in sestopimo preko vse bolj kopnega ruševja do odcepa. Nadaljujemo po normalni smeri. Ta je v spodnjem delu kopna. V srednjem delu so posamezna poledenela mesta, ki zahtevajo previden korak. Boljše snežne razmere nas pričakajo nedaleč pod koči Vittorio Emanuele II. Večina do koč zlagoma prispe ob prvem mraku. Ob osmih smo pri večerji, pogovor pa ni vesel. Planince iz Barija namreč

pripoveduje o današnjem poteku reševanja mladega deskarja iz ledeniške razpoke, v katero je zdrsnil med spustom z vrha proti koči Chabod. Pilot helikopterja ga je odpeljal mrtvega. Poslušamo ga in brez nepotrebnih besed sočustvujemo. Tudi v gorah, tako kakor v dolini, vsak dan ugašajo življenja. Nekaj minut pred deseto smo na ležiščih. Nastanjeni smo v podstrešnem prostoru novejši stavbe. Strategija za naslednje jutro je enostavna: čim prej iz koč, da gneča na vrhu ne bo prehuda.

Vzpon in smučanje

Okrog četrte vstanemo, dobro uro zatem smo na poti, s smučmi in ledeniško opremo na sebi. Glavne vrvi in skupna oprema so enakomerno porazdeljeni po nahrbtnikih najbolje pripravljenih. Že prvi breg nad kočjo je leden, prav tako pobočja nad njim. Prečnice do vršnega dela zlagoma premagujemo. Medtem se prebuja lep, a hladen dan. Najbolj leden je skok pod

Koča Vittorio Emanuele II.

Foto: Uroš Prelovšek

vršno prečnico, kjer akrobatsko lovimo ravnotežje na konicah srenačev. Led je na nekaterih delih poti skoraj stekleno trd in vsako napako bi bilo treba – vsaj časovno – precej drago plačati.

Tudi drugi imajo tu nekaj težav. Nekdo sname smuč in jo z derezami na nogah mahne naravnost po strmini navzgor. Kmalu se izkaže, da tudi ta metoda ni popolna. Močno udiranje v še ne dovolj predelan sneg nad potjo namreč že po nekaj metrih jemlje preveč dragocene moči.

Mraz kljub prvim sončnim žarkom vse bolj sili skozi obutev in obleko. Jutro je ledeno mrzlo. Za vzpon do vršnega sedelca potrebujemo manj kakor štiri ure. Nekateri zadnje metre po terasasto nadelani ozki špuri opravijo peš. Na sedlu je že gneča in več kot je obiskovalcev, manj je prostora. Tudi tu

je sneg trd, skoraj leden. Pazljivi smo pri odlaganju smuči in preostale opreme. Vzpne se proti vrhu, a danes pri večini ni posebne volje po obisku kípca na vrhu, saj je gneča preveč odbijajoča. Na grebenu nekaj metrov pod vrhom občudujemo mogočno Monte Roso, potem se obrnemo.

Ko se vrnemo na sedelce, je nekaj kolegov in kolegic že sestopilo ali odsmučalo na položnejši del prečnice. Kmalu za njimi si opremo pazljivo nadenemo in odsmučamo še tisti, ki smo se podali v vršni del. Okrog dvesto višinskih metrov pod vrhom se ustavimo za počitek. Kmalu se zberemo vsi. Čas je za malico in pogovor. Klemen, izkušen alpinist in smučar iz Kranja, ima danes srečen dan. Uspel je uloviti in rešiti nekaj dragocenih kosov opreme, tudi od drugih.

Nadaljujemo s smučanjem po planjavah. Smučamo desno od smeri pristopa. Razmere za smučanje so dobre. Dan je jasen, razgledi zlasti proti severu pa

fantastični: izstopa Mont Blanc. Med vožnjo navzdol je kar nekaj padcev. Tudi sam zaradi premajhne pazljivosti (zamoti me fotografiranje čudovite okolice) in vse bolj južnega snega v krajši strmini izvedem neprosto voljni okrnjeni salto, ki pa ima za posledico le prijetno osvežitev v snegu.

Val Savarenche

Pri koči nas že čaka juha, ki so jo naročili najhitrejši. Liter piva razdelimo med vse. Zatem jo uberemo navzdol, a ne v smeri pristopa, ampak po ravnini v levo – v smeri zatrepa doline Val Savarenche. Najprej hodimo po ravnini in se potem blago vzpnemo na rebro na višini približno 2920 metrov. Na robu se srečamo s francoskim parom, ki je prenočeval v isti sobi kakor mi. Vročina postaja vse hujša, sonce pripeka. Vmesni vzpon ni bil dolg, a zaradi vročine je potreben dodaten napor. Med potjo občudujemo resnejši, temni skalnati profil Gran Paradisa.

Pogled na vršni del Gran Paradisa

Foto: Uroš Prelovšek

Sledi dolgo in razgibano prečenje po pobočjih in kotanjah. Na levi nas obdajajo tritisočaki z visečimi snežnimi pobočji. Nakloni nekaterih zasneženih pobočij dosejajo vsaj okrog petdeset kotnih stopinj. Klemen vzneseno komentira: "To je alpinistični raj!"

Kmalu smo v zatrepu doline Val Savarenche. Z vseh strani jo obdajajo obširna snežna pobočja, ki ob dobrih razmerah turnim smučarjem ponujajo mnoge možnosti. Mi ob čarobni glasbi prihajajoče pomladi, ptičjem petju in žuborenju potočkov odsmučamo v smeri glavnega potoka proti Pontu. Pred odhodom v baru ob parkirišču naročimo kapučino in ob prelepih razgledih na vršace podoživimo najlepše trenutke dneva. Čaka pa nas še pot do doma. Tudi tokrat se najboljši smučarji izkažejo kot dobri in zanesljivi šoferji. ◉

Smučanje z najvišje gore v Alpah

Mont Blanc po klasični smeri

Klemen Gričar

Smučanje z najvišje gore v Alpah je želja vsakogar, ki se kolikor toliko resno ukvarja s turnim smučanjem. Ture ne smemo jemati zlahka; smuk po severni strani in ocena D, 600 m, nakazuje, da so zanjo potrebne resne priprave. Poleg turno-smučarskega znanja je treba obvladati gibanje po ledenikih in reševanje iz ledeniških razpok. Orientacijske zanke v primeru slabega vremena na ledeniku ne more rešiti samo GPS, ampak tudi izkušnje, pridobljene na različnih ledeniških turah. Trasa se vsako leto spreminja glede na razmere na ledeniku. Tudi višina 4810 metrov precej vpliva na telo in sapa v prvih zavojih je krajša. Za dva dni, kolikor potrebujemo za turo, sta potrebni odlična psihofizična

in se povzpne na sedlo Col du Tour Noir, 3541 m. Smučamo po smeri vzpona in prespimo v koči Refuge d'Argentière, 2771 m. Drugi dan se povzpne na sedlo Col d'Argentière, 3552 m, in smučamo nazaj na Lognan, do srednje postaje žičnice, ki pelje do smučišča Grands Montets.

Najboljši čas za smučanje na Mont Blanc je april, maja je spodnji del proge po navadi že kopen.

Letos sem za dvodnevno aklimatizacijo in priprave izbral vzpon

na Dômes du Miage, 3633 m. Gre za resno ledeniško turo z veliko višinsko razliko, ki je ravno prav odmaknjena od Chamonixa. Začetek je v idilični vasici Les Contamines, 1195 m.

V prihajajoči pomladi je po navadi treba nesti smuči malo pod kočo Tré la Tête, 1970 m. Vzpon smo nadaljevali s smučmi. Prehod na ledenik Glacier de Tré la Tête zna biti zahteven. Po ledeniku smo do kočice Conscrits, 2602 m, potrebovali približno dve uri. Pred nekaj leti obnovljena kočica je odprta od sredine marca do prvih deset dni v maju. Zajtrk smo imeli ob petih in s prvim svitom smo se podali na pot. Do sedla Col des Dômes, 3564 m, smo šli s smučmi. Za vršni greben so potrebne dereze. Smučali smo po severozahodnih vesinah ledenika Glacier d'Armancette do višine 1800 metrov nad jezerom Lac d'Armancette. Sledilo je še 600 metrov nošenja smuči do parkirišča. Imeli smo odlične razmere in spusta na smučeh je bilo kar 1900 metrov.

Smuk z Bele gore

Vremenska napoved je bila dokaj ugodna in peti dan smo se zapeljali iz Chamonixa z žičnico do srednje postaje Plan de l'Aiguille, 2310 m, in se od tam povzpeli do kočice Grands Mulets, 3051 m. Šli smo počasi in uživali smo v razgledih na ledeniku Glacier des Bossons. Razmere na La Jonction (razcepišče ledenikov Bossons in Tacconnaz) so letos odlične in po petih urah smo prišli do kočice. Preostali čas smo uživali na terasi in pili veliko tekočine, saj nas je čakal dolg dan.

Zajtrkovali smo ob pol dveh. V trdi temi smo se povzpeli do Arête Royal, severnega grebena Dôme de Goûter. Nekje na višini 4000 metrov nas je ujel prvi svit. Nadaljevali smo z vzponom na smučeh do bivaka Vallot. Kratek počitek in zadnjih 500 metrov vzpona po grebenu Bosses na vrh. Veter je bil ravno še na meji in po nekaj fotografijah na vrhu smo se hitro odpravili s smučmi navzdol. Prvih 200 metrov je bilo spihanih, nato se je pršič z vsakim zavojem poglobil. Spust je bil zahteven. Pod grozečimi seraki namreč ni počitka. Na uravnavi Grand Plateau smo imeli prvi postanek za pijačo. Zahtevno je bilo tudi nadaljnje smučanje; izbira smučine po še nezvoženem snegu in vijuganje med ledeniški razpokami sta terjala visoko mero zbranosti. Na La Jonction smo se ustavili in pojedli zadnje zaloge hrane. Z ledenika Bossons je sledilo še petnajst minut vzpona pod Aiguille du Midi ter smučanje in zadnji vzpon čez ledeniško moreno do postaje žičnice Plan de l'Aiguille. Tura je bila tako končana, čakal nas je le še spust z gondolo v Chamonix in obvezna pijača po zaključku ture. ◉

pripravljenost in aklimatizacija. Drugi dan, ki je najdaljši, se vzpnemo kar 1800 metrov in se spustimo 2300 metrov. Za dobro pripravo priporočam petnajst turnih smukov z višinsko razliko od 1000 do 1500 metrov, od tega vsaj pet na večjih višinah. Če ne obvladate vseh teh veščin, priporočam vzpon z gorskim vodnikom (vodniško razmerje: gorski vodnik in dva gosta).

Priprave in aklimatizacija

Vodniške agencije v Chamonixu za smuk z Monta Blanca ponujajo šestdnevne programe: štiri dni aklimatizacije in priprave v okoliških gorah ter dva dni za vzpon na očak.

Prvi dan po navadi smučamo z Grands Montets na ledenik Glacier d'Argentière

Najtežji treking v Evropi

Pot GR20

Korzika, Corsica ali Corse? Otok v Sredozemskem morju je znan po pestrosti in nekaterih značilnostih, med katerimi naj posebej omenim domačina Napoleona, vonj po makiji, kulinariko, dobra vina, korziški separatizem in za otoške razmere dokaj visoke gore. Napoleon je res najslavnejši Korzičan, manj pa je znano, da je bil pravi nacionalni junak Pascual Paoli, katerega slika visi v skoraj vsakem javnem prostoru. Paoli je v letih od 1755 do 1769 ohranjeval samostojnost Korzike, vse do poraza s Francozi pri Ponte Novu. Zanimivo je, da so tudi Angleži vladali otoku v letih od 1794 do 1796, a so ga nato zaradi neukrotljivih Korzičanov raje prepustili Francozom. Korzika od takrat predstavlja eno od 26 francoskih provinc in je ena njenih redkih pokrajin, ki je ohranila svoj jezik. To je mešanica italijanskega in francoskega jezika ter po vtisu bližja italijanščini. Seveda pa je vpliv Francije povzročil, da danes le še kakih 10 % domačinov govori prvotni jezik. Zgodovina otoka je burna zaradi pogostih menjav "lastnikov"; še vedno se čudimo korziškemu separatizmu, ki se je v zadnjih letih precej umiril. Korzičani so ugotovili, da so kljub vsemu neodvisni in da sami odločajo o svoji usodi. Sedanja Korzika je predvsem turistična dežela z najrazličnejšimi možnostmi preživljanja prostega časa.

Marko Kabaj

Nekaj geografskih podatkov

To je otok bujne sredozemske vegetacije z visokimi gorami na sredi, obdanimi s prostranimi ravninami. Meri 8.680 km² ali dobro tretjino Slovenije. Pomembna mesta so Bastia na severovzhodu, Calvi na severozahodu, markantni Bonifacio na jugu, glavno mesto Ajaccio na zahodni obali ter v centralnem delu univerzitetno mesto Corte, ki je bilo svoj čas glavno mesto otoka. Na otoku živi približno 250.000 prebivalcev, polovica je Korzičanov, ostali so priseljenci iz Francije in ostale Evrope. Dve tretjini površja zavzema hribovje z najvišjim vrhom Monte Cinto, 2706 m, in ostalimi dvajsetimi gorami s preko 2000 metri višine. Regionalni park, Parc Naturel

1 Razgled s prelaza Avertoli

Foto: Marko Kabaj

2 Jezero Lac de Nino, 1760 m

Foto: Marko Kabaj

1

Régional de la Corse, uspešno pomaga ohranjati prvobitnost narave. Tukajšnje gorske poti so svetovno znane in preplavljene s pohodniki. Dostopi na Korziko so možni s trajektnimi povezavami, vse bolj je razvit tudi letalski prevoz na letališča Bastia, Calvi, Ajaccio in Figari. Najbolj znana in obiskana je trekking pot GR20 (Grandes Randonnées 20), ocenjena kot najtežji trekking v Evropi. Zanj sem izvedel že leta 1995 in od takrat je bila misel nanjo nenehno prisotna, premleval sem jo in iskal možnosti, da se tudi sam preizkusim v teh gorah. Julija 2012 mi je to le uspelo.

Kako je bilo na poti

Pot sem začel v Calviju. Ker je avtobus peljal šele popoldne, sem se odločil za avtostop. Prvi voznik, ki mi je ustavil, me je, čeprav ni bil namenjen v Calenzano, zapeljal tja, na samo izhodišče GR20. Oddolžil sem se mu tako, da sva skupaj spila odlično kostonjevo pivo pietra. Tako sem začel prvo etapo poti; 1295 metrov vzpona, skupno dobrih sedem ur s postanki. Na poti so mi delali družbo martinčki, ki so švigali sem ter tja, in nizko grmičevje z značilno mešanico eteričnih vonjav. Še dobro, da je ob poti dovolj gorskih potokov, v katerih sem si brez zadržka gasil žejo in si nadomeščal

zaloge vode. Začetno hitenje se je spremenilo v enakomerno hojo. Razmišljanje o poti in morebitnih težavah so mi razblinili prvi pohodniki, ki so prihajali iz Conce, z juga poti, in jo tu zaključevali. Na cilju prve etape v koči Refuge d'Orto di u Piobbu, 1520 m, je bila večerja že praktično na mizah. Škotinji, ki sta prišli nekaj minut pred menoj, sta že sedeli za mizo, ves prostor je bil zaseden, jaz pa lačen dobre hrane, ki sem jo vonjal, a stola zame ni bilo. Čeprav predhodno nisem naročil večerje, so se me usmili; saj se za enega več vedno najdetja hrana in prostor. Oskrbnica mi je odredila mesto zraven skupine Francozov, miza pa je ponujala rdeče vino, ki sem si ga ročno natočil v kozarec. Nihče ni rekel besede, le pogledi so bili začudeni in kmalu sem ugotovil, da pijem vino nekoga drugega. Da bi popravil vtis, sem naročil pol litra domačega vina, kar je bilo sprejeto z odobravanjem. Tako sem že v prvi koči spoznal nekaj pravil, namreč večerjo je treba naročiti vnaprej, sedežni red je strogo določen, pijača pa ni vključena v večerjo. Prenočišče sem si izbral na prostoru za kampiranje, ki je v omejenem prostoru ob koči. Nisem nosil šotora, saj bi pri skoraj 14-kilogramskem nahrbtniku predstavljal preveč dodatne teže. Imel sem le podlogo in spalno vrečo za prenočevanje pod zvezdnim nebom.

Računal sem na lepo vreme in se na srečo nisem uštel. V vseh dvajsetih dneh je bilo le eno popoldne deževno, noči pa suhe in primerne za spanje na prostem. Razen mravelj neprijetnih obiskovalcev nisem imel ...

Ko sem potegnil črto dnevnih stroškov, ki so zajemali bivanje ob kočah ali v njih ter hrano in pijačo na poti, sem ugotovil, da ta trekking ne bo majhen finančni zalogaj. Pred zaključkom severnega dela poti do Vizzavone bo treba priti do kakšnega bankomata, kajti v kočah se plačuje izključno z gotovino. Naslednja etapa je postregla s težavnimi 8 kilometri poti in s 667 metri vzponov ter 917 metri spustov. Čeprav spanje ni bilo najboljšo, je bilo telo spočito, mišice brez krčev ali bolečin. Zaključek etape je bil neprijetno dolg in vroč spust v kotanjo, ki ji ni hotelo biti konca. Končno se je v dnu kotanje v gozdičku pokazala kočica Refuge de Carozzu, 1270 m.

Nevihita ob nepravem času

Tretji dan sem prišel v turistični Haut Asco, kjer je izhodišče za vzpon na najvišjo goro Monte Cinto. Poleg zavetišča Refuge d'Asco Stagnu je tudi hotel. Do sem se po cesti pripeljejo planinci in turisti, ki se želijo povzpeti na najvišjo goro otoka.

2

Naslednji dan sem si tudi sam rezerviral za vzpon nanjo. Ta ni tehnično zahteven, niti poseben presežek, razen za planince, ki radi zbirajo vzpone na najvišje gore. Nisem hitel z zgodnjim odhodom, tudi hodil sem ležerno, tako da me je presenetila popoldanska nevihta. Zaradi te nevihte, edine v vseh dneh na Korziki, sem se moral tik pred vrhom obrniti. Okoli mene so se podili oblaki, med nalivom so udarjale strele in grmenje je odmevalo po okolici. Strahu niti nisem občutil, sem pa karseda pohitel v dolino. Na spolzki skali mi je spodrsnilo, nagonsko sem se z roko oprijel druge skale, katere ostri rob se mi je zarezal v členek prstanca in sem tako staknil poškodbo prsta, ki sem jo zdravil naslednjih 14 dni. Naslednji dan sem začel s premočenim nahrbtnikom skupaj s prav takšno vsebino. Ustavil sem se na toplem soncu, počival in sušil mokre stvari. Etapo sta zaznamovala spust in vzpon ob klinih ter verigah, kar nekaterim predstavlja poseben izziv. Izkazalo se je, da to ni posebno zahtevno, je pa naporno. Granitne skale, ki so se posušile od naliva prejšnjega dne, so nudile dober oprijem čevljem, verige, ki jih uporabljajo namesto jeklenic, pa čvrst oprijem za roke. V primeru dežja in mokrih skal bi bile razmere verjetno težavne in potrebna večja mera previdnosti.

Sledila je lahkotna peta etapa s kopanjem v gorskem potoku. Dobro spočit sem se sedmi dan navsezgodaj, ko so prvi pohodniki zapuščali zavetišče Refuge de Ciottulu di i Mori, odločil za vzpon na Paglia Orba, 2525 m, po mnenju domačinov najlepšo goro Korzike. Vzpon je zahteven, saj razen kamnitih možicev ni ne oznak ne nobenega klina ali jeklenice. Vzpon na predgoro Paglie poteka skozi razčlenjeno grapo, kjer je potrebne nekaj plezalne spretnosti. Čvrsta skala prelivajočih se barv od zelenkaste do bakreno rdeče nudi dober oprijem, tako da je pravo veselje splezati na predvrh. Z njega pa je lep planinski sprehod na vrh, s katerega se odpre pogled na vse strani.

Pomembna je pot

Dnevne etape so bile dolge od štiri do osem ur hoje, s krajšimi ali daljšimi postanki v senci ali s kopanjem v kakšnem toplem gorskem potoku. Pri vseh fizičnih naporih na poti se je izkazalo, koliko pozitivne energije, volje, moči in zaupanja vase dobimo z aktivnostjo v naravi. Etape sem zaključeval z rutinskimi opravili, druženjem s pohodniki ob klepetu, spoznavanju, izmenjavi izkušenj in veselju ob pripovedovanju dogodivščin. Poseben dogodek so bile večerje, kjer oskrbniki koč določijo sedežni red, tako da nikoli

Opisana pot je razdeljena na GR20 sever in GR20 jug, ki ju skupaj sestavlja 15 dnevni etap. Dolžina znaša okoli 180 kilometrov, na njej pa se nabere približno 10.000 višinskih metrov vzponov in prav toliko spustov, kar zahteva dobro fizično pripravljenost in zanesljivost pri hoji. Plezalne izkušnje niso potrebne, čeprav so dobrodošle zaradi možnosti vzponov na številne vrhove ob poti. Zavedati se namreč moramo, da gore na Korziki niso zavarovane in označene tako kot v naših Alpah. Pot GR20 je dobro označena, prav tako druge pohodne poti. Izhodišče za GR20 je na severu v Calenzani ali na jugu v Conci. Za GR20 je pomembno naslednje: dobra fizična pripravljenost, načrt logistike potovanja, urejeno zavarovanje in dovolj finančnih sredstev, kajti Korzika je draga. Dnevni strošek je bil leta 2012 kar 40 do 50 EUR na dan.

1 Refuge de Tighjettu, 1683 m

Foto: Marko Kabaj

2 Gorski potok Foto: Marko Kabaj

nisem vedel, s kom bom sedel, kar daje druženju še poseben čar. Poleg piva pietra za žejo čez dan mi je ob večerji najbolj prijalo korziško črno vino. Po naporni hoji vino obnovi telo in požene kri po telesu. Oziroma kakor pravi ljudska modrost: "Črno vino je kri za romarje, pohodnike in planince." A seveda le v zmernih količinah, bi dodal sam.

V naslednjih dneh sem prespal ob jezeru Nino (Lac Nino, 1760 m), si ogledal sirarno kozjega sira na planšariji Bergerries de Vaccaghja, se nato spustil v dolino proti mestu Corte in prespal ob čudovitem gorskem tolmu s 50-metrskim "plavalnim bazenom". V Corte sem moral po finančno injekcijo, saj prej nikjer druge ob poti ni bilo možno dvigniti gotovine. GR20 sem nato nadaljeval še dve etapi naprej iz Campo Savaggio in se dan pred zaključkom severnega dela ponovno srečal z nekaterimi sopohodniki.

Nezgodna pred koncem

Za zaključek severnega dela poti me je čakal najprej vzpon na prelaz Crete de Muratellu, 2064 m, nato pa 1221 metrov spusta proti Vizzavoni. Predstavljal sem si pot ob krasnih angelskih kaskadah

(Cascades des Anglais) in se veselil ponovnega namakanja v gorskem potoku. Žal mi ni bilo dano uživati v kaskadah, ker sem pri spustu padel, zlomil karbonsko pohodno palico in si zapičil 5 centimetrov karbonskega vlakna v kolensko vez. Tako sem napol invalid prikolovratil v Vizzavono, se s pomočjo sopohodnikov prepeljal z gasilskim rešilnim avtomobilom v Corte na urgenco, nato pa kar z avtostopom v bolnišnico v Bastio, kjer so mi operacijsko odstranili odlomljen del karbonskega vlakna. Nisem mogel mirovati in sem se že dan po operaciji z vlakom odpeljal iz Bastie v Vizzavono ter tretji dan po poškodbi ponovno stopil na GR20.

V nadaljevanju sem naredil še tri etape po južnem delu GR20 in se ponovno srečal z dvema Ircema, s katerima sem se videval in družil že od drugega dne poti. Po GR20 sem v nadaljevanju prišel do prelaza Laparo, 1525 m, in se spustil proti morju po poti Od morja do morja – centralni del (Mare a Mare Centre) do zavetišča v Catastaghju. Tukaj sem jedel najboljšo korziško enolončnico v teh dvajsetih dneh. Ta dan sem hodil 11 ur in sem bil ob svojem dnevnem rekordu

seveda pri koncu z močmi. Naredil sem še dve etapi do Ghisonaccie, ki leži ob morju, se zadnji dan pred odhodom domov zapeljal z avtobusom v Bastijo, še enkrat obiskal bolnišnico Centre Hospitalier de Bastia in tako zaključil svojo korziško avanturo.

Zaključek

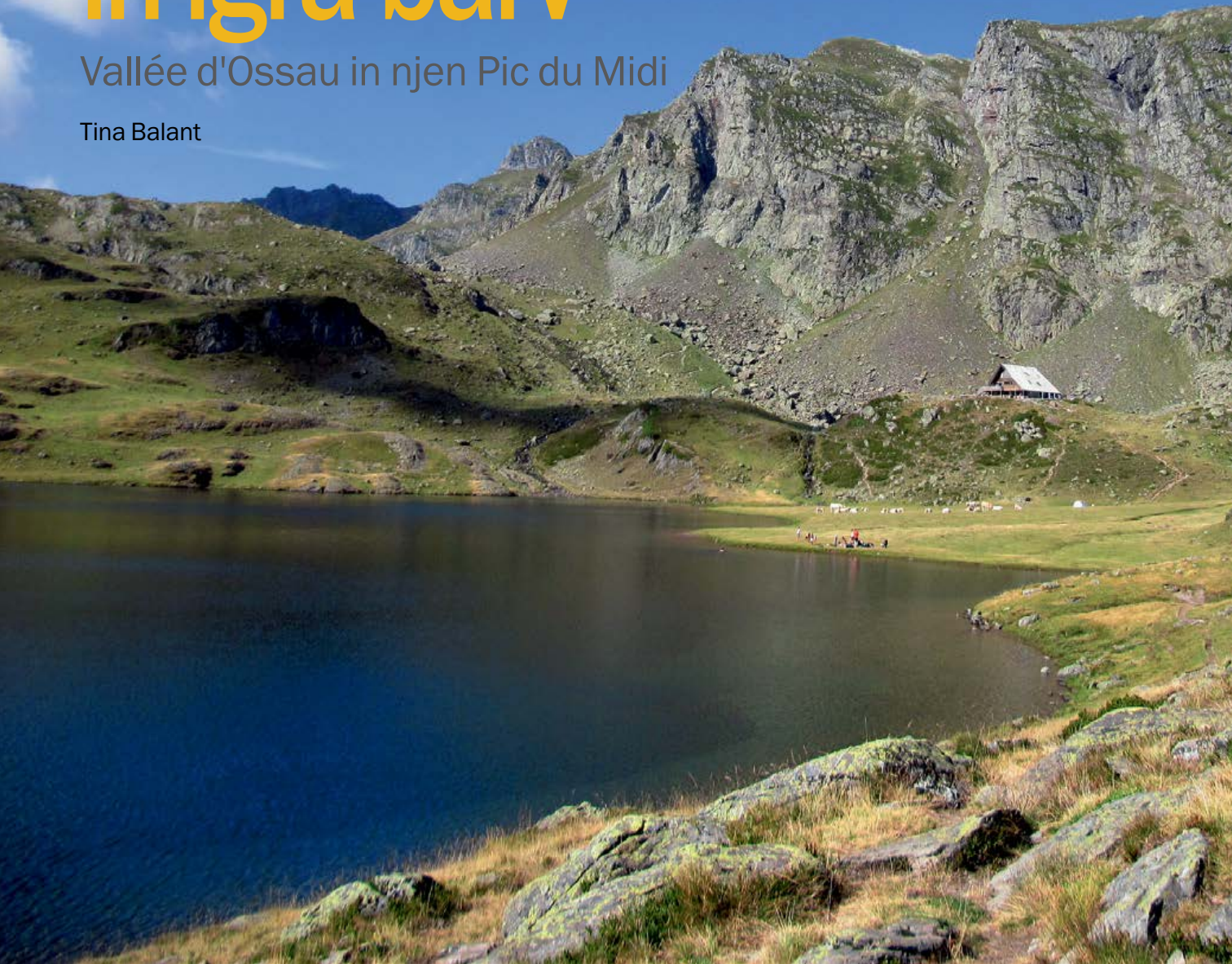
Z opravljeno potjo sem zadovoljen, čeprav nisem v celoti prehodil GR20. Izkazalo se je, da ni toliko pomemben končni cilj, ampak – kot je rekel že Nejc Zaplotnik – sama pot, dogodki in doživetja na njej. Lepota se ne skriva nujno le v cilju, a seveda je tudi cilj pomemben in zaželen. Na koncu ostanejo spomini v srcu, v glavi ali v zapiskih ...

Na Korziki je še mnogo prav tako zanimivih gorskih poti, sicer manj obljudenih, a tudi manj napornih, na primer Od morja do morja (Mare a Mare) – različne variante, Morje in hribi (Mare e Monti) – različne variante. Te poti so krajše, primerne za nekajdnevno pohajkovanje po gorah, da razbijejo počitniško enoličje, ko imamo dovolj poležavanja na plažah ali izletov iz kraja v kraj. Ob priložnosti se bom vrnil, da prehodim še kakšno od teh poti. 📍

Pirenejska prostranstva in igra barv

Vallée d'Ossau in njen Pic du Midi

Tina Balant

Med pripravi na *camino*¹ v letu 2012 sem si želela prečiti Pireneje bližje njihovim dvatisočakom in sem iskala prehod, dostopen običajnim planincem in romarjem v srednjeveški obleki (tj. meni) ter ležeč bolj vzhodno od klasičnih Col de Lepoeder na Camino Francés in Col du Somport na Camino Aragonés. Brskanje po francoskih spletnih straneh me je pripeljalo do takrat

ravno na novo speljane in markirane romarske poti GR108² Voie d'Ossau, ki poteka po dolini Vallée d'Ossau,³ preden se preko prelaza s pomenljivim imenom Col des Moines (Prelaz menihov) prevesi v Španijo. Ko sem svojo odločitev omenila župniku v kraju Arudy čisto na začetku Vallée d'Ossau, je vzdiknil:

"Mon Dieu, Jésus, Marie!"⁴ in nejeverno zmajal z glavo.

Romarji, izobčenci in Aramisov grad

Prva polovica doline je široka in skoraj ravna, tu so posejane vse razen ene vasi, zgornja polovica pa je ozka, strma in poraščena z gostimi gozdovi. Dolina je bila poseljena vsaj od rimskih časov, večina kamnitih hiš z značilno zvončasto streho in lepimi okrašenimi prekladami, ki ponosno oznanjajo leto gradnje, graditelja in hišne zgodbe,

¹ *Camino* v španščini pomeni pot, v zadnjih letih pa je s širjenjem priljubljenosti romarskega Camino Francés dobil tudi ožji pomen romarske poti; tako tudi tu.

² GR je oznaka francoske planinske zveze za *grande randonnée*, pohodno pot na dolge razdalje, ki poteka preko več departmajev.

³ Poimenovanje Ossau prihaja po eni razlagi iz španske (*oso*) ali francoske (*ours*) besede za medveda, po drugi pa od imena reke Ourse.

⁴ "Moj Bog, Jezus, Marija!"

Jezero Gentan, nad njim koča Réfuge d'Ayous
Foto: Tina Balant

pa je iz 17. ali 18. stoletja. Nasproti največjega kraja v dolini, Laruns, stoji grad Espalunge, kjer se je Karlu d'Aramitz in njegovi ženi Katarini v začetku 17. stoletja rodil Henrik, ki je kasneje v Dumasovem romanu zaslovel kot mušketir Aramis. Ostalo je tudi nekaj sledi romarjev, npr. skeleti kakih trideset oseb, najdenih leta 1968 v enem od zgornjih nadstropij stolpa cerkve sv. Jakoba v vasici Béost, ki po popularnem

prepričanju veljajo za romarje, ki so leta 1602 tu umrli za kugo in so jih zazidali, da bi preprečili njeno širjenje. Višje, kjer se zožena dolina razcepi na dva kraka, je v kraju Gabas od leta 1121 do francoskih verskih vojn v 16. stoletju stal romarski hospic, od katerega se je ohranila kapelica, še više v levem kraku doline pa je še moč prepoznati razvaline zavetišča za romarje, imenovano La Casa de Brousset, ki ga je v 17. stoletju dala postaviti skupnost Larunsa.

Skoraj bi ostala brez postelje

Nad vso Vallée d'Ossau kraljuje mogočen vrh Pic du Midi d'Ossau,⁵ mene pa je posebej pritegnil njen desni zgornji krak, Vallée Bioux, ki se s Col des Moines povzpne na 2169 metrov, nato pa spusti na Col de Somport, 1632 m, in pridruži Camino Aragonés. V bližini prelaza, nekoliko stran od romarske poti, a na znani in zelo obiskani planinski poti GR10, ki preči celotne Pireneje po francoski strani, stoji koča Réfuge d'Ayous, pod njo pa se razprostira eno izmed večjih jezer Ayous, jezero Gentan, v katerem se ogleduje Pic du Midi. Fotografije na medmrežju so prekrasne in takoj sem vedela, da to moram doživeti. Ker je koča tako priljubljena, je zelo priporočljiva rezervacija, za kar sem se potrudila štiri dni prej in imela neverjetno srečo. Ko je že skoraj kazalo, da je koča čisto polna, je oskrbnik le našel še zadnje prosto ležišče. Tako sem bila vesela, da me niti ni preveč motilo, da se je naslednji dan dolina zagrnila v nizke oblake in občasen pršec, ki so vztrajali vse do zadnjega vzpona do koče Ayous.

Iz oblačnega morja na bleščeče sonce

Noč pred tem sem spala v koči CAF⁶ pri Gabasu. Jutro ni bilo nič kaj obetavno, nizki sivi oblaki, iz katerih je sem in tja pršilo, so se vlekli prav med vrhovi smrek. Ovinkasta cesta po ozki Vallée Bioux v zgodnjem jutru še ni bila preveč prometna, držala pa sem se tudi njene bolj pregledne desne strani. Kjer se je dolina končno odprla, je bil še nekaj let nazaj kamp, zdaj pa tu tovarnjaki odlagajo črede ovac, ki jih pastirji in pastirski psi *patous* ženejo v planine, in se pasejo dolgoroge krave. Malo više je veliko in zasedeno parkirišče s stranišči, asfaltna cesta pa se prelevi v za promet

zaprti gozdno cesto ob umetnem jezeru Bioux-Artigues. Poleti ob njem stoji majhen kiosk s prigrizki in pijačo. Na koncu jezera pot prečka most, se še kratek čas vije po gozdu, prečka še en most in doseže širšo travnato kotanjo, ki je bila tokrat zavita v gosto meglo, iz katere se je slišalo cingljanje zvoncev. Tej kotanji sledi romarska pot. Jaz pa sem se zagrizla v strm desni breg, po katerem se v ključih vzpenja GR10, in čez čas prisopihala do prvega pašnika, kjer so se med oblaki za kratek čas pokazali skalni vršički in nad njimi modrina. Zgoraj je jasno! Za prvi pravi razgled se je bilo treba povzpeti še med zadnjimi drevesi na naslednjo stopnjo, kjer so se oblaki spremenili v potujoče meglice. Nad njih se je dvignil bleščeče obsijani Pic du Midi d'Ossau. Oooh! Nekaj časa sem ga samo gledala, nato pa le segla po fotoaparatu in ga ovekovečila. Mimoidočega očka sem prosila, naj naju slika tudi skupaj, kar mu je ravno še uspelo, preden se je vrh zakril v meglice, ki so se hitro dvigovale iz kotanje z zvonci. A nad nami je bila modrina in naprej po poti nobena meglica ni mogla več preprečiti občudovanja. Kmalu sem prestopila naslednji travnati prag, za katerim leži najnižje od jezer Ayous, jezero Roumassot, 1845 m, od koder pogled prvič zaobjame visokogorske širjave okoli Pica. Seveda se je bilo treba spustiti do jezera in vanj pomočiti prste. Ob žuborečem potočku pot premaga naslednji prag, od koder se odpre razgled na kočo in pod njo na dve jezери, manjše Miey in precej veliko Gentau, 1947 m, katerega bregove so počasi začeli polniti planinci; nekaj se jih je v njem tudi okopalo. Še vzpon nad jezerom in že sem bila pri koči Réfuge d'Ayous, 1982 m, ki s svojo lego res kraljuje nad pokrajino in jezerom Ayous, v katerem se ogleduje Pic du Midi. Pri koči sta pipa s prečiščeno vodo in zunanje stranišče, čez dan se da dobiti pijačo, prigrizke in informacije, sicer pa je notranjost zaprta, ker jo vsak dan oskrbnika z malo četico pomočnikov temeljito počistita. Pridružila sem se planincem na klopcah na terasi pred vhodom in si privoščila počitek. A dan je bil še v polnem zagonu in vleklo me je više. Pozanimala sem se, kje se od GR10 odcepi steza na bližnji vrh, nahrbtnik prislonila v kot pod streho koče in kmalu grizla kolena po precej obrabljeni GR10 na Col d'Ayous, 2185 m. Tu se na desno odcepi neoznačena steza, ki po levi strani grebena vodi na Pic d'Ayous, 2288 m, precej neopazen vršič

⁵ V slovenščino bi ga morda lahko prevedli kot Osojsko poldne.

⁶ CAF (Club Alpin Français), Francoska planinska zveza.

s prečudovitim razgledom na vrhove, planjave in ta dan v oblake zavite doline vse naokoli. Nad njim se na vzhodu veličastno vzpenja odprti gobec Pic du Midi d'Ossauja. Najprej sem se vrtela okoli osi in občudovala poglede, nato pa se namestila na skalnati sedež in uživala v toplem sončku.

Po kaki urici "martinčkanja" sem se spustila nazaj do koč, malo raziskala njeno okolico, pozdravila konjičke in opazovala planince, ki so prisopihali do nje. Veliko je bilo družinic, ki so prišle na enodnevni izlet, za njimi so prišli pohodniki po GR10, ki so tu prespali; ne samo v koči, do večera je na zelenicah ob jezeru zraslo kar štiriindvajset šotorčkov. Ob enega je bil privezan tudi prijazen in trdoživ osliček, ki je lastnikoma z izrednim pogumom sledil po gruščnatih in skalnatih poteh okoli Pic du Midija.

Večerni spektakel

Okoli petih so se odprla vrata koč, nastanitev skoraj petdesetih planincev je potekala kot dobro naoljen tekoči

Večerno spogledovanje vrha Pic du Midi d'Ossau v jezeru Gentau

Foto: Tina Balant

Cagots

Cagots so se v severnem delu Pirenejev med Lourdom in Atlantskim oceanom imenovali lokalni posebneži, mentalno zaostali ali iznakaženi prebivalci, ki so živeli skupaj z družinami in bili upodobljeni na portalih ali okenskih okvirjih. Tako so rekli tudi preživelim, obolelim v velikih kužnih epidemijah, ki so bili zaradi strahu prebivalstva pred okužbo potisnjeni v kočice na robove vasi. Imeli so svoje lastne vodnjake in vhode v cerkve in jim je bilo pod smrtno kaznijo prepovedano se poročati izven njihovega "stanu".

trak. V predprostoru smo pustili palice in čevlje ter se preobuli v pripravljene natikače. Iz nahrbtnikov smo vzeli le najnujnejše, vsebino dali v košarico, nahrbtnike pa pustili v predalčni omari v naslednjem prostoru. Uredili smo še formalnosti, nato so nam pokazali ležišča. Moje je bilo v majhni podstrešni sobici, ki gleda proti Pic d'Ayousu. Koča je bila polna do zadnjega kotička, pa še

je prišel kakšen nenapovedan "padalec", ki so ga namestili na *jogi* na hodniku. Ob sedmih se je začela večerja v dveh izmenah, vegetarijanci smo dobili lečno juho, makarone z zelenjavno omako in jajčkom na oko, kos kruha, obvezen sirček ter kompot, zraven pa vodo in vino. Precej luksuzno za gorsko koč. Po večerji se nas je večina udobno namestila na klopce in skal'ce pred koč, pripravljeni smo bili na večerni spektakel, po katerem je Réfuge d'Ayous najbolj znan. Nežen vetrc je občasno skuštral jezersko površino, kljub temu pa smo bili deležni prelepega pogleda na Pic du Midi, ki se je ovijal v toplo barvno paletu zahajajočega sonca, medtem ko se je ogledoval na vodni gladini. Navdušene komentarje so spremljali kliki fotoaparatorov in telefonov, sonce je še prehitro zašlo in gora se je odela v sivino. Odpravili smo se spat, a se nikakor nisem mogla potopiti v sen. Poslušala sem, kdaj se bodo tudi ostali razvrstili po sobah, pa ni bilo slišati drugega kot oddaljeno klepetanje. Ker spanca ni bilo, sem šla na kratek sprehod in odkrila, kaj zadržuje vse na terasi. Vzšla je polna luna in steno Pic du Midija ovila v srebrnino, ki je odsevala v jezeru! Po takem mističnem prizoru ni bilo več težko zatisniti oči. ◉

Dežela mulatjer

Santo Antão,
eden od Zelenortskih otokov

Andrej Stritar

Zjutraj sva v mestu Mindelo odhitela v pristanišče in ob osmih odplula s trajektom. Po uri zibanja čez 14 kilometrov širok preliv sva pristala na otoku Santo Antão. Sledilo je krajše pogajanje, nato pa naju je taksi odpeljal v breg in že čez slabo uro sva se znašla 1200 metrov visoko v majhnem, zelenem kraterju ugaslega vulkana. Začelo se je najino navdušujoče spoznavanje neverjetno speljanih mulatjer po slikovito razgibanem vulkanskem otoku.

Popolno nasprotje

Pol ure sva se potila do roba kraterja, potem pa se nama je odprl pogled navzdol na drzno speljane ovinke mulatjere, vklesane v skorajda navpično steno. Kot očarana sva uživala vsak korak spusta v zgornji del slikovite doline Riberia de Paul. Daleč spodaj je bilo morje, nad dolino so v nebo štrleli ostri vulkanski roglji, čeznje so se slikovito vlekli kopasti oblaki, k pravljici vsega skupaj pa je prispevalo bujno tropsko rastlinje. Bolj kot sva se spuščala, več je bilo skromnih balkončkov z obdelano zemljo v strmih pobočjih ob mulatjeri. Očitno so, vsaj nekoč, morali iz vsake krpice zemlje iztržiti kar največ. Tokrat je bilo vendarle kar precej teh vrčičkov zanemarnjenih. Šele nižje, na večjih

zaplatah zemlje, je bilo videti delo sodobnih pridnih rok. Do zgornjih vasi je od spodaj speljana cesta, zato je bilo tam konec romantičnega pohajkovanja – danes se domačini pač raje peljejo z *aluguerji* (kolektivnimi taksiji), kot pa da bi hodili peš. Z upadajočo višino je bilo vedno več zelenja, okoli naju so se bohotili pisani cvetovi, pohajkovanja skozi gorske vasice pa so tako ali tako eden od velikih čarov popotovanj. Dober kilometer sva zdržala po asfaltu, ko se je na desni pokazala solidna steza, ki je vodila v bližnje dno doline do potoka. "Pojdiva tu, saj to je verjetno tista pot, ki je vrisana na zemljevidu in ki po drugi strani doline pripelje dol do morja. Bova že nekako našla prehode!" sva se hitro strinjala in jo mahnila dol.

Drzne serpentine čez nepreohodno pobočje v dolino Ribeira de Paul
Foto: Andrej Stritar

V nekaj minutah sva bila pri skromnem potočku, potka pa je na drugi strani temeljito usahnila. Nič več ni bilo dobro shojena mulatjera, pač pa se je v drugi breg razcepilo več ožjih stezic. Hodila sva skozi gost gozd, ni bilo več videti, kot da sva v naseljeni pokrajini med vasmi, kakor je to bilo le malo višje v dolini.

Čez deset minut sva pred sabo zagledala kamnite stavbe, še najbolj podobne zapuščenim ruševinam. Ko sva se približala, sva spoznala, da je to bivališče očitno zelo revnih prebivalcev. Pred vrati skromne hišice, kjer bi se moral skloniti, če bi hotel vstopiti, sva ustrašila gospodinjo, ki je na kamniti ograji brisala pravkar oprano posodo. Videti je bila skrajno presenečena, kaj počneta dva tujca, obložena z velikima nahrbtnikoma, v tem odmaknjem kotu doline v njeni revščini. Ker ne znava kreolsko, se nismo mogli kaj dosti pogovarjati, le z rokami nama je dala vedeti, da naj kar nadaljujemo v najini smeri. Kar prav ji je

bilo, da sva hitro nadaljevala in zapustila njeno skromno bivališče.

Stezičica je izginila, znašla sva se ob ozkem vodnem kanalu in napredovala po njem. Očitno je bilo, da zelo redko kdo hodi tod, saj sva se morala kar naprej prebijati skozi bujno zelenje. Šlo je počasi. Upala sva, da se slej ko prej prebijeva do naslednjega zaselka, od koder bo potem spet bolje shojeno. In res, že čez nekaj sto metrov sva zaslišala glasno glasbo in lajež. Domači kuža je prizadevno čuval lepo pobarvano in urejeno hišo, iz katere so zveneale melodije. Ko laježa le ni hotelo biti konec, je ven prišel tudi domačin – postaven mladenič s prižganim prenosnim računalnikom v roki. Očitno sva ga zmotila pri deskanju po spletu ali kakem drugem sodobnem početju.

Kakšno nasprotje! Le nekaj sto metrov prej sva bila v skrajno revnem kotičku, kjer nama je bilo nerodno, da prihajava iz nekega drugega, bogatega sveta. Tu pa sva iz tropskega zelenja prišla do "izpostave" tega našega sodobnega sveta. Tam so naju obdajale črne misli o krivični razporeditvi bogastva in o kruti usodi, ki nekatere sili v težko življenje, tu pa sva se lahko prepustila razmišljanjem o tem, kako naša sodobna družba nezadržno prodira v prav vse kotičke, tudi sem, v samotni zaselek odmaknjene doline na majhnem otoku Santo Antão nekje sredi Atlantika v državi, za katero verjetno več kot pol ljudi sploh ne ve – na Zelenortskih otokih.

Brez vode in brez ceste

Dobre tri ure sva potrebovala za vzpon po zelo udobni mulatjeri iz Ribeire das Patas do roba prostrane planote Borderia de Norte. Mulatjera je mojstrsko vklesana v strmo steno, čez katero bi brez nje moral kar pošteno poplezati. Nisva vedela, kdo in kdaj je dal izdelati to gradbeno mojstrovino. Nekoliko sva le razumela, zakaj: prebivalci planote so s to potjo dobili najhitrejši dostop do normalnega sveta. No ja, danes je tam spodaj res speljana cesta in si v dobre pol ure v najživahnejšem mestu otoka. V času izdelave mulatjere pa je bila tudi ta dolina zgolj nekoliko manj odmaknjen kotiček otoka, iz katerega si moral naprej peš po verjetno zelo podobni mulatjeri.

Planoto sva potem prečila pod vmesnim vrhom, na katerem pa stoji – kmetija! 1500 metrov nad morjem, nekaj ur hoje od najbližje ceste, tristo višinskih metrov nad najbližjim izvirom vode (!)

živijo ljudje! Videti je, da je nekaj koz njihovo glavno premoženje, saj v tem skorajda puščavskem okolju raste kaj malo koristnega.

Le kaj jih je gnalo tja gor, le kako jim uspeva preživeti tako visoko in daleč od sodobnega sveta?

Mulatjera nad Atlantikom

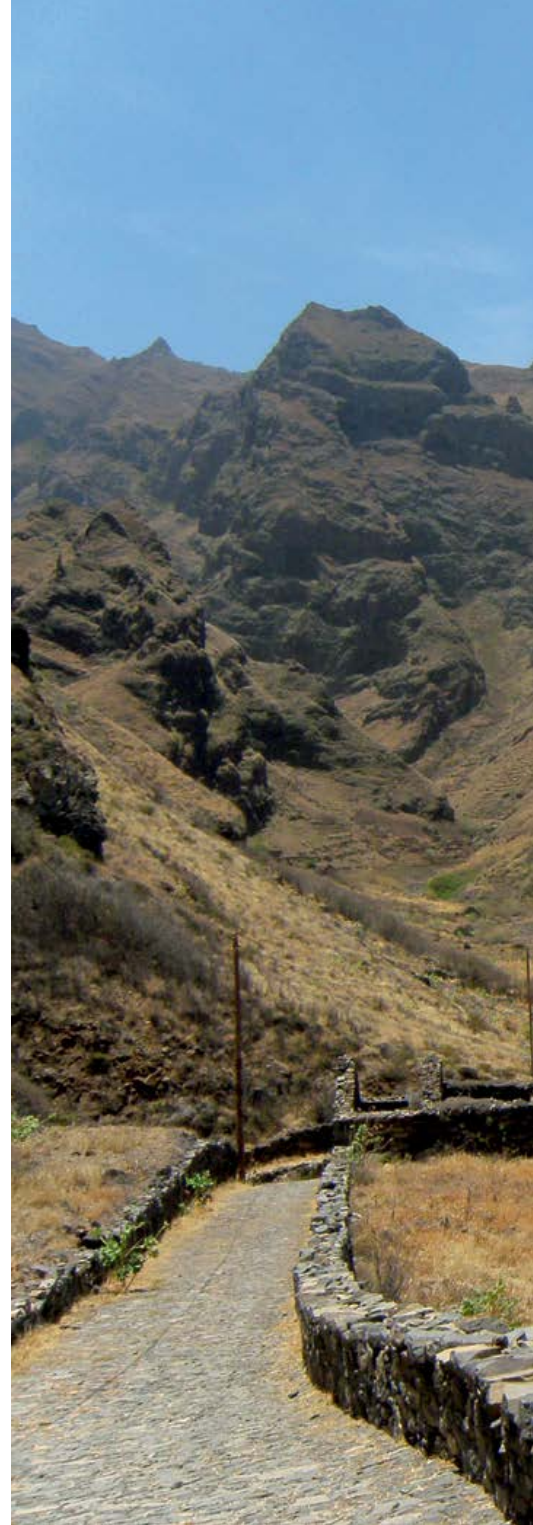
Kdor se poda na pohajkovanje po mulatjerah Santo Antão, mora prehoditi tudi skoraj dvajset kilometrov dolgo pot od kraja Ponta di Sol do Cruzinhe. Speljana je vzdolž severne obale otoka tik nad morjem. Ker je vulkanska obala tam zelo strma, je treba večino časa gor in dol. Skorajda tisoč metrov vzpona in sestopa se nabere, preden pridemo do cilja.

Prvih nekaj kilometrov poti je razširjenih v ozko cesto, ki se konča v vasi Fontainhas, enem od zaščitnih znakov celotne države. Hiše so postavili sredi strmega pobočja na ostrem skalnem grebenu. Ko jih od daleč zagledaš, ti zastane dih: kot bi pisane hiške postavili nekam na Zlatorogove police sredi Triglavске stene. Gorski greben nad vasico je visok nekaj nad 800 metrov, torej stena res ni dosti nižja od Triglavске!

Od Fontainhas naprej ni več ceste, ni več vozil, smo v drugem svetu. Mulatjera je ves čas zelo solidno grajena, tlakovana, ob njej je slab meter visoka kamnita ograja, tako da se ni česa bati. Oko se pase ob pogledih na večno valujoči ocean spodaj, do katerega lahko prideš le na nekaj mestih. Pred vsakim naslednjim robom nestrpnost čakaš, kaj boš zagledal v nadaljevanju. In vsakič ti malo zapre sapo, kajti domišljija ti vnaprej ne more pričarati tistega, kar potem vidiš.

V naslednji vasi Corvo so se potrudili in ograjo ob mulatjeri pobarvali z belo. S tem so naredili pogled na svoje naselje še izrazitejši, saj mu cikcaki ovinkov mulatjere med hišami dajejo poseben čar. Slabo uro naprej v Forminguinhasu imajo celo šolo. Življenje pač teče tudi tu tako kot povsod drugod, le da se tu otroci namesto z avtom zberejo iz okoliških zaselkov peš po mulatjerah.

V tretji vasi je bilo življenje vendarle pretežko. Samo še podrte hiše pričajo, da so tudi tam nekoč živeli ljudje. Sklepala sva, da jih je najverjetneje pregnalo pomanjkanje vode. Ob drugih vasicah so bile struge, kjer se je skromno pretakalo nekaj tekočine, tu pa ni bilo videti ničesar takega. Brez vode se pač živeti ne da.

Po petih urah tega pravljicega potepanja je postala obala vendarle nekoliko manj strma in spet sva se znašla na cesti. Zadnja ura po njej je bil še najmanj prijetni del potepa, saj so naju prejšnje štiri preveč razvadile.

Zelenortski otoki za hribovce

Na hribovske zanimivosti Zelenortskih otokov me je pred tremi leti opozoril sin. Po vrnitvi s potepanja mi je vztrajno razlagal, da bo otok Santo Antão pravi cilj zame in za ženo, da tja preprosto morava iti. In tako sva za pomladanski premor od napornih

Od Ponta di Sol do Cruzinhe je speljanih 20 kilometrov slikovite mulatjere nad razpenjenim Atlantikom. Foto: Andrej Stritar

delovnih tednov po vztrajni in dolgi zimi izbrala desetdnevni dopust v tej topli državi. Sinova prigovarjanja so bila popolnoma upravičena, sedaj sva tudi midva navdušena in bi najraje šla tja še enkrat.

Zelenortske otoki, kot jim rečemo po slovensko, oziroma Cabo Verde, kot jim pravijo domačini, so samostojna država v Atlantiku okoli 600 kilometrov

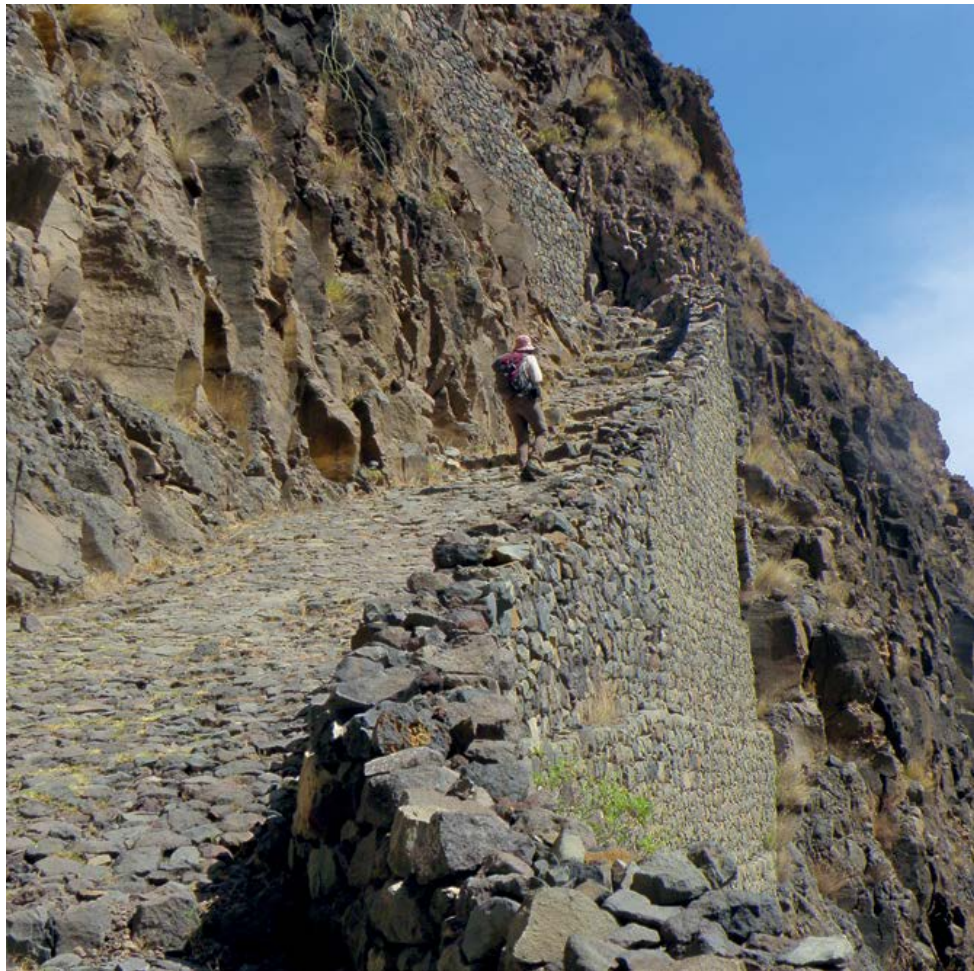
zahodno od Afrike. Sestoji iz desetih večjih otokov površine okoli 4000 km². Na njih živi okoli pol milijona prebivalcev. Do odkritja v petnajstem stoletju so bili nenaseljeni, kasneje pa so bili dolgo portugalska kolonija. Večina prebivalstva je črnega, saj so tam mimo vodile trgovske poti s sužnji iz Afrike v Ameriko. Zanimivo, da na te otoke sredi oceana pade zelo malo padavin, komaj četrta metra na leto, kar je le malo več kot v puščavah. Zato je večina otokov pustih, brez obilnega zelenja. Večina jih je tudi brez večjih vzpetin, tako da prazna kamnita pokrajina

vulkanskega izvora še najbolj spominja na Luno.

Čudovite peščene plaže in zelo prijetna klima (vse leto med 23 in 29 stopinj) so v zadnjem desetletju omogočile razmah turizma. Na otokih Sal in Boa Vista so zgradili nekaj večjih hotelskih naselij, kjer imajo gostje iz Evrope na razpolago popolno sodobno udobje. Več deset letal dnevno prevažata nas Evropejce tja na sproščene počitnice. To se pozna tudi celotni državi, saj je standard prebivalcev videti kar spodoben, cene tudi za vsakdanje stroške pa se že bližajo evropskim.

Dva otoka pa nista tako hribovsko dolgočasna. Na Fogu se dviga najvišja gora arhipelaga, več kot 2800 metrov visok ugasli vulkan. Tega, žal, nisva imela časa obiskati. Še bolj razgiban je Santo Antão, kjer najvišja točka sega nekaj čez 1900 metrov. Toda celotni otok (malo manj kot 800 km²) je prepreden s številnimi *riberiami* (dolinami), nad katerimi v nebo štrlijo ostri vulkanski grebeni. Najbolj razgibana je severovzhodna stran, kjer pade tudi največ padavin. Zato je tam precej zelenja in daleč v zgornje dele dolin vse tja do grebenov so posejane vasice ali kmetije. Ves ta splet grebenov in dolin je prepreden z zelo solidno izdelanimi in vzdrževanimi mulatjerami. Menda jih je okoli 400 kilometrov. Ceste jih le počasi izpodrivajo. Kaže, da jih tujci, pohodniki, le počasi odkrivamo, saj sva srečala le malo sorodnih duš. Toda čeprav običajno vdor radovednih tujcev v neko deželo ni nekaj zelo koristnega, bi morda v tem primeru to vendarle koristilo. Morda bi preprečilo, da bi stoletja grajene mulatjere propadle zaradi vdora našega današnjega "normalnega" sveta. ◉

Gradnja mulatjer v strma pobočja ni bila lahka. Foto: Andrej Stritar

informacije

Santo Antão in Zelenortski otoki

Kako tja: Otok Santo Antão nima letališča, zato je treba nanj s trajektom s sosednjega otoka São Vicente. Trajekti zanesljivo vozijo nekajkrat na dan, vozovnica stane okoli 8 EUR.

Najcenejše čarterske polete z večjih evropskih letališč je možno dobiti na otoku Sal ali Boa Vista. Za karto iz Münchna sva dala 550 EUR. Toda ker naprej do São Vicente ni enostavno priti (trajektov ni, poleti pa niso vsak dan in so dragi – še 300 EUR!), je bolje poiskati direktni polet iz Evrope na São Vicente, a teh ni veliko. Portugalska družba leti tja enkrat tedensko iz Lizbone, kamor te lahko prepelejo iz Benetk. Tak polet stane od 700 EUR naprej.

Prenočišča: Koč seveda ni. Hoteli ali *residencias* v večjih krajih stanejo od 30 EUR za sobo za dva z zajtrkom. Večerja v restavraciji stane okoli 10 EUR. Najcenejše so okusne ribje jedi. V trgovinah se dobi skorajda vse, kar potrebuje pohodnik. Vedno več je tudi podjetnih domačinov v bolj oddaljenih vaseh, kjer lahko prenočite in dobite večerjo.

Prevozi po otoku: Domačini se med kraji prevažajo z *aluguerji*, tj. kombiji ali poltovornjaki, ki odpeljejo, ko so polni. Ti so zelo poceni. Če nimamo veliko časa, vedno lahko najamemo tak *aluguer* samo zase. Za prevoz skorajda kamorkoli na otok bomo odšteli 20 EUR, če želimo, da nas taksist pride po turi tudi iskat, pa dvakrat toliko.

Drobnarije: Večjih nadlog skorajda ni: klima je zelo ugodna, tako da ne potrebujemo ne jopice ne vetrovke, komajda srajco z dolgimi rokavi. Priporočam pohodne čevlje, čeprav po mulatjerah vidiš domačine tudi kar v japonkah. Muh ali drugega mrčesa nisva opazila, klopotov tudi ne, menda ni ne kač ne kakih drugih nadležnih zveri. Ne pozabite na klobuk in kremo za sončenje – tam se jo težko dobi, ker so domačini že od rojstva črni!

Vodene ture: Kdor si želi udobja, lahko kupi tudi v celoti organizirano in vodeno turo. Zanje je najbolje pobrskat po spletu. Cene so seveda prirejene tujcem, zagotovo višje od 100 EUR na dan.

Pohodniški vodniki: Prek Amazona mi je uspelo dobiti nemški pohodniški vodniček. Menda obstaja podroben vodnik v portugalsščini, a je že več let razprodan. Nekaj opisov trekingov je v Bratovem turističnem vodniku. Lonely Planet za Zelenortske otoke je zelo skromen in skoraj neuporaben.

Zemljevidi: Prek spleta ali pa v mestu Mindelo na otoku São Vicente je možno kupiti odlične zemljevid otoka Santo Antão v merilu 1 : 50.000. Na njem so skrbno vrisane in tudi na kratko opisane vse pohodniške poti.

Božansko doživetje

Lobuche East Peak, 6119 m

Jana Vogelник Kranjc

"Oh, kako bom pa prišla gor? Je to Lobuche East?" je bila prva misel, ko sem zagledala zasneženi šesttisočak v daljavi. Nisem alpinistka, imam le kup gorniških izkušenj in veliko željo priti na vrh. Bom zmogla pri svojih šestdesetih letih? Misli so mi švigale po glavi z vso hitrostjo in prvi hip so bile prežete s strahospoštovanjem do visoke gore. Na prvi pogled me je očaral, tale Lobuche East, pogledovala sem ga nekaj dni, se z njim pogovarjala, spoprijateljila. Tolažila me je misel, da sem v družbi dobrih vodnikov in drugih izkušenih planincev oziroma alpinistov, s katerimi sem bila na trekingu po poteh okrog Everesta v Himalaji novembra 2013. Klemen Volontar, gorski vodnik in organizator potovanja, je bil na vrhu že nekajkrat, izkušen je in strokovno podkovan. Vedela sem, da bo optimalno poskrbel za uspešen vzpon. Tako so moje noči na trekingu postale spet "nezavestne".

Iz Lukle do vznožja gore

Lobuche East Peak, 6119 m, je vrh v družbi himalajskih mogočnejšev na območju Everesta, v družbi osemtisočakov, kakršni so Everest, Lotse, Nuptse, Makalu, malo dlje Čo Oju ... Vzpenja

se nad zaselkom Lobuche, kjer se stiska več *lodgev*, mi smo jim rekli kar planinski domovi ali gorske kočice. Mimo vodi pot, ki pripelje do baze Everesta in tudi na Kala Pathar, priljubljen vrh pohodnikov v tem delu Himalaje. Bil je

tudi eden od naših ciljev pred vzponom na Lobuche East.

Ker ima Lobuche East kar spoštljivo višino, je nujna primerna aklimatizacija. Na poti smo bili že več kakor teden dni. Začeli smo v Lukli, približno na višini našega Triglava. Lukla je znano izhodišče in še bolj adrenalinsko letališče za vse pohodnike, ki se odpravljajo spoznavati magični svet Everesta. Dan za dnem smo počasi pridobivali višino tja do 5600 metrov in malo čez. Dva dni smo preživel v Namche Bazarju, turističnem mestecu na okrog 3400 metrih. Po devetih dneh počasne hoje smo bili že kar lepo aklimatizirani. Pri tem sem si pomagala tudi z znanjem in izkušnjami, ki sem jih pridobila na prejšnjih trekingih in vzponih na visoke gore. Moj recept je bil piti veliko tekočine, uživati

Priprave na vzpon v bazi na višini 5300 metrov Foto: Jana Vogelnik Kranjc

zeliščna "zdravila" pa še kaj bi se našlo. Glavobolov, kašlja, slabosti ni bilo, tudi težav s spanjem ne. Jedla sem pa sploh z velikim veseljem. Višina spodbuja apetit, vsaj meni.

Zadnjo noč pred vzponom smo spali v vasi Lobuche. Premetavala sem se po postelji, zavita v toplo *spalko* in s kapo na glavi. Premišljevala sem o naslednjih dveh dneh, ki sta me čakala. Noči na 4700 metrih so hladne, milo rečeno, saj nas je v *lodgeu*, kjer smo spali, od zunanjega sveta ločila le tanka neizolirana stena. Zjutraj se je prilegel dober zajtrk, "tibetan bread" z medom in veliko čaja. Z Alenko sva pospravili prtljago v transportno vrečo, ljubkovalno

"prašiča". Pazili sva, da nisva pretiravali s težo, s katero sva obremenili nosača. Nahrbtnik na ramo in spet na pot, kakor vsak dan. Kako preprosto postane življenje: samo koraki, lepota pokrajine okrog, vdih, izdih. Pijača in naprej. Od konca oktobra do začetka novembra je v tem področju prevladovalo izredno slabo vreme. Zapadlo je skoraj dva metra snega. Imeli smo veliko srečo, da je do našega prihoda veliko snega skopnelo in so bile poti prehodne. Spremljalo nas je modro nebo, nisem se mogla nagledati Everesta, fantastične stene Nuptseja, drugih meni nepoznanih vrhov, sten, lesketajočih se ledenikov, smaragdnih jezer. Pa saj mi

je vseeno, kako se imenujejo. Izžarevajo toliko lepote, magičnosti. Ob njih se počutiš majhnega, nebogljenega, kot pohleven delček narave. Gor, dol, potem pa samo navzgor proti baznemu taboru pod Lobuche East. Nosači so prišli že pred nami. Hitri so bili, in to kljub teži na ramenih. Nasproti nam je pritekel nasmejan nosač in nas "pocrkljal" s toplim čajem. Vrh se pne visoko nad nami. Zazdelo se mi je, da me že prijazno pozdravlja, jaz pa njega. Spodnji del poti poteka po skalnih ploščah, više je pokrit z ledenikom. Opazovala sem ga, ko sem srkala slasten čaj in se zahvaljevala vedno nasmejanemu fantu. S čajem je odhitel še k drugim.

Lobuche East

Foto: Jana Vogelnik Kranjc

Priloge v baznem taboru

Počasi smo kapljali v bazni tabor. Nosači so hiteli s postavljanjem šotorov. Velik šotor, v katerem bodo naša jedilnica, kuhinja in spalnica za vodnike, so postavili najprej. Šotori so bili postavljeni na snegu, malo pod nami je bilo malo jezerce. Lesketalo se je neposredno pod steno našega vrha. Nosači so se spustili v dolino, opravili so svojo nalogo. Ker je na 5300 metrih premrzlo za njihovo skromno opremo, bodo prespali nižje, v vasi Lobuche.

Z nami sta ostala gorska vodnika, Šerpi, ki bosta glavna vodnika pri vzponu na vrh. Na žalost si njunih imen nisem dobro zapomnila. Za lenarjenje ni bilo časa. Dobrovoljni sirdar Prem nas je poklical h kosilu, na odlično juho, ki jo je skuhal v improvizirani kuhinji v šotoru na tleh. Popoldan, preden je sonce zašlo, nas je Klemen pozval na vajo z opremo, ki jo bomo potrebovali ob vzponu. Zanimivo je, da je ob sončnem vremenu kar toplo. Na bregu za šotorom smo vadili ob fiksni vrvi vzpon navzgor pa spust navzdol, dokler se sonce ni skrilo in je v trenutku postalo zelo mrzlo. Popoldan je Prem posvetil bazo po nepalskih običajih, nas priporočil bogovom za uspešen vzpon, mi pa smo na oltar položili skromna darila. Pregledali smo vsak svojo tehnično opremo. Priprava nahrbtnikov je vedno malo stresno dejanje, sploh če se v majhnem šotoru "tepeš" sam s seboj in z vso opremo ter izbiraš, kaj vzeti, da bo nahrbtnik čim bolj prazen, hkrati pa bo v njem vse potrebno. Prem nam je pripravil bogato večerjo, prisluhnili smo navodilom za naslednji dan in veliko pili. Čakalo nas je vstajanje sredi noči, zato smo se hitro spravili v svoje šotore, v tople *spalke*. Najhuje je, ko moraš sredi dremanja tja, kamor gre še cesar peš. Ves manever oblačenja, odpiranja šotora, vsipanja snega in kondenza na *spalko*, počasnega dihanja in obračanja (višina!), izrekanja besed, ki niso za na papir, bi bil za nekoga, ki bi vse to opazoval v toplem fotelju iz dnevne sobe, kar komičen prizor.

Veliki dan

Drgetajoč sem zadremala. Zelo rado me ponoči zebe, v takih pogojih pa sploh. Vendar je čas hitro mineval. Ob enih zjutraj nas je Prem presetil. Odprl je zadrgo šotora, nama postregel s toplim čajem in povabil na zajtrk sredi noči. Srce je tolklo od vznemirjenja, zavedala sem se, da gre zares. Začeli smo se vzpenjati v jasni noči ob polni luni, tako da smo čelne lučke komaj kaj uporabili. Na nočnem nebu so zvezde blizu, jasne, himalajski beli vrhovi so kakor nadzemljiska bela kulisa pod zvezdnatim svodom. Kaj dosti nismo gledali navzgor, saj se je pot vzpenjala po skalnatih balvanih, ploščah, vodnika pa sta imela kar krepak in hiter korak. Slišalo se je samo coklanje trdih podplatov, sopenje in lovljenje diha, kakšen iztisnjen vzklik "Oh in ah" o lepotah okrog nas.

Po nekaj urah smo bili na ledeniku, kjer smo se navezali ter se opremili z derezami in cepini. Vodniki so pregledali, ali smo vse pravilno namestili, ter nam pomagali, če se je kaj zataknilo. Racajoč eden za drugim s počasnim tempom, ki sta ga krojila vedno višja višina in vedno večji naklon, smo lepo napredovali, zatopljeni vsak v svoj svet. Mraz je bil kar hud. Ogromna luna nas je spremljala, svetlo je bilo kakor podnevi. Naenkrat so tišino prekinili radostni vzkliki začudenja nad lepotami sončnega vzhoda. Nebo, kovinsko modro, s prelivajočimi se barvami nežno rdeče in svetlo modre, se je bočilo nad belino osemstisočakov, obsijanih z vzhajajočim soncem, eksplozija energije življenja, svetlobe in radosti. To nas je poneslo navzgor z novimi močmi.

Pripeti na fiksne vrvi smo po osmih urah prilezli na vrh. Bila sem nepopisno srečna, spokojna, zmogla sem. Bil je dan brez oblaka. Pred nami pa spet meni tako ljubi najvišji vrhovi Himalaje v vsej svoji mogočnosti, veličini. Fotoaparati so zapeli. Ko smo se od radosti nekoliko umirili, obrisali solze, je Klemen (v skupini sta bila dva Klemena, vodnik in udeleženec) začel s pripravami na skok s padalom z vrha. Tiho smo stali na vrhu, skrbelo me je, pa verjetno ne samo mene. Šele po tretjem poskusu je "odletel", izginil za robom prepada, tako da smo vsi zavpili od strahu, misleč, da se je zgodilo najhuje. Potem se je prikazalo odprto padalo, prikazal se je Klemen, kako jadra v dolino. Vzkliknili smo od olajšanja in navdušeno zaploskali.

Pripravili smo se za spust, se spet pripeli na fiksne vrvi. Začela sem pot navzdol s cmokom v grlu ob pogledu na strmino pod seboj, ki pa je kmalu izginil, saj mi je z navodili pomagal Klemen. Po ledeniku, skalah, na koncu po stezi, opletajoča in zadovoljna. Hvala, Klemen. Popoldan smo bili vsi v baznem taboru, srečni, utrujeni, polni vtisov, doživetij. V bazi nas je pričakal Gregor, ki se je moral zaradi boleznih odreči vrhu, pa je izražal tako iskreno veselje, ko nas je zagledal tako srečne, kakor da bi bil z nami.

Pet udeležencev z vodniki nas je delilo doživetje vzpona na Lobuche East. Drug drugega smo spodbujali, drug drugemu pomagali, si bili v oporo, drug molče, z besedo ali kakšno "tehnično" pomočjo, s solzo veselja na vrhu in ob srečnem prihodu v bazo. ●

Zoisova vijolica

Najlepši otrok naših gora

Tomaž Marolt

Zoisova zvončica (*Campanula zoysii*, Wulfen 1788) je v naših gorah razmeroma pogosta cvetlica. Prepoznamo jo po stisnjemem ustju cvetov, ki so videti, kakor da bi nekdo konice modrih zvončkov s prsti stisnil skupaj, da s svojim zvonjenjem ne bi budili gorskih vil. Ker zaradi ozkega ustja cvetov žuželke ne morejo do sladke vsebine, se do njega pregrizejo skozi luknjico v cvetnem košku in jih na ta način tudi oprasijo. Moder, spodbuden pozdrav zoisove zvončice, ki je rasla iz majhne skalne razpoke, me je najbolj razveselil v krušljivem in razbitem svetu pod vrhom Luknje peči, saj mi je s kimanjem cvetov pokazala, kje naprej. Zoisova zvončica mi je zbudila tudi željo po iskanju izvora njenega imena. Največ informacij sem našel v delih dr. Nade Praprotnik.

Pridni kranjski botaniki

Poimenovana po botaniku Karlu Zoisu. Karel Filip Evgen baron Zois plemeniti Edelstein (1756–1799) je živel na Brdu pri Kranju, kjer je konec 18. stol zasnoval prvi botanični vrt na naših tleh. Mecen njegovih botaničnih raziskovanj je bil sicer bolj znan starejši brat, mineralog, razsvetljenec in najuglednejši podjetnik na Kranjskem, baron Žiga Zois. V spomin obema za slovenski prostor pomembnima bratoma je bila osnovana planinska pot Karla in Žige Zoisa, ki

vodi z Brda pri Kranju prek Storžiča do Kokre in nato prek Kokrškega sedla s Cojzovo kočjo do Krvavca, od koder se spusti nazaj do Kokre.

Karel Zois se je kot strokovnjak povezoval s številnimi evropskimi botaniki, ki so cenili njegovo znanje, saj so ga poimenovali "glasnik cvetne lepote naših Alp". Prirodoslovni muzej hrani njegov dragoceni herbarij z več kakor 2000 primerki večinoma alpskih rastlin.

Pri odkrivanju rastlinskega sveta je na svojih raziskovalnih poteh po Julijskih

Alpah, Kamniško-Savinjskih Alpah in Karavankah odkril endemita – takrat še neznani gorski cvetlici, ki se imenujeta po njem: Zoisovo vijolico in zoisovo zvončico. Karel Zois je rastline in podrobne opise pošiljal koroškemu botaniku F. K. Wulfenu v Celovec. Ta je zoisovo vijolico (*Viola zoysii*, Wulfen 1785) opisal kot "najlepšega otroka naših gora".

Za zoisovo zvončico pa je zapisal:

"Zoisova zvončica je rastlina tople terciarne dobe, ki je preživela ledene dobe in dočakala sonce današnjih dni. Je prava hči slovenskih planin."

Poznejše raziskave so odkrile, da je zoisova vijolica najbolj razširjena v jugovzhodnih Dinarskih gorah, od Hercegovine do črnogorsko-albanskih Prokletij, kjer je poleg rumene tudi vijoličnocvetna. Rastlino so podobno kakor blagajev volčin najprej odkrili na skrajnem severozahodnem robu njene razširjenosti, v krajih, kjer je znanost pred dvesto leti lahko cvetela, drugače kakor v tedaj težko dostopnih "turških" deželah. Zoisova vijolica raste le v visokogorju Alp Slovenije, v Karnijskih

Zoisova vijolica Foto: Tomaž Marolt

in Ziljskih Alpah ter na Dobraču.¹ Danes sta zaradi svoje redkosti v Sloveniji obe vrsti zavarovani.

Iskanje najlepšega otroka naših gora

Pravo hči slovenskih planin poznam. Kaj pa zoisovo vijolico, najlepšega otroka naših gora? Kljub številnim prehojenim gorskim travnikom, tako gosto posejanih s cvetjem, da nisem mogel stopiti, ne da bi pohodil katerega od cvetov, zoisove vijolice še nisem srečal. Je cvetlica res tako redka? Morda cveti zelo kratek čas? Kaj če je čisto majhna in je zato nisem opazil?

Z njenim iskanjem v Karavankah so imeli težave tudi drugi. Zapletlo se je že kmalu po njenem odkritju, ko je ni našel nihče več. Mogoče so napačno pričakovali čas njenega cvetenja preveč v poletju. Po več desetletjih njene "odsotnosti" jo je v začetku junija 1857 na Stolu spet našel ljubljanski muzejski kustos Karel Dežman (Karl Deschmann).

Javornik nad Jesenicami je bil izhodišče Zoisovih botaničnih pohodov po Karavankah, kar pomeni, da bi lahko bil najprimernejše izhodišče tudi za današnje spomladansko cvetlično potepanje. Ob nekdanji Zoisovi Pristavi se razteza ostanek parka, ki ga je zasnoval Karel Zois. Po parku se sprehodimo med ribnikoma ter označenimi domačimi in

tujerodnimi rastlinskimi vrstami ter si ogledamo razstavo Zoisov kotichek. Travniki nad Javorniškim Rovtom in Planino pod Golico pa vse do Golice so znani po narcisah oziroma ključavnicah, ki jih hodimo občudovat od blizu in daleč. Na teh poteh so moje oči neuspešno iskale rumeni cvet zoisove vijolice. Že zeliščarska teta Pehta je rekla, da ena izmed zdravih rožic samo "na vsake sto let *cvede*". Morda pa je s to rož'co prav tako? Pehta je gotovo dobro poznala rastišča gorskih cvetlic in njihov čas cvetenja, čeprav se ta spreminja glede na razmere, ko se stopi sneg in nastopi pomlad oziroma poletje.

Obisk na rastišču

Lansko leto me je razveselil eden izmed rednih pomladnih poslušalcev in opazovalcev ruševca. Zapomnil si je, da sem prejšnje leto spraševal, če je nad gozdno mejo že kdo videl rumenocvetno vijolico, podobno mačehi. Ko sem slišal, da naj bi je bilo vse rumeno, sem se odločil: po službi v avto in na greben Karavank. Aktualni so bili vsi rumeni cvetovi, ki sem jih moral pogledati od blizu, pri čemer je imel tudi nos kaj od opazovanja. Ampak med cvetovi ni bilo nobenega, ki bi bil podoben cvetu mačehi. Potem pa me je pri vračanju z grebena malo pod gozdno mejo razveselila rumena vijolica. Natančno sem si jo ogledal, poslikal in dobre volje zaradi lepega, cvetočega popoldneva odhitel domov. Po pregledu priručnika o alpskem cvetju sem ugotovil, da gre

za sicer lepo, a dvocvetno vijolico (*Viola biflora*), ki je zoisovi samo podobna. Ker je bilo navodilo o nahajališču vijolice bolj "lovsko", sem jo ob koncu tedna ponovno mahnil na iskanje, tokrat v dvoje in s priručnikom. Ko sva prišla nad gozdno mejo, so naju razveselili cvetoči travniki. Najbolj so izstopali rumeni avrikliji, ki so rasli iz "skal", in kontrastno modri clusijevi svišči. Tudi Avseniki so ju opevali: "[T]am kjer encijan plav, ves prešerno bahav nežno vabi," in "[A]vrikelj prijazno pozdravlja me s srajčko rumeno".

Jaz pa sem si pel znano "Ti, ti, ti si moja rožica". Takrat sem zagledal rumeno cvetko med travami: "Poglej jo!" Ni bilo dvoma. Bila je zoisova vijolica. Prvi ugledan cvet je imel nekoliko "zvodenele" cvetne liste, kar je bila posledica manjše pošiljke snega pred dnevi. Kjer je ena, bodo tudi druge! In res jih je bilo vedno več. Rumene, nekaj centimetrov visoke, cele zaplate cvetov, nato na območju nekaj sto metrov le posamezni cvetovi ali celo nobene, nato spet. Do grebena sva se jih nagledala in tudi na grebenu med travami in zaplatami ruševja jih ni bilo malo. Živo rumeni cvetovi kljubujejo tako mrazu in vetru gorskega grebena nad gozdno mejo kakor tudi zapoznelemu sneženju. Tako odporen in hkrati tako krhek cvet. Resnično "najlepši otrok naših gora". ●

Zoisova zvončica Foto: Tomaž Marolt

¹ Tone Wraber: *Sto znamenitih rastlin na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba. 1990.

V Himalaji pogrešana Slovenska alpinista

V neraziskane gore kitajskega Karakoruma je sredi junija 2014 krenila mednarodna odprava devetih članov iz Nemčije, Ukrajine, Škotske, ZDA in Slovenije – odprave sta se namreč udeležila tudi slovenska alpinista Aleš Holc in Peter Mežnar, oba člana Kamniškega alpinističnega odseka.

Cilj slovenskega dela odprave je bil vzpon na goro Durbin Kangri II, 6898 m, čez skoraj 2000 metrov visoko steno. Alpinista sta se preko satelitskega telefona zadnjič javila 5. julija, ko sta sporočila, da čakata na ugodne razmere. Ker nato od njiju ni bilo več glasu in se ob dogovorjenem času nista pojavila na dogovorjenem mestu v dolini, je stekla iskalno-reševalna akcija.

Pod okriljem Planinske zveze Slovenije in s pomočjo Ministrstva za zunanje zadeve RS ter Veleposlaništva RS v Pekingu so od torka, 15. 7., do petka, 25. 7., potekale reševalne aktivnosti, a kitajska reševalna ekipa pogrešanih alpinistov, žal, ni našla.

Odpravo so poleg Petra in Aleša sestavljali še vodja Bruce Normand (Škotska), Jesse Mease (ZDA), Rob Duncan (ZDA), Dmitry Shapovalov (Ukrajina), Christof Nettekoven (Nemčija), Herald Kirschenhofer (Nemčija) in Lukas Brexler (Nemčija), trajala pa naj bi do 28. 7. 2014. Poleg samega pristopa v odročno območje Shaksgam so bili cilji odprave pregled območja, aklimatizacijski vzponi, prvi pristopi na vrhove, krajši vzponi in zahtevnejši vzponi na Durbin

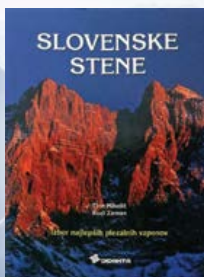
Kangri I, 6824 m, Durbin Kangri II, 6898 m, Barnag Kangri, 6821 m, in Kaimuk Kangri, 6952 m.

Da je območje res zelo odmaknjeno od civilizacije, nam povedo informacije o poti in dostopu do baznega tabora. Od letališča v Bishkeku (Kirgizija) so se člani odprave 750 kilometrov vozili po gorskih cestah v kitajsko mesto Kashgar, nato pa je sledilo še nekaj dni terenske vožnje do kitajskega dela Karakoruma, kjer so ceste zapustili. Naslednje štiri dni so nadaljevali peš in s kamelami ter dospeli do baznega tabora v dolini Shaksgam na višini 4200 metrov. Velik del tega območja še ni doživel

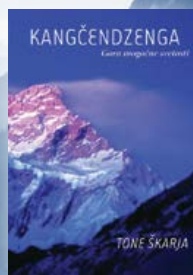
človeškega obiska. Po dostopu v bazo so alpinisti ostali sami, brez kamel, nosačev ali kuharjev. Zaradi pretečenega časa reševanja (deset dni), ugotovitve reševalcev na terenu, izkušenj iz tovrstnih reševanj, tehničnih omejitev reševalnega helikopterja ter predvsem zaradi poslabšanja vremena je bila sprejeta odločitev, da kitajska reševalna ekipa zaključijo z iskalno akcijo pogrešanih alpinistov. Glede na vse zbrane podatke se predvideva, da sta se ponesrečila ob poskusu vzpona na Durbin Kangri II.

Tina Leskošek

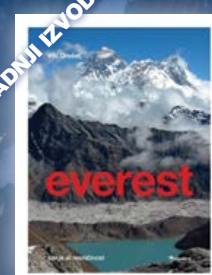
AKCIJSKA PONUDBA PLANINSKE LITERATURE

SLOVENSKE STENE
Izbor najlepših plezalnih vzponov
Tine Mihelič,
Rudi Zaman
450 strani
Cena: 24,99 €
AKCIJSKA CENA
14,99 €

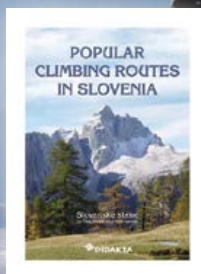

KANGČENDZENGA
Gora usode
Tone Škarja,
256 strani
Cena: 29,90 €
AKCIJSKA CENA
14,99 €

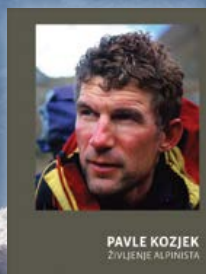

EVEREST
Sanje in resničnost
Viki Grošelj,
316 strani
Cena: 39,90 €
AKCIJSKA CENA
19,99 €

SLOVENSKE STENE SEDAJ TUDI V ANGLEŠKEM JEZIKU

POPULAR CLIMBING ROUTES IN SLOVENIA
Tine Mihelič,
Rudi Zaman
320 strani
Cena: 29,99 €

PAVLE KOZJEK
Življenje alpinista
Pavle Kozjek,
278 strani
Cena: 39,90 €
AKCIJSKA CENA:
9,99 €

POGLED Z MONTE VISA
Vzponi na vse štritisočake alp
Will McLewin
260 strani
Cena: 29,90 €
AKCIJSKA CENA:
9,99 €

☎ 04 5320 200 🌐 www.didakta.si ✉ zalozba@didakta.si
Znižane cene veljajo od 1. 7. do 31. 8. 2014 oziroma do prodaje zalog.

poletna
DOŽIVETJA
NARAVE

vsak petek ob 17.02h
na radiu Ognjišče

<http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja/>

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

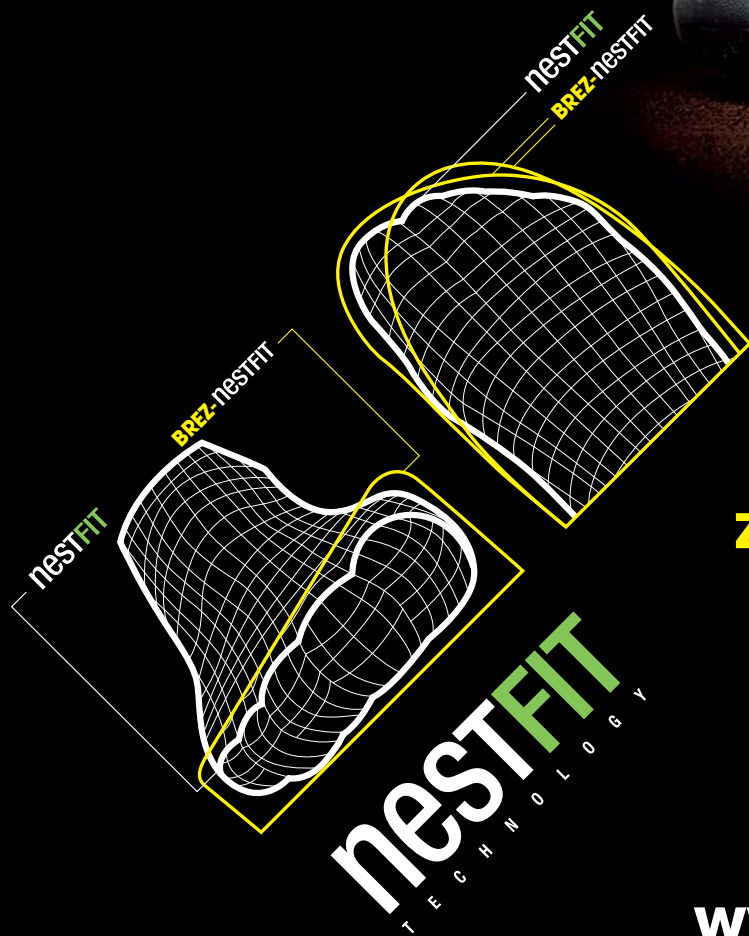
88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.

Outdoor innovator

TrekSta

**Inovativna
tehnologija
za optimalno
delovanje in
maksimalno
udobje!**

www.treksta.si

-10%

**POPUSTA NA OBUTEV TREKSTA
V IZBRANIH PRODAJALNAH
MASS PO SLOVENIJI**

MASS
www.mass.si

* Popust velja od 15. 8. 2014 do 15. 10. 2014. | ** Popusti se med seboj ne seštevajo. | *** Popust lahko vnovčite s člansko izkaznico Planinske zveze Slovenije.